

Contents

Chapter 1. ()	3
Chapter 2. ()	5
Chapter 3. ()	7
Chapter 4. ()	9
Chapter 5. Primitivní funkce	13
5.1. základní vlastnosti primitivních funkcí	13
5.2. integrace racionálních funkcí	15
5.3. integrace trigonometrických funkcí	17
5.4. integrace funkcí typu $R\left(x, \left(\frac{Ax+B}{Cx+D}\right)^{\frac{1}{q}}\right)$, $q \in \mathbb{N}$, $q > 1$	18
5.5. Eulerovy substituce	18
Chapter 6. Úrcity integrál	19
6.1. Riemannův integrál	19
6.2. aplikace určitého integrálu	26
Chapter 7. Metrické prostory	31
7.1. základní pojmy	31
7.2. konvergence v metrických prostorech	33
7.3. spojitá zobrazení na metrických prostorech	36
Chapter 8. Funkce více proměnných	41
8.1. limita a spojitost	41
8.2. parciální derivace a totální diferenciál	42
8.3. parciální derivace a diferenciály vyšších řádů	46
8.4. implicitní funkce	47
8.5. extrémy funkcí více proměnných	51
8.6. regulární zobrazení	54
Chapter 9. Konvergence posloupností a řad funkcí	57
9.1. bodová a stejnoměrná konvergence posloupností funkcí	57
9.2. řady funkcí	61
Appendix A. Shrnuté pomůcky k písemce	63
A.1. pomůcky	64
A.2. kucharky	64
Appendix B. Poslední rady před zkouškou :-)	67
Appendix C. Vzorově řešená písemka	69
C.1. řešená písemka	70

(na začátku vynechávám 4 kapitoly, aby bylo číslování stejné, jako v přednášce)

CHAPTER 1

()

CHAPTER 2

()

CHAPTER 3

()

CHAPTER 4

()

matematicka analyza I-b

Primitivni funkce

5.0.1. motivace. populace: $f' = c * f$
 zname: $\exp x$, ale nevime, ze je jedina, $v(0)$ je N_0

5.1. zakladni vlastnosti primitivnich funkci

DEFINITION 5.1.1. (**klicovy pojem**) Necht funkce F je definovana na otevrenem intervalu (a, b) ; $a < b \in \mathbf{R}^*$. Necht F ma v kazdem bode $x \in (a, b)$ vlastni derivaci $F'(x) = f(x)$. Pak rikame, ze funkce F je **primitivni funkci** k funkci f .

5.1.1. jednoznacnost. $f \rightarrow f'$ je jednoznacna operace (limita je jednoznacna)
 $f' \rightarrow f$ neni jednoznacna operace:
 $f = x \Rightarrow f' = 0 \Rightarrow (g(x) + c)' = g'(x)$ - minimalne pricist konstantu

THEOREM. 1. (*jednoznacnost integralu*)

Necht F, G jsou primitivni funkce funkce f na otevrenem intervalu I . Pak $\exists c \in \mathbf{R}$ takove, ze $F(x) = G(x) + c$ MA1

PROOF. Polozme $H(x) = F(x) - G(x)$.

Potom $\forall x \in I : H'(x) = F'(x) - G'(x) = f(x) - f(x) = 0$

$\Rightarrow H$ je na I konstantni □

NOTE 5.1.2. (i) f ma primitivni funkci F . Potom F je spojita (nebot $\forall x \in I : \exists F'(x)$)

(ii) $f(x) = \text{sign}(x)$ nema primitivni funkci - dukaz nasledujici vety

(iii) priklad: $f(x) = \begin{matrix} x^2 * \sin(\frac{1}{x^2}) & x \neq 0 \\ 0 & x = 0 \end{matrix}$ MA2

$x \neq 0 : f'(x) = 2x \sin(\frac{1}{x^2}) + x^2 \cos(\frac{1}{x^2}) (-2) \frac{1}{x}$

$x = 0 : f'(0) = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{f(x) - f(0)}{x - 0} = \frac{x^2 * \sin(\frac{1}{x^2})}{x} = \lim_{x \rightarrow 0} x * \sin(\frac{1}{x^2}) = 0$ ($0 * \text{omezena}$)

derivate existuje vsude, ale v 0 neni spojita.

tedy: f' ma primitivni funkci (f), ale neni spojita

(iv) casem dokazeme: f spojita $\Rightarrow f$ ma primitivni funkci $\Rightarrow f$ ma Darbouxovu vlastnost (nabyva vseh mezihodnot)

THEOREM. 2.

Necht f je spojita na otevrenem intervalu I . Pak f ma na I primitivni funkci.

PROOF. (zatim bez dukazu) bude ... □

NOTE 5.1.3. vsechny dukazy se delaj tak, ze se to prevede na derivovani

THEOREM. 3. (*linearita primitivnich funkci*)

Necht f ma na otevrenem intervalu I primitivni funkci F .

Necht g ma na I (stejny interval) primitivni funkci G .

Necht $\alpha, \beta \in \mathbf{R}$

Pak $\alpha f + \beta g$ ma primitivni funkci $\alpha F + \beta G$.

PROOF. $(\alpha F + \beta G)' = \alpha F' + \beta G' = \alpha f + \beta g$ □

znaceni: F primitivni funkce k f ($\Leftrightarrow F' = f$). $F(x) = \int f(x) dx \dots$ mnozina vseh primitivnich funkci k funkci f , tedy $\int f(x) dx = F(x) + c$, kde $c \in \mathbf{R}$

(nekdy se znaci $\overset{c}{=}$ - az na konstantu)

$\int \dots$ suma po kousickach

5. PRIMITIVNI FUNKCE
5.1.2. tabulkové integrály.

$f(x)$	$\int -c$	$x \in$
$n^n, n \in \mathbf{Z} \setminus \{-1\}$	$\frac{x^{n+1}}{n+1}$	$x \in \mathbf{R}$ pokud $n \geq 0, x \in \mathbf{R} \setminus \{0\}$ pokud $n < 0$
x^{-1}	$\log x $	$x \neq 0$
e^x	e^x	$\mathbf{R}$
$\sin x$	$-\cos x$	$\mathbf{R}$
$\cos x$	$\sin x$	$\mathbf{R}$
$\frac{1}{\cos^2 x}$	$\tan x$	$(-\frac{\pi}{2}; \frac{\pi}{2}) + k\pi, k \in \mathbf{Z}$
$\frac{1}{\sin^2 x}$	$-\cot g(x)$	$(0; \pi) + k\pi, k \in \mathbf{Z}$
$\frac{1}{1+x^2}$	$\arctan x$	$\mathbf{R}$
$\frac{1}{\sqrt{1-x^2}}$	$\arcsin x = -\arccos x$	$(-1, 1)$

Zatim neumime: $\int \log x dx, \cos^2 x, \dots$

THEOREM. 4. (Darbouxova vlastnost derivace) LV

Necht f ma na otevrenem I primitivni funkci. Pak f ma na I Darbouxovu vlastnosti, tj.

$\forall y_1 < y_2 \in f(I); \forall z \in (y_1, y_2) : \exists x \in I$ tak, ze $f(x) = z$

PROOF. /*sikovna funkce $H(x) = F(x - xz)$ a derivace a tak*/

$y_1 < y_2 \in f(I), y_1 = f(x_1), y_2 = f(x_2)$

BUNO: $x_1 < x_2$

Vezmu $z \in (y_1, y_2)$

Poloz: $H(x) = F(x) - xz$ kde $F(x) = \int f(x) dx$ (F je nektera primitivni funkce k f)

Potom H je spojita na I a ma vlastni derivaci $H'(x) = f(x) - z \forall x \in I$

H je spojita na $[x_1, x_2] \Rightarrow H$ nabyva na $[x_1, x_2]$ sveho minima.

- v uvahu pripadaj krajni, derivace (0, neex)

$H'(x_1) = f(x_1) - z = y_1 - z < 0 \Rightarrow H$ nema minimum v x_1

stejne $H'(x_2) = f(x_2) - z = y_2 - z > 0 \Rightarrow H$ nema minimum v x_2

Tedy $\exists x \in (x_1, x_2)$ takove, ze H ma minimum v $x \Rightarrow H'(x) = 0 \Rightarrow f(x) - z = 0$ □

5.1.3. metody per partes, substitute.

THEOREM. 5. (1. o substituci) LV

Necht f ma primitivni funkci F na (a, b) .

Necht φ je definovana na intervalu (α, β) , necht φ ma hodnoty v (a, b)

Necht φ ma v kazdem bode $t \in (\alpha, \beta)$ vlastni derivaci $\varphi'(t)$.

Potom plati:

$$\int f(\varphi(t)) \varphi'(t) dt = F(\varphi(t)) + c, t \in (\alpha, \beta)$$

PROOF. zderivujem pravou stranu

$$(F(\varphi(t)) + c)' = F'(\varphi(t)) \varphi'(t) = f(\varphi(t)) \varphi'(t)$$
 □

NOTE 5.1.4. velmi uzitecna pro integrovani linearnich funkci

Necht f ma primitivni funkci F (na (a, b))

Pak $f(\alpha x + \beta), \alpha \neq 0$ ma primitivni funkci $\frac{F(\alpha x + \beta)}{\alpha}$

PROOF. Zvolim $\varphi(t) = \alpha t + \beta$

dle V5 $\int f(\alpha t + \beta) \alpha dt = F(\alpha t + \beta) + c$ $/: \alpha$

$$\int f(\alpha t + \beta) dt = \frac{F(\alpha t + \beta)}{\alpha} + c$$
 □

EXAMPLE 5.1.5. $\int \sin(2x + 1) dx = \frac{-\cos(2x+1)}{2} + c$

$$\int \frac{dx}{\sqrt{3x+4}} = \frac{2\sqrt{3x+4}}{3} + c$$

THEOREM. 6. (2. o substituci) LV

Necht φ je definovana na intervalu (α, β) , necht φ ma v kazdem bode $t \in (\alpha, \beta)$ **nenulovou**¹ vlastni derivaci

Necht $\int f(\varphi(t)) \varphi'(t) dt = G(t) + c, t \in (\alpha, \beta)$, kde f je definovana na (a, b) , $(a, b) = \varphi(\alpha, \beta)$.

Potom plati: $\int f(x) dx = G(\varphi^{-1}(x)) + c, x \in (a, b)$

PROOF. /*OK*/ φ' ma primitivni funkci na (α, β) $\overset{V4}{\Rightarrow}$ ma Darbouxovu vlastnost $\Rightarrow \varphi'$ nemeni znamenko na $(\alpha, \beta) \Rightarrow$

je ryze monotonna a spojita $\Rightarrow \exists \varphi^{-1}(x)$ na (a, b) a lze pouzit V4.19 */

$$[G(\varphi^{-1}(x))] \overset{V4.18}{=} G'(\varphi^{-1}(x)) (\varphi^{-1})'(x) \overset{\text{predpoklad, V4.19}}{=} f(\varphi(\varphi^{-1}(x))) \varphi'(\varphi^{-1}(x)) \frac{1}{\varphi'(\varphi^{-1}(x))} = f(x)$$

$$???(\varphi^{-1})'(x) = \frac{1}{\varphi'(x)}$$
 □

¹potrebujeme, aby byla ryze monotonna

EXAMPLE 5.1.6. pouziti:

najdu vhodnou φ . $x = \varphi(t)$, umim spocitat $\int f(\varphi(t)) \varphi'(t) dt = G(t)$

dosadim $t = \varphi^{-1}(x) \Rightarrow \int f(x) dx = G(\varphi^{-1}(x)) + c$

$\int \sqrt{1-x^2} dx, x \in (-1, 1)$ - kruznice

zvolme $\varphi(t) = \sin t$. pak: $\varphi'(t) = \cos t, \alpha = -\frac{\pi}{2}, \beta = \frac{\pi}{2}$

$\Rightarrow \int f(\varphi(t)) \varphi'(t) dt = \int \sqrt{1-(\sin t)^2} \cos t dt = \int |\cos t| \cos t dt = \int \cos^2 t dt$

vzorec: $\cos^2 t = \frac{1+\cos(2t)}{2} \Rightarrow \int \cos^2 t dt = \int \frac{1+\cos(2t)}{2} dt = \frac{1}{2} \int dt + \frac{1}{2} \int \cos(2t) dt = \frac{t}{2} + \frac{1}{2} \frac{\sin(2t)}{2} + c$

V6: dosadime za $t = \varphi^{-1}(x) = \arcsin x, t \in (-1, 1)$

takze $\int \sqrt{1-x^2} dx = \frac{\arcsin x}{2} + \frac{1}{2} \frac{\sin(2 \arcsin x)}{2} + c$

NOTE 5.1.7. v trigonometrickech se mocniny prevadi na nasobek argumentu

pomucka: $\int f(x) dx, x \in (a, b)$

najdu $\varphi: \varphi(\alpha, \beta) = (a, b), \exists \varphi' \neq 0$ na (α, β)

dosazuji: $x = \varphi(t)$

$dx = \varphi'(t) dt$ (lze chapat jako $\frac{dx}{dt} = \varphi'(t), (x = \varphi(t))$)

pak vyjde $\int f(x) dx = \int f(\varphi(t)) \varphi'(t) dt = G(t) + c = G(\varphi^{-1}(x)) + c$

dosad: $t = \varphi^{-1}(x)$

THEOREM. 7. (integrace per partes) LV

Necht f, g jsou 2 spojite funkce na (a, b) , necht $F' = f$ a $G' = g$ a (a, b)

Potom

$\int g(x) F(x) dx = F(x) G(x) - \int G(x) f(x) dx, x \in (a, b)$

PROOF. $(F(x) G(x))' = f(x) G(x) + F(x) g(x) / \int dx$

$F(x) G(x) = \int (f(x) G(x) + g(x) F(x)) dx = \int (f(x) G(x)) dx + \int (g(x) F(x)) dx$ (nebot fG, Fg spojite a tedy primitivni funkce $\exists$) □

NOTE 5.1.8. predpoklad spojitosti tam byt nemusí

EXAMPLE 5.1.9. $\int \log x dx, x \in (0, \infty)$

$= \int 1 \cdot \log(x) f(x) = 1, G(x) = \log x$

$= x \log x - \int x \frac{1}{x} = x(\log x - 1) + c$

-

EXAMPLE 5.1.10. $\int e^x \sin(x) dx f(x) = e^x, G(x) = \sin x$

$= e^x \sin x - \int e^x \cos x dx =$

$f(x) = e^x, G(x) = \cos x$

$= e^x \sin x - e^x \cos x - \int e^x \sin x dx$

$\Rightarrow 2 \int e^x \sin(x) dx = e^x \frac{(\sin x - \cos x)}{2} + c$

-

EXAMPLE 5.1.11. Spoctete $\int \frac{dx}{(1+x^2)^n}, n \in \mathbf{N}, x \in \mathcal{R}$

oznacme $I_n = \int \frac{dx}{(1+x^2)^n}$

$I_1 = \arctan x + c$

$I_n = \int 1 * \frac{dx}{(1+x^2)^n} = \frac{x}{(1+x^2)^n} - \int x(-n) \frac{2x}{(1+x^2)^{n+1}} dx = \frac{x}{(1+x^2)^n} + 2n \int \frac{x^2}{(1+x^2)^{n+1}} dx$

trik: pucim si 1

$= \frac{x}{(1+x^2)^n} + 2n \int \frac{1+x^2-1}{(1+x^2)^{n+1}} dx = \frac{x}{(1+x^2)^n} + 2n \int \frac{dx}{(1+x^2)^n} - \int \frac{1}{(1+x^2)^n} dx$

$= \frac{x}{(1+x^2)^n} + 2n I_n - 2n I_{n+1}$

$\Rightarrow I_n(1-2n) = \frac{x}{(1+x^2)^n} - 2n I_{n+1}$

$I_{n+1} = \frac{1}{2n} \frac{x}{(1+x^2)^n} + (1 - \frac{1}{2n}) I_n$

5.2. integrace racionalnich funkci

DEFINITION 5.2.1. Racionalni funkci rozumime funkci $R(x) = \frac{P(x)}{Q(x)}, x \in \mathbf{R}$, kde P, Q jsou polynomy a $Q \neq 0$

THEOREM. (zakladni veta algebry)

(bez dukazu)

Necht P je polynom na $\mathbf{R}$, $\deg P = n \in \mathbf{N}$

Potom $\exists x_1, \dots, x_n \in \mathbf{C}: P(x) = a_n(x-x_1)\dots(x-x_n)$

Pro realne funkce $\exists$ v $\mathbf{R}$ nerozlozitelne kvadraticke trojcleny $(x^2 + px + q, \text{ kde } p^2 < 4q - \text{ parabola je nad nebo pod osou})$

motivace: chteli bysme:

$\frac{P(x)}{Q(x)} = \frac{P(x)}{a_n(x-x_1)\dots(x-x_n)} = \text{SNAD} = \left(\frac{A}{x-x_1} + \dots + \frac{Z}{x-x_n} \right) \frac{1}{a_n}$

avsak muze se stat:

$= \frac{Ax+C}{x^2+px+q} + \frac{Bx+D}{x^2+rx+s} + \dots$

zakladni ingredience:

16 $A, a \in \mathbf{R}, \int \frac{A}{x-a} dx = A \log|x-a| + c, x \in (-\infty, a) \cup (a, \infty)$ $\checkmark$ PRIMITIVNI FUNKCE

$$\frac{A}{(x-a)^n} \cdot \int \frac{A}{(x-a)^n} dx = \begin{cases} A \log|x-a|, x \neq a, n = 1 \\ \frac{A}{1-n} \frac{1}{(x-a)^{n-1}}, x \neq a, n > 1 \end{cases}$$

$A, B, p, q \in \mathbf{R}, \int \frac{Ax+B}{x^2+px+q} dx. I = \frac{Ax+B}{(x^2+px+q)^n} dx$ - rozdělím na dva - nahore typ "vidim derivaci" + konstanta $\int \frac{1}{blagh}$ prevedeme na arctan

$$= \frac{A}{2} \underbrace{\int \frac{2x+p}{(x^2+px+q)^n} dx}_{I_1} + \left(B - \frac{Ap}{2}\right) \underbrace{\int \frac{1}{(x^2+px+q)^n} dx}_{I_2}$$

$$I_1: \text{subst } y = x^2 + px + q \rightarrow \int \frac{dy}{y^n} = \begin{cases} \log|y| + c, y \neq 0, n = 1 \\ \frac{1}{1-n} \frac{1}{y^{n-1}} + c, y \neq 0, n > 1 \end{cases}$$

$$\Rightarrow I_1 = \begin{cases} \log(x^2 + px + q), y \neq 0, n = 1 \\ \frac{1}{1-n} \frac{1}{(x^2+px+q)^{n-1}}, y \neq 0, n > 1 \end{cases}$$

NOTE 5.2.2. Definovanost na celem $\mathbf{R}$ - ireducibilita trojclenu

$$I_2 = \int \frac{1}{(x^2+px+q)^n} dx = \int \frac{1}{\left(\left(x+\frac{p}{2}\right)^2 + q - \frac{p^2}{4}\right)^n}$$

$q - \frac{p^2}{4} > 0$ - plyne z ireducibility trojclenu

$$= \frac{1}{\left(q - \frac{p^2}{4}\right)^n} \int \frac{1}{\left(\left(\frac{x+\frac{p}{2}}{\sqrt{q-\frac{p^2}{4}}}\right)^2 + 1\right)^n} dx$$

$$\text{subst } y = \left(\frac{x+\frac{p}{2}}{\sqrt{q-\frac{p^2}{4}}}\right)$$

$$\text{pak } dx = \sqrt{q - \frac{p^2}{4}} dy$$

$$\text{a tedy } I_2 = \frac{1}{\left(q - \frac{p^2}{4}\right)^{n-\frac{1}{2}}} \int \frac{dy}{(1+y^2)^n} I_n \text{ z minule prednasky}$$

$$\text{EXAMPLE 5.2.3. pro } n = 1: I_2 = \frac{1}{\sqrt{q-\frac{p^2}{4}}} \arctan\left(\frac{x+\frac{p}{2}}{\sqrt{q-\frac{p^2}{4}}}\right) + c$$

THEOREM. 8. (o rozkladu na parcialni zlomky) (bez dukazu)

Necht P, Q jsou polynomy s realnymi koeficienty a neplatí $Q \equiv 0$

(i) $\deg P < \deg Q$

(ii) $Q(x) = a_n(x-x_1)^{\alpha_1} \dots (x-x_k)^{\alpha_k} (x^2+p_1x+q_1)^{\beta_1} \dots (x^2+p_lx+q_l)^{\beta_l} \forall x \in \mathbf{R}$

(iii) $a_n, x_1 \dots x_k, p_1, q_1 \dots p_l, q_l \in \mathbf{R}, a_n \neq 0$

(iv) $\alpha_1, \dots, \alpha_k, \beta_1, \dots, \beta_l \in \mathbf{N}$

(v) $x^2 + p_i x + q_i$ je ireducibilni $\forall i = 1, \dots, l$

(vi) $x_i \neq x_j \forall i \neq j = 1, \dots, k$

Potom $\exists$ jednoznacne urcena cisla $A_1^1, \dots, A_{\alpha_1}^1, \dots, A_1^k, \dots, A_{\alpha_k}^k, B_1^1, C_1^1, \dots, B_{\beta_1}^1, C_{\beta_1}^1, \dots, B_1^l, C_1^l, \dots, B_{\beta_l}^l, C_{\beta_l}^l$

$$\text{tak, ze } \frac{P(x)}{Q(x)} = \frac{A_1^1}{x-x_1} + \dots + \frac{A_{\alpha_1}^1}{(x-x_1)^{\alpha_1}} + \dots + \frac{A_1^k}{x-x_k} + \dots + \frac{A_{\alpha_k}^k}{(x-x_k)^{\alpha_k}} + \frac{B_1^1 + C_1^1}{x^2+p_1x+q_1} + \dots + \frac{B_{\beta_1}^1 + C_{\beta_1}^1}{(x^2+p_1x+q_1)^{\beta_1}} + \dots + \frac{B_1^l + C_1^l}{x^2+p_lx+q_l} + \dots + \frac{B_{\beta_l}^l + C_{\beta_l}^l}{(x^2+p_lx+q_l)^{\beta_l}}$$

LEMMA. Jestliže P, Q jsou polynomy s realnymi koeficienty, Pak $P \equiv Q \Leftrightarrow P, Q$ mají stejne koeficienty

PROOF. $P \equiv Q \Leftrightarrow P - Q \equiv 0$

Tedy staci dokazat: S je nulovy polynom $\Leftrightarrow \forall$ koeficienty S jsou nulove

" $\Leftarrow$ " zrejme

" $\Rightarrow$ " S nulovy $\Rightarrow S$ ma ∞ korenu $\Rightarrow \deg S = -1 \Leftrightarrow \forall$ koeficienty $S = 0$

(kdyby mel n korenu, byl by stupen n) □

SUMMARY 5.2.4. Postup pri integraci racionalnich funkcí:

- (1) $\int \frac{P(x)}{Q(x)} dx = \int P_1(x) dx + \int \frac{P_2(x)}{Q(x)} dx, \deg P_2 < \deg Q$ delenim mnohoclenu
- (2) $\int P_1(x) dx = I_1$ OK
- (3) $\int \frac{P_2(x)}{Q(x)} dx = I_2$ rozlozim zlomek na parcialni zlomky podle V8
- (4) urcime koeficienty A, B, C pomoci lemmatu
- (5) integrujeme vznikle parcialni zlomky

EXAMPLE 5.2.5. Najdete $I = \int \frac{x^2+1}{(x+1)(x^2+x+1)} dx$

$$(3) \frac{x^2+1}{(x+1)(x^2+x+1)} = \frac{A}{x+1} + \frac{Bx+C}{x^2+x+1} / (x+1)(x^2+x+1)$$

$$(4) x^2 + 1 = (x^2 + x + 1)A + (x + 1)(Bx + C)$$

zvolim $x = -1 \Rightarrow 2 = A$

$$\Rightarrow -x^2 - 2x - 1 = Bx^2 + (B + C)x + C \Rightarrow B = C = -1$$

$$\frac{x^2+1}{(x+1)(x^2+x+1)} = \frac{2}{x+1} - \frac{x+1}{x^2+x+1}$$

$$\Rightarrow I = 2 \underbrace{\int \frac{dx}{x+1}}_{I_1} - \underbrace{\int \frac{x+1}{x^2+x+1}}_{I_2}$$

$$I_1 = \log|x+1| + c, x \neq -1$$

$$I_2 = \text{potřebuju nahoru derivaci spodku} = \frac{1}{2} \underbrace{\int \frac{2x+1}{x^2+x+1} dx}_{I_3} + \frac{1}{2} \underbrace{\int \frac{1}{x^2+x+1} dx}_{I_4}$$

$$I_3 = \log(x_2 + x + 1) + c, x \in \mathbf{R}$$

$$I_4 = \int \frac{1}{(x+\frac{1}{2})^2 + \frac{3}{4}} dx = \frac{4}{3} \int \frac{1}{\left(\frac{x+\frac{1}{2}}{\frac{\sqrt{3}}{2}}\right)^2 + 1} dx$$

$$\text{subst } y = \frac{x+\frac{1}{2}}{\frac{\sqrt{3}}{2}}$$

$$dx = \frac{\sqrt{3}}{2} dy$$

$$I_4 = \frac{2}{\sqrt{3}} \int \frac{1}{y^2+1} dy = \frac{2}{\sqrt{3}} \arctan y + c = \frac{2}{\sqrt{3}} \arctan \left(\frac{x+\frac{1}{2}}{\frac{\sqrt{3}}{2}} \right) + c$$

$$I = 2 \log|x+1| - \frac{1}{2} \log(x_2 + x + 1) - \frac{1}{\sqrt{3}} \arctan \left(\frac{x+\frac{1}{2}}{\frac{\sqrt{3}}{2}} \right) + c, x \neq -1$$

5.3. integrace trigonometrických funkcií

kam s tímle . . .²

Jak integrovat $\int \frac{1}{1+\cos x} dx$?

5.3.1. užitečné substituce. $P(x, y), Q(x, y)$ polynomy 2 proměnných

$$P(x, y) = \sum_{i,j=1}^n a_{ij} x^i y^j$$

$$R(x, y) = \frac{P(x, y)}{Q(x, y)}$$

$$\int R(\sin x, \cos x) dx$$

substituce. (i) $t = \tan \frac{x}{2}$ - vždy vede na racionální funkci

$$\text{protože: } x = 2 \arctan y, dx = \frac{2}{1+y^2} dy$$

$$\sin x = \frac{2y}{1+y^2}, \cos x = \frac{1-y^2}{1+y^2}$$

(ii) liché $y = \cos x$ pokud $R(-\sin x, \cos x) = -R(\sin x, \cos x)$

(iii) liché $y = \sin x$ pokud $R(\sin x, -\cos x) = -R(\sin x, \cos x)$

(iv) sudá $y = \tan x$ pokud $R(-\sin x, -\cos x) = R(\sin x, \cos x)$

rada: (i) až po všech ostatních

NOTE 5.3.1. substituce nejsou všude definovány - nehodí se na celém $\mathbf{R}$ (pro substituci musí být funkce prostá)

EXAMPLE 5.3.2. $I = \int \frac{dx}{1+\sin^2 x}, x \in \mathbf{R}$

funkce je sudá, subst $y = \tan x, x \in (-\frac{\pi}{2}, \frac{\pi}{2})$

$$y^2 = \frac{\sin^2 x}{\cos^2 x} \Rightarrow \sin^2 x = y^2 \cos^2 x = y^2 (1 - \sin^2 x) \Rightarrow \sin^2 x = \frac{y^2}{1+y^2}$$

$$x = \arctan y$$

$$dx = \frac{1}{1+y^2} dy$$

$$I = \int \frac{\frac{1}{1+y^2} dy}{1+\frac{y^2}{1+y^2}} = \int \frac{dy}{1+2y^2} = \int \frac{dy}{1+(\sqrt{2}y)^2} \stackrel{\text{substituce } 1}{=} \frac{1}{\sqrt{2}} \arctan(\sqrt{2}y) = \frac{1}{\sqrt{2}} \arctan(\sqrt{2} \tan x) + C, x \in (-\frac{\pi}{2}, \frac{\pi}{2})$$

to same je možné udělat na násobcích π , ale primitivní funkce musí být spojitá MA3

“lepení”

dejme 1. $c = 0$ (můžu zvolit)

$$F(x) = \frac{1}{\sqrt{2}} \arctan(\sqrt{2} \tan x)$$

$$\lim_{x \rightarrow -\frac{\pi}{2}+} F(x) = -\frac{\pi}{2\sqrt{2}}$$

$$\lim_{x \rightarrow -\frac{\pi}{2}-} F(x) = \frac{\pi}{2\sqrt{2}}$$

$$\Rightarrow \text{je třeba graf na } \left(\frac{\pi}{2}, \frac{3\pi}{2}\right) \text{ posunout o } \frac{\pi}{2\sqrt{2}} - \left(-\frac{\pi}{2\sqrt{2}}\right) = \frac{\pi}{\sqrt{2}}$$

$$G(x) = \begin{cases} F(x) + k \frac{\pi}{\sqrt{2}}, x \in \left(\frac{\pi}{2} + k\pi, \frac{3\pi}{2} + k\pi\right), k \in \mathbf{Z} \\ \frac{\pi}{2\sqrt{2}} + k \frac{\pi}{\sqrt{2}}, x = \frac{\pi}{2} + k\pi, k \in \mathbf{Z} \end{cases}$$

$$^2 t = \tan \frac{x}{2}, x \in (-\pi, \pi)$$

$$\cos x = \frac{1-t^2}{1+t^2} = \dots = \left(\tan \frac{x}{2} = \frac{\sqrt{\frac{1-\cos x}{2}}}{\sqrt{\frac{1+\cos x}{2}}} = \dots \right)$$

$$\sin x = \frac{2t}{1+t^2} = \dots = \left(= \frac{\sqrt{(1+t^2)^2 - (1-t^2)^2}}{1+t^2} = \frac{\sqrt{(1+t^2)^2 - (1-t^2)^2}}{1+t^2} \right)$$

$$\text{subst } y = \tan x, x \in \left(-\frac{\pi}{2}, \frac{\pi}{2}\right). y^2 = \frac{\sin^2 x}{\cos^2 x} \Rightarrow \sin^2 x = y^2 \cos^2 x = y^2 (1 - \sin^2 x) \Rightarrow \sin^2 x = \frac{y^2}{1+y^2}$$

$$\cos^2 x = 1 - \frac{y^2}{1+y^2} = \frac{1}{1+y^2}$$

$$dy = \frac{1}{\cos^2 x} dx = \frac{1}{1-\sin^2 x} dx = \frac{1}{1-\frac{y^2}{1+y^2}} dx = 1 + y^2 dx$$

$$\Rightarrow dx = \frac{1}{1+y^2} dy$$

- (1) podivat se, zda $\exists$ naka jednoduchá trigonometrická uprava (e.g. $\tan^2 x = \tan^2 x + 1 - 1 = 1 + \frac{\sin^2 x}{\cos^2 x} - 1 = \frac{1}{\cos^2 x} - 1$)
- (2) zvolit vhodnou substituci
- (3) slepit

5.4. integrace funkci typu $R\left(x, \left(\frac{Ax+B}{Cx+D}\right)^{\frac{1}{q}}\right), q \in \mathbf{N}, q > 1$

5.4.1. předpoklad: $AD \neq CB$ $\left(\left(\frac{\frac{1}{C}(CAx+CB)}{\frac{1}{A}(ACx+AD)}\right)^{\frac{1}{q}} = \left(\frac{A}{C}\right)^{\frac{1}{q}}\right)$. Vždy substituujeme $y = \left(\frac{Ax+B}{Cx+D}\right)^{\frac{1}{q}}$

$$\begin{aligned} \Rightarrow Ax + B &= (Cx + D)y^q \Rightarrow Ax - Cxy^q = Dy^q - B \Rightarrow x = \frac{Dy^q - B}{(A - Cy^q)} \\ dx &= \frac{Dqy^{q-1}(A - Cy^q) + (Dy^q - B)qCy^{q-1}}{(A - Cy^q)^2} dy = qy^{q-1} \frac{D(A - Cy^q) + C(Dy^q - B)}{(A - Cy^q)^2} dy = \\ &= qy^{q-1} \frac{DA - CB}{(A - Cy^q)^2} dy \end{aligned}$$

EXAMPLE 5.4.1. $I = \int \frac{\sqrt{2x+3}+x}{\sqrt{2x+3}-x} dx$

subst $y = \sqrt{2x+3}, x \in \left(-\frac{3}{2}, \infty\right)$

$$x = \frac{y^2-3}{2}$$

$$dx = y dy$$

$$I = \int \frac{y + \frac{y^2-3}{2}}{y - \frac{y^2-3}{2}} y dy = \int \frac{y^3 + 2y^2 - 3y}{-y^2 + 2y + 3} dy$$

ted uz je to racionalni

$$4y^2 - 3y$$

$$8y + 12$$

$$= \int -y - 4 dy + \underbrace{\int \frac{8y + 12}{-y^2 + 2y + 3} dy}_{I_1}$$

$$I_1 = 4 \int \frac{2y+3}{(-y+3)(y+1)} = \frac{A}{y-3} + \frac{B}{y+1}$$

$$A = \frac{-24-12}{4} = -9$$

$$B = \frac{8-12}{-4} = 1$$

$$\Rightarrow I = \int -y - 4 - \frac{9}{y-3} + \frac{1}{y+1} dy = -\frac{y^2}{2} - 4y - 9 \log|y-3| + \log|y+1| + c, y \neq -1, 3$$

$$I = -\frac{2x+3}{2} - 4\sqrt{2x+3} - 9 \log|\sqrt{2x+3}-3| + \log|\sqrt{2x+3}+1| + c, x = \left(-\frac{3}{2}, 3\right) \vee (3, \infty)$$

5.5. Eulerovy substituce

tykaji se vyrazu $R(x, \sqrt{ax^2 + bx + c}), a \neq 0$

(i) $ax^2 + bx + c$ ma dvojnásobny $\mathbf{R}$ koren $\alpha \in \mathbf{R}$ (diskriminant je nulovy)
pak $a > 0$ (jinak neni otevreny interval na integrovani)

potom $\sqrt{ax^2 + bx + c} = \sqrt{a(x-\alpha)^2} = \sqrt{a}|x-\alpha|$ umime

(ii) $ax^2 + bx + c$ ma 2 ruzne koreny $\alpha_1 < \alpha_2$ ($ax^2 + bx + c = a(x-\alpha_1)(x-\alpha_2)$).

$a > 0$: $\sqrt{ax^2 + bx + c} = \sqrt{a(x-\alpha_1)(x-\alpha_2)} = \sqrt{a(x-\alpha_1)^2 \frac{x-\alpha_2}{x-\alpha_1}} = |x-\alpha_1| \sqrt{a \frac{x-\alpha_2}{x-\alpha_1}}$ - predchozi pripad $x \in (-\infty, \alpha_1) \vee x \in (\alpha_2, \infty)$

$a < 0$: $\sqrt{ax^2 + bx + c} = \sqrt{-a(x-\alpha_1)(\alpha_2-x)} = \sqrt{-a(x-\alpha_1)^2 \frac{\alpha_2-x}{x-\alpha_1}} = |x-\alpha_1| \sqrt{-a \frac{\alpha_2-x}{x-\alpha_1}}$ - predchozi pripad $x \in (\alpha_1, \alpha_2)$

(iii) $ax^2 + bx + c$ nema realne koreny ($\Rightarrow a > 0$) - Eulerova substituce

$$\sqrt{ax^2 + bx + c} = \sqrt{ax} + y$$

EXAMPLE 5.5.1. $I = \int \frac{dx}{x^2 \sqrt{x^2+1}}$

subst $\sqrt{x^2+1} = x + y$

$$y = \sqrt{x^2+1} - x$$

$$x^2 + 1 = x^2 + 2xy + y^2$$

$$\Rightarrow x = \frac{1-y^2}{2y}$$

$$dx = \frac{-1-y^2}{2y^2} dy$$

$$\int = \frac{2}{(\sqrt{x^2+1}-x)^2-1} + x, x \neq 0$$

“ten priklad se mi nak nechce dopocitavat”

urcity integral

6.1. Riemannův integrál

Motivace: plocha 2D objektu
podminky:

- (1) musí mít smysl
- (2) ≥ 0
- (3) $F_1 \subseteq F_2 \Rightarrow P(F_1) \leq P(F_2)$

Řekové: "method of Exhaustion"

ctverec.

obdelnik. $P = ab$

MA4

funkce konstantní. $P = k(b - a)$

schodovita funkce f MA5. $P = \sum_{j=1}^n k_j (x_j - x_{j-1})$

17. století .. Newton. Leibniz - $\int$

19. .. Riemann, Darboux - základy určitého $\int$

20. - Lebesgueův $\int$, Kurzweilův-Peronův $\int$

Riemann. sendvič MA6

2 schodovité funkce

DEFINITION 6.1.1. Necht $[a, b] \subset \mathbf{R}$. Konečnou posloupnost $\{x_j\}_{j=0}^n, n \in \mathbf{N}$ nazvu **delením intervalu** $[a, b]$, jestliže $a = x_0 < x_1 < \dots < x_{n-1} < x_n = b$

Delení intervalu označujeme D ($D = \{x_j\}_{j=0}^n, n \in \mathbf{N}$). Jestliže D_1, D_2 jsou dvě dělení $[a, b]$, potom D_2 nazvu **zjemněním** D_1 , jestliže každý dělicí bod D_1 je také dělicím bodem D_2 .

DEFINITION 6.1.2. Necht f je omezena a definována na $[a, b] \subset \mathbf{R}$. Necht D je dělení $[a, b]$. Pak definujeme:

$s(f, D) = \sum_{j=1}^n \inf_{x \in [x_{j-1}, x_j]} f(x) (x_j - x_{j-1})$ (**dolní součet**)

$S(f, D) = \sum_{j=1}^n \sup_{x \in [x_{j-1}, x_j]} f(x) (x_j - x_{j-1})$ (**horní součet**)

MA7

(**klicový pojem**) $\int_a^b f(x) dx = \sup_D s(f, D)$ - supremum přes všechny možné dělení $[a, b]$ (**dolní Riemannův integrál**)

$\int_a^b f(x) dx = \inf_D S(f, D)$ - supremum přes všechny možné dělení $[a, b]$ (**horní Riemannův integrál**)

Jestliže $\int_a^b f(x) dx \neq \int_a^b f(x) dx$, pak f **není riemannovský integrovatelná**.

Jestliže $\int_a^b f(x) dx = \int_a^b f(x) dx$, pak f **je riemannovský integrovatelná** a hodnotu $(R) \int_a^b f(x) dx = \int_a^b f(x) dx$ nazýváme **Riemannovým integrálem přes interval** $[a, b]$

Množinu všech riemannovských integrovatelných funkcí na $[a, b]$ značíme $R([a, b])$.

6.1.1. problémy.

- (1) podmínky integrability
- (2) vlastnosti $R([a, b])$ (napr. vztahy ke spojitosti, $\exists \int$, Darbouxovosti)
- (3) vlastnosti zobrazení $f \rightarrow \int_a^b f(x) dx$ (na pevném $[a, b]$, nebo v závislosti na změně $[a, b]$)
- (4) výpočet integrálu

6.1.2. **umluva ("karlínská konvence")**. jestliže $a > b$, klademe $\int_a^b f(x) dx = -\int_b^a f(x) dx$
a navíc $\int_a^a = 0 \forall a \in \mathbf{R}$

LEMMA. Necht $[a, b] \subset \mathbf{R}$, D_1, D_2 jsou dvě různá dělení $[a, b]$. necht D_1 zjemňuje D_2 . Necht f je omezená funkce na $[a, b]$.

Potom $s(f, D_1) \geq s(f, D_2)$ a $S(f, D_1) \leq S(f, D_2)$

PROOF. Necht $D_2 = \{x_0, x_1, \dots, x_{j-1}, x_j, \dots, x_n\}$, $D_1 = \{x_0, x_1, \dots, x_{j-1}, z, x_j, \dots, x_n\}$ MA8

Potom (1) $\inf_{x \in [x_{j-1}, x_j]} f(x) \leq \inf_{x \in [x_{j-1}, z]} f(x)$

(2) $\inf_{x \in [x_{j-1}, x_j]} f(x) \leq \inf_{x \in [z, x_j]} f(x)$

Tedy $\inf_{x \in [x_{j-1}, x_j]} f(x) (x_j - x_{j-1}) \leq \inf_{x \in [x_{j-1}, z]} f(x) (z - x_{j-1}) + \inf_{x \in [z, x_j]} f(x) (x_j - z)$

$\Rightarrow s(f, D_2) \leq s(f, D_1)$

(pro D_1, D_2 , které se liší o více bodů indukci)

Analogicky S .

LEMMA. Necht D_1, D_2 jsou libovolná dělení $[a, b] \subset \mathbf{R}$. Necht f je omezená funkce na $[a, b]$. Potom $s(f, D_1) \leq S(f, D_2)$.

PROOF. Necht D je společně zjemněni D_1 i D_2 . Potom (dle předchozího Lemmatu)

$$s(f, D_1) \leq s(f, D) \stackrel{\text{z definice}}{\leq} S(f, D) \leq S(f, D_2) \quad \square$$

DEFINITION 6.1.3. Necht D je dělení $[a, b]$. $D = \{x_j\}_{j=0}^n$. Pak hodnotu $\nu(D) = \max_{j=1, \dots, n} (x_j - x_{j-1})$ nazveme **normou dělení**.

THEOREM. 1. (aproximace horního (dolního) Riemannova integrálu pomocí horních (dolních) součtu) TV

Necht $\{D_n\}$ je posloupnost dělení intervalu $[a, b] \subset \mathbf{R}$ taková, že $\lim_{n \rightarrow \infty} \nu(D_n) = 0$.

Necht f je omezená funkce na $[a, b]$.

Potom

$$\int_a^b f(x) dx = \sup_{n \in \mathbf{N}} s(f, D_n)$$

a

$$\int_a^b f(x) dx = \inf_{n \in \mathbf{N}} S(f, D_n)$$

PROOF. MA12

/*zvolím dělení z závislosti na ε . Pro něj najdu (dostatečně malou ν) D_n . Pak odhadnu rozdíl těch dělení pomocí společného dělení.

Zvolme $\varepsilon > 0$ a k němu D takové, že $s(f, D) > \int_a^b f(x) dx - \varepsilon - \exists$ plyne z definice (sup)

Označme $\mathcal{D}$ množinu intervalů, které vznikly z dělení D

tedy $D = \{x_j\}_{j=0}^n$, $\mathcal{D} = \{[x_{j-1}, x_j], j = 1, \dots, n\}$

Necht $K \in \mathbf{R}$ splňuje: $\forall x \in [a, b] : |f(x)| \leq K$ (z omezenosti f)

Zvolme $n_0 \in \mathbf{N}$:

(i) $\nu(D_{n_0}) < \min\{\text{delka } I, I \in \mathcal{D}\} \Rightarrow$ žádný interval z D_{n_0} neobsahuje dva deliči body D

(ii) $\nu(D_{n_0}) < \varepsilon$

$P = D_{n_0} \cup D$

P ... sestává z deličích bodů dělení D_{n_0} a D .

Plati, že $s(f, P) \geq s(f, D)$

$\mathcal{P}$ ... množina intervalů vzniklých z P

$$0 \leq s(f, P) - s(f, D_{n_0}) = \sum_{I \in \mathcal{P}} \inf_I f \cdot \text{delka}(I) - \sum_{I \in D_{n_0}} \inf_I f \cdot \text{delka}(I)$$

/*všechny intervaly, které neobsahují žádný deličí bod z D se zruší*/

kolem každého deličího bodu D

$$\leq |D| 2K \nu(D_{n_0}) < \varepsilon$$

$$\Rightarrow ? = \frac{\varepsilon}{2K|D|}$$

Pak máme:

$$s(f, D_{n_0}) > s(f, P) - \varepsilon \geq s(f, D) - \varepsilon \geq s(f, D) - \varepsilon > (R) \int_a^b f(x) dx - 2\varepsilon \quad \square$$

EXAMPLE 6.1.4. (i) $f(x) = 1$ na $[0, 1]$: $\int_0^1 f(x) dx = 1$ inf = sup

(ii) Dirichletova funkce $D(x) = \begin{cases} 1, & x \in \mathbf{Q} \\ 0 & \text{MA9} \end{cases}$ sup = 1 inf = 0

$\int_0^1 f(x) dx = 0$, $\int_0^1 \bar{f}(x) dx = 1 \Rightarrow f \notin R([a, b])$ pro žádné $[a, b]$

(iii) $\exists f$ nespojitá v ∞ bodech, $f \in R([a, b])$ MA10

$f \in R([0, 1])$, $\int_a^b f(x) dx = 0$

(iv) Riemannova funkce $\mathcal{R} \in R([a, b])$ - konečný počet bodů

(v) $\int_0^1 x^2 dx = \frac{1}{3}$ zvolím posloupnost dělení s "krokem" $\frac{1}{n}$

$$\nu(D_n) = \frac{1}{n}$$

Vezmeme $n \in \mathbf{N}$, scitací index

MA11

$$x_j - x_{j-1} = \frac{1}{n}$$

$$x_j = \frac{j}{n}, j = 0, \dots, n$$

$$\inf = (x_{j-1})^2 = \left(\frac{j-1}{n}\right)^2$$

$$\sup = \left(\frac{j}{n}\right)^2$$

$$s(f, D_n) = \sum_{j=1}^n \left(\frac{j-1}{n}\right)^2 \frac{1}{n} = \frac{1}{n^3} \sum_{j=1}^n (j-1)^2 = \frac{1}{n^3} \sum_{j=1}^{n-1} j^2 = \frac{1}{n^3} \left(\frac{n(n+1)(2n+1)}{6} - n^2\right)$$

$$\Rightarrow \lim s(f, D_n) = \frac{1}{3}$$

$$\text{analogicky } \lim S(f, D_n) = \frac{1}{3}$$

$$\Rightarrow \int_0^1 x^2 dx = \frac{1}{3}$$

Dusledek. když $\{D_n\}$ jako V1 a navíc $\lim_{n \rightarrow \infty} S(f, D_n) = \lim_{n \rightarrow \infty} s(f, D_n) = A \in \mathbf{R}$
Potom $\int = A$.

THEOREM. 2. (kriterium $\exists$ Riemannova integralu (BC podminka)) LV
Necht f je **omezena** funkce na intervalu $[a, b]$.

Pak $f \in R([a, b]) \Leftrightarrow \forall \varepsilon > 0 \exists D$ intervalu $[a, b] : S(f, D) - s(f, D) < \varepsilon$

PROOF. " $\Rightarrow$ "

$\varepsilon > 0$ je dano.

$f \in R([a, b]) \Rightarrow \exists$ deleni D_1, D_2 intervalu $[a, b] :$

$$S(f, D_1) < (R) \int_a^b f(x) dx + \frac{\varepsilon}{2}$$

$$s(f, D_2) > (R) \int_a^b f(x) dx - \frac{\varepsilon}{2}$$

Zvolme deleni D tak, ze zjemnuje D_1 i D_2

potom $s(f, D_2) \leq s(f, D) \& S(f, D) \leq S(f, D_1)$

$$\Rightarrow 0 \leq S(f, D) - s(f, D) < \varepsilon$$

" $\Leftarrow$ "

Zvolme $\varepsilon > 0$ a k nemu deleni D splnujici

$S(f, D) - s(f, D) < \varepsilon$ pak plati

$$0 \leq \int_a^{\bar{b}} f(x) dx - \int_{\underline{a}}^b f(x) dx \leq S(f, D) - s(f, D) < \varepsilon \Rightarrow \int_a^{\bar{b}} f(x) dx = \int_{\underline{a}}^b f(x) dx \Rightarrow f \in R([a, b]) \quad \square$$

DEFINITION 6.1.5. Funkce f je **stejnomerne spojita** na intervalu I , jestlize plati

$$\forall \varepsilon > 0 \exists \delta > 0 \forall x \in I \forall y \in I : |x - y| < \delta \Rightarrow |f(x) - f(y)| < \varepsilon$$

NOTE 6.1.6. Je-li f na I stejnomerne spojita $\Rightarrow f$ je na I spojita

EXAMPLE 6.1.7. $f(x) = \frac{1}{x}$ je spojita, ale ne stejnomerne

THEOREM. 3' (vztah spojivosti a stejnomerne spojivosti) LV

Necht funkce f je spojita na omezenem **uzavrenem** intervalu $[a, b]$. Pak je f stejnomerne spojita na $[a, b]$.

PROOF. Sporem.

Necht tedy f je spojita na $[a, b]$ a pritom $\exists \varepsilon > 0 \forall \delta > 0 \exists x, y \in [a, b] : |x - y| < \delta \& |f(x) - f(y)| \geq \varepsilon$

Potom $\forall n \in \mathbf{N} \exists x_n, y_n \in [a, b] : |x_n - y_n| < \frac{1}{n} \& |f(x_n) - f(y_n)| \geq \varepsilon$

MA13

Podle Bolzano-Weistrassovy vety $\exists$ vybrana posloupnost $\{x_{n_k}\}_{k=1}^{\infty}$ z $\{x_n\}_{n=1}^{\infty}$ splnujici $\lim_{k \rightarrow \infty} x_{n_k} = x^* \in \mathbf{R}$

Potom $x^* \in [a, b]$

Dale $\lim_{k \rightarrow \infty} y_{n_k} = x^*$ protoze $|y_{n_k} - x_{n_k}| \leq |y_{n_k} - x_{n_k}| + |x_{n_k} - x^*| \leq \underbrace{\frac{1}{n_k}}_{\rightarrow 0} + \underbrace{|x_{n_k} - x^*|}_{\rightarrow 0} \&$ policajti

MA14

Funkce f je spojita v bode x^* (vzhledem k $[a, b]$ - muze byt koncovy bod). Potom $\exists \delta > 0$ takove, ze $\forall z \in \mathcal{P}(x^*, \delta) \cap [a, b] : |f(z) - f(x^*)| < \frac{\varepsilon}{4}$.

Nyni nalezneme k_0 takove, ze $x_{n_{k_0}}, y_{n_{k_0}} \in \mathcal{P}(x^*, \delta)$

$$\text{Pak } \varepsilon \leq |f(x_{n_{k_0}}) - f(y_{n_{k_0}})| \leq |f(x_{n_{k_0}}) - f(x^*)| + |f(x^*) - f(y_{n_{k_0}})| \leq \frac{\varepsilon}{2} \Rightarrow \text{SPOR} \quad \square$$

THEOREM. 4. (riemannovska integrovatelnost spojitych funkci) LV

Necht funkce f je spojita na **uzavrenem** intervalu $[a, b]$. Pak je $f \in R([a, b])$.

PROOF. /*omezenost, vypocet*/

Funkce f je spojita na $[a, b] \Rightarrow f$ je omezena.

Uzijeme V2. Zvolime $\varepsilon > 0$. Podle V3 $\exists \delta > 0$ takove, ze $\forall x, y \in [a, b] : |x - y| < \delta \Rightarrow |f(x) - f(y)| < \varepsilon$

Zvolme deleni $D = \{x_j\}_{j=0}^n$ intervalu $[a, b]$ takove, ze $\nu(D) < \delta$

Pocitejme

$$S(f, D) - s(f, D) = \sum_{j=1}^n \left(\sup_{[x_{j-1}, x_j]} f - \inf_{[x_{j-1}, x_j]} f \right) (x_j - x_{j-1}) \leq \sum_{j=1}^n \varepsilon (x_j - x_{j-1}) \leq \varepsilon (b - a) \Rightarrow f \in R([a, b]) \quad \square$$

THEOREM. 5. (riemannovska integrovatelnost monotonnich funkci) LV

Necht f je omezena monotonna funkce na $[a, b]$. Pak $f \in R([a, b])$.

PROOF. /*posloupnost deleni*/

BUNO f je neklesajici.

Pouzijeme V2. Zvolme $\varepsilon > 0$.

$$\text{Necht } D = \{x_j\}_{j=0}^n, \text{ kde } x_j = a + j \frac{b-a}{n}, n \in \mathbf{N}, n > ? = \frac{(f(b)-f(a))(b-a)}{\varepsilon}$$

$$\text{Pocitejme } S(f, D) - s(f, D) = \sum_{j=1}^n \left(\sup_{[x_{j-1}, x_j]} f - \inf_{[x_{j-1}, x_j]} f \right) (x_j - x_{j-1}) \leq \sum_{j=1}^n (f(x_j) - f(x_{j-1})) \frac{b-a}{n}$$

$$= \frac{b-a}{n} \sum_{j=1}^n (f(x_j) - f(x_{j-1})) = \frac{b-a}{n} (f(b) - f(a)) < \varepsilon \Rightarrow ? = \frac{(f(b)-f(a))(b-a)}{\varepsilon} \quad \square$$

THEOREM. 6. (vlastnosti Riemannova integrálu) ⁶ UNIFORMITY INTEGRAL LV

(a) Necht $f, g \in R([a, b])$ a $\alpha \in \mathbf{R}$.

Potom $f + g \in R([a, b])$, $\alpha f \in R([a, b])$ a plati

$$(R) \int_a^b (f + g) = (R) \int_a^b (f) + (R) \int_a^b (g)$$

$$(R) \int_a^b (\alpha f) = \alpha (R) \int_a^b (f)$$

(b) Necht $f, g \in R([a, b])$ a $f \leq g$. Potom

$$(R) \int_a^b (f) \leq (R) \int_a^b (g)$$

(c) aditivita vzhledem k intervalum.

Necht $(a < b < c) \in \mathbf{R}$. Pak plati

(i) $f \in R([a, c]) \Leftrightarrow f \in R([a, b]) \& f \in R([b, c])$

(ii) je-li $f \in R([a, c])$, pak $(R) \int_a^c (f) dx = (R) \int_a^b (f) dx + (R) \int_b^c (f) dx$ ma-li aspon 1 strana smysl

PROOF. (a)

D deleni $[a, b]$. Pak plati

$$S(f + g, D) \leq S(f, D) + S(g, D), \quad s(f + g, D) \geq s(f, D) + s(g, D)$$

$$\text{protoze } \sup \{f(x) + g(x), x \in I\} \leq \sup \{f(x), x \in I\} + \sup \{g(x), x \in I\}$$

$$[\forall x \in I : f(x) \leq \sup_I f, g(x) \leq \sup_I g]$$

$$\Rightarrow \forall x \in I : f(x) + g(x) \leq \sup_I f + \sup_I g \Rightarrow \sup \{f(x) + g(x), x \in I\} \leq \sup \{f(x), x \in I\} + \sup \{g(x), x \in I\}$$

inf analogicky.

$$\dots S(f + g, D) = \sum \sup(f + g) \leq \sum \sup(f) + \sum \sup(g) = S(f, D) + S(g, D)$$

Uzijeme V2. Zvolme $\varepsilon > 0$.

Pak $\exists D_1, D_2$ deleni $[a, b]$ takova, ze $S(f, D_1) - s(f, D_1) < \frac{\varepsilon}{2}$ & $S(g, D_2) - s(g, D_2) < \frac{\varepsilon}{2}$ (protoze $f, g \in \mathbf{R}$)

Necht D je zjemneni D_1 i D_2 . Potom $S(f, D) - s(f, D) < \frac{\varepsilon}{2}$ & $S(g, D) - s(g, D) < \frac{\varepsilon}{2}$

a dale $S(f + g, D) - s(f + g, D) \leq S(f, D) + S(g, D) - s(f, D) - s(g, D) \leq \varepsilon \Rightarrow f + g \in R([a, b])$

Dale plati, ze $s(f, D) + s(g, D) \leq s(f + g, D) + (R) \int_a^b (f + g) \leq S(f + g, D) \leq S(f, D) + S(g, D)$.

Vhodnou volbou D plyne z predchozich nerovnosti prvni rovnost (a)

(b)

$$\alpha \geq 0 \quad S(\alpha f, D) = \alpha S(f, D)$$

$$\alpha < 0 \quad S(\alpha f, D) = \alpha s(f, D)$$

Uzijeme V2. Zvolme $\varepsilon > 0$. K nemu zvolime deleni $D : S(f, D) - s(f, D) < \varepsilon$ Potom plati:

$$S(\alpha f, D) - s(\alpha f, D) = |\alpha| (S(f, D) - s(f, D)) \leq |\alpha| \varepsilon \Rightarrow \alpha f \in R([a, b])$$

Rovnost zase dokazeme vhodnou volbou D .

(b) vypliva z $S(f, D) \leq S(g, D)$, D je deleni $[a, b]$.

(c)

(i)

“ $\Rightarrow$ ”

V2: $f \in R([a, c]) \Leftrightarrow \forall \varepsilon > 0 \exists D : S(f, D) - s(f, D) < \varepsilon$

Zvolim $\varepsilon > 0, \exists D$, necht $f \in R([a, c])$

Oznacim $D^l = \{\text{body z } D, \text{ ktere lezi v } [a, b]\}$

BUNO $b \in D$. Pak $D = \{x_0, \dots, x_k, \dots, x_n\}$ a $D^l = \{x_0, \dots, x_k\}$

$$S(f, D) - s(f, D) = \sum_{j=1}^k \left(\sup_{[x_{j-1}, x_j]} f - \inf_{[x_{j-1}, x_j]} f \right) (x_j - x_{j-1}) \leq$$

$$\sum_{j=1}^n \left(\sup_{[x_{j-1}, x_j]} f - \inf_{[x_{j-1}, x_j]} f \right) (x_j - x_{j-1}) = S(f, D) - s(f, D) < \varepsilon$$

$$\stackrel{V2}{\Rightarrow} f \in R([a, b]) \text{ (analogicky } f \in R([b, c]))$$

“ $\Leftarrow$ ” Vezmu posloupnost deleni $\{D_n\}$ intervalu $[a, c]$ tak, aby $b \in D_n \forall n$

$\nu(D_n) \rightarrow 0, n \rightarrow \infty$

potom $D_n = D_n^l \cup D_n^r$, kde $D_n^l = D_n \cap [a, b]$, $D_n^r = D_n \cap [b, c]$

$$S(f, D_n) = S(f, D_n^l) + S(f, D_n^r)$$

$$s(f, D_n) = s(f, D_n^l) + s(f, D_n^r)$$

$$\left. \begin{array}{l} \left\{ \begin{array}{l} \lim S(f, D_n) = \lim S(f, D_n^l) + \lim S(f, D_n^r) \\ \lim s(f, D_n) = \lim s(f, D_n^l) + \lim s(f, D_n^r) \end{array} \right\} \Rightarrow (R) \int_a^c f(x) dx = (R) \int_a^b f(x) dx + (R) \int_b^c f(x) dx \end{array} \right\} \text{Dusledek V1}$$

□

THEOREM. (riemannuv integral a absolutni hodnota) LV

Necht $f \in R([a, b])$. Pak $|f| \in R([a, b])$ a plati:

$$\left| \int_a^b f(x) dx \right| \leq \int_a^b |f(x)| dx$$

PROOF. $f \in R([a, b])$, zvol ε , pak $\exists D : S(f, D) - s(f, D) < \varepsilon$

$$S(|f|, D) - s(|f|, D) \leq |S(f, D) - s(f, D)| = S(f, D) - s(f, D) < \varepsilon \Rightarrow |f| \in R([a, b])$$

$$\text{dale vime, ze } f(x) \leq |f(x)|, -f(x) \leq |f(x)| \Rightarrow \int_a^b f(x) dx \leq \int_a^b |f(x)| dx \text{ \& } -\int_a^b f(x) dx \leq \int_a^b |f(x)| dx$$

$$\Rightarrow \left| \int_a^b f(x) dx \right| \leq \int_a^b |f(x)| dx$$

□

NOTE 6.1.8. obracene: napriklad Dirichletova funkce

6.1.3. Newtonuv integral.

THEOREM. 7. (derivovani riemannova integralu podle horni meze) LV

(velmi dulezita - spojitosť mezi N a R)

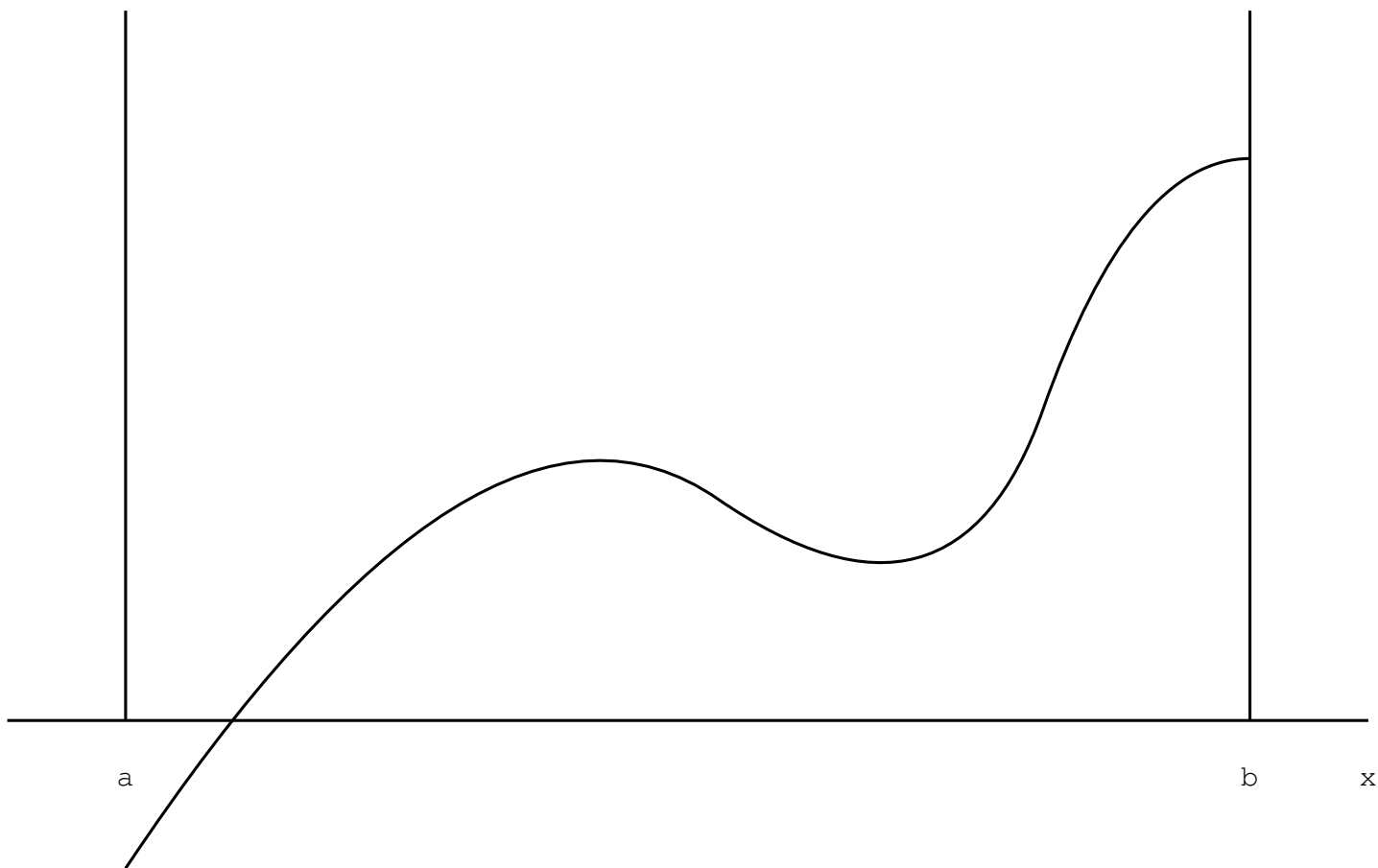
Necht I je interval a f je funkce definovana na I splnujici $\forall \alpha, \beta \in I : f \in R([\alpha, \beta])$. Necht c je libovolny bod z I .

Pak definujme na I funkci $F(x) = (R) \int_c^x f(t) dt \forall x \in I$ (Karlinska konvence plati i pro $x < c$)

Potom plati:

(i) F je spojita na I .

(ii) je-li f spojita v x_0 , pak $F'(x_0) = f(x_0)$.

PROOF. (i)

Zvolime $y_0 \in I$, y_0 není pravým krajním bodem I

Chceme: $\lim_{y \rightarrow y_0^+} (F(y) - F(y_0)) = 0$

$$F(y) - F(y_0) = \int_c^y f(x) dx - \int_c^{y_0} f(x) dx \stackrel{V6c}{=} \int_{y_0}^y f(x) dx$$

vime:

$\exists \delta > 0 : f \in R([y_0, y_0 + \delta]) \Rightarrow f$ je omezena na $[y_0, y_0 + \delta]$, tedy $\exists m, M \forall y \in [y_0, y_0 + \delta] : m < f(y) < M$

$$\text{Monotonie: } m \left(\underbrace{y - y_0}_{\rightarrow 0} \right) \leq \int_{y_0}^y f(x) dx \leq M \left(\underbrace{y - y_0}_{\rightarrow 0} \right) \forall y \in [y_0, y_0 + \delta]$$

$$\text{Policajti pro } y \rightarrow y_0^+ : \lim_{y \rightarrow y_0^+} \int_{y_0}^y f(x) dx = 0$$

spojitosť zleva analogicky

(ii)

$$F'(x_0) = \lim_{h \rightarrow 0} \frac{F(x_0+h) - F(x_0)}{h} = \lim_{h \rightarrow 0} \frac{1}{h} \int_{x_0}^{x_0+h} f(t) dt \text{ pokud limita } \exists$$

Nas zajima, zda $F'(x_0) = f(x_0)$. Tedy zkoumejme vyraz

$$\left(\frac{1}{h} \int_{x_0}^{x_0+h} f(t) dt \right) - f(x_0) = \frac{1}{h} \int_{x_0}^{x_0+h} (f(t) - f(x_0)) dt$$

Vime, ze f je spojita v x_0 . Tedy ke zvolenemu $\varepsilon \exists \delta : |t - x_0| < \delta \Rightarrow |f(t) - f(x_0)| < \varepsilon$

24 Odtud plyne, že pro $h < \delta : \left| \frac{1}{h} \int_{x_0}^{x_0+h} (f(t) - f(x_0)) dt \right| \leq \frac{1}{h} \int_{x_0}^{x_0+h} (|f(t) - f(x_0)|) dt < \varepsilon$ //posledni nerovnost - je to sice zřejmý, ale matematicky?

$\Rightarrow |F'(x_0) - f(x_0)| < \varepsilon \forall \varepsilon \Rightarrow F'(x_0) = f(x_0)$ □

- NOTE 6.1.9. (i) f nemusí být omezena na I ($\frac{1}{x}$ na $(0, \dots)$)
 (ii) $\forall \alpha, \beta \in I$
 (iii) Tvzení V7 (ii) neplatí bez předpokladu spojitosti (sign)

důsledek 1 (dluh -V2 z kapitoly 5).

THEOREM. (existence riemannova integrálu pro spojitou funkci) LV
 f spojitá na $(a, b) \Rightarrow f$ má primitivní funkci na (a, b)

PROOF. okamžitě plyne z V7 f spojitá v $\forall x_0 \in (a, b) \Rightarrow F'(x_0) = f(x_0)$ □

důsledek 2. (dobře pro výpočty)
 Necht f spojitá na $[a, b]$, $F = \int f$
 Pak $(R) \int_a^b = \lim_{x \rightarrow a-} F(x) - \lim_{x \rightarrow a+} F(x)$

PROOF. f spojitá na $[a, b]$
 BUNO f spojitá na $(a-1, b+1)$
 Def $G(x) = G(a) + \int_a^x f(t) dt, x \in (a-1, b+1)$
 /* = $G(a) + [F(t)]_a^x = G(a) + F(x) - F(a)$ */
 Potom $G' = f$ na $(a-1, b+1)$ - plyne z V7 a $(G(a))' = 0$.
 Tím spíše $G' = f$ na (a, b) .
 Protože $F' = f$ & $G' = f$ na (a, b) , nutně platí $F(x) = G(x) + d, d \in \mathbf{R}, x \in (a, b)$
 $\lim_{x \rightarrow a+} F(x) = \lim_{x \rightarrow a+} G(x) + d = G(a) + d$
 $\lim_{x \rightarrow b-} F(x) = \lim_{x \rightarrow b-} G(x) + d = G(b) + d$
 $\lim_{x \rightarrow b-} F(x) - \lim_{x \rightarrow a+} F(x) = G(b) - G(a)$
 $G(b) = G(a) + \int_a^b f(t) dt$
 $\Rightarrow \lim_{x \rightarrow b-} F(x) - \lim_{x \rightarrow a+} F(x) = (R) \int_a^b f(t) dt$ □

EXAMPLE 6.1.10. $(R) \int_0^1 x^2 dx = \left[\frac{x^3}{3} \right]_{x=0}^{x=1} = \frac{1}{3} F(x) = \frac{x^3}{3}$

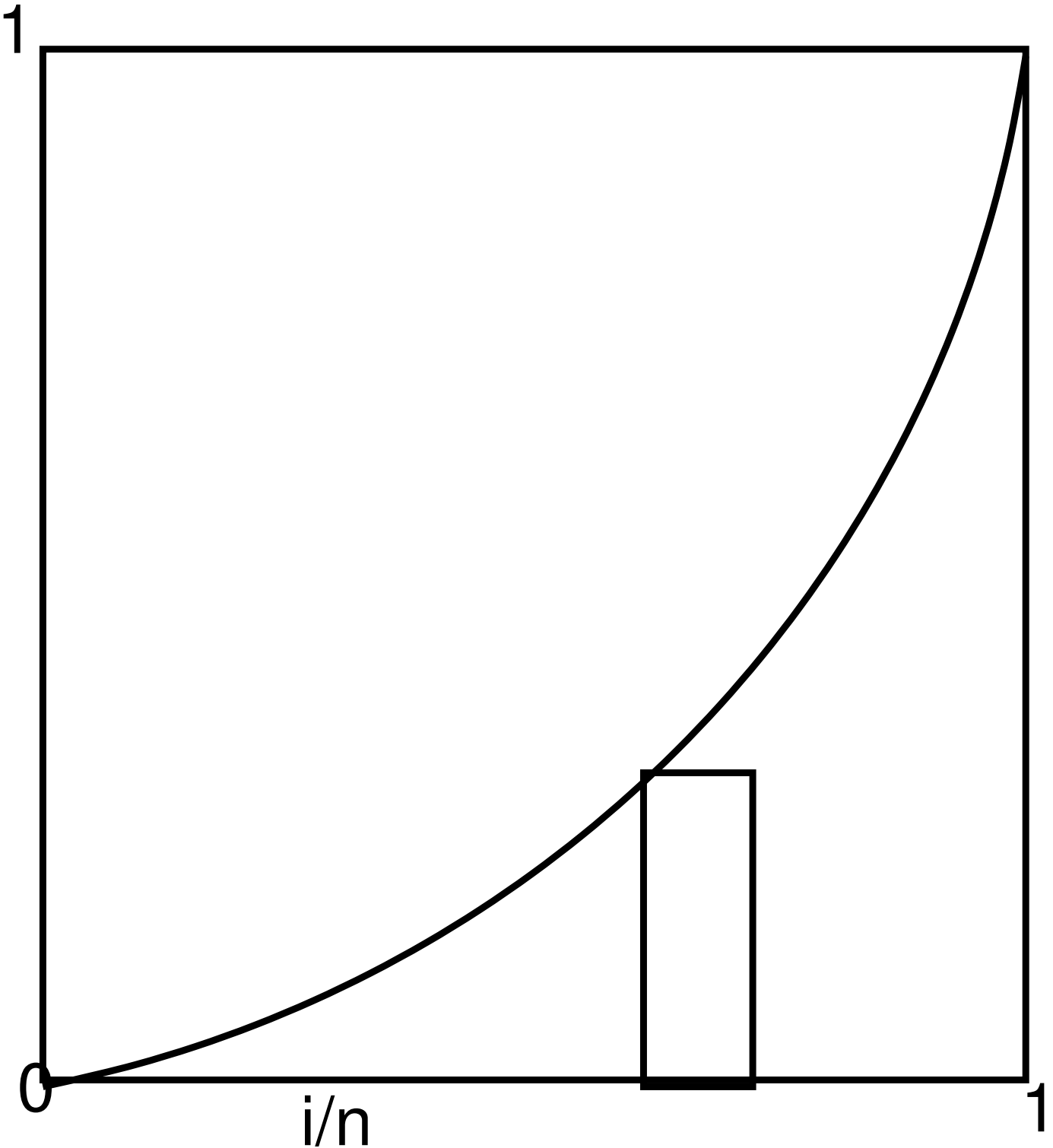
DEFINITION 6.1.11. (klicový pojem)
 Rekneme, že funkce f má na $[a, b]$ **Newtonův integrál** ($f \in N([a, b])$), jestliže f má na (a, b) primitivní funkci F a $\exists \lim_{x \rightarrow a+} F(x) \in \mathbf{R}, \lim_{x \rightarrow b-} F(x) \in \mathbf{R}$. Potom definujeme

$$(N) \int_a^b f(x) dx = \lim_{x \rightarrow a+} F(x) - \lim_{x \rightarrow b-} F(x)$$

- NOTE 6.1.12. (i) Někdy se definuje $N((a, b))$, otevřený interval, např. neomezený
 (ii) Někdy se místo vlastních limit požaduje pouze aby rozdíl limit měl smysl
 (iii) $R([a, b])$ ... riemannovský int. fce
 $N([a, b])$ ... newtonovský int. fce
 $C([a, b])$ ... spojitě fce
 Platí: $f \in C([a, b]) \Rightarrow f \in R([a, b])$ & $f \in N([a, b])$ & $(N) \int_a^b f(x) dx = (R) \int_a^b f(x) dx$ (Plyne z V4 a V7)

EXAMPLE 6.1.13. (i) $f(x) = \frac{1}{\sqrt{x}}, x \in (0, 1], f(0) = 0$
 na $(0, 1)$ má f prim. fci a to $F(x) = 2\sqrt{x}$
 tudíž $(N) \int_0^1 \frac{dx}{\sqrt{x}} = [2\sqrt{x}]_0^1 = 2$
 ale $f \notin R([a, b])$ (není omezena)
 (ii) $f(x) = \text{sign}(x), x \in [-1, 1]$
 $(R) \int_{-1}^1 f(x) = 0$
 ale $f \notin N([-1, 1])$ (f není darboxovská, a tedy nemá na $(-1, 1)$ primitivní funkci)
 (iii) existuje příklad (obtížný) funkce f takové, že f je omezená, ale přesto $f \in N([a, b]) \setminus R([a, b])$
 (iv) (Stolzovou větou pro $p \in \mathbf{N}$) $\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{1^p + \dots + n^p}{n^{p+1}} = \lim_{n \rightarrow \infty} \frac{1}{n} \left(\left(\frac{1}{n}\right)^p + \left(\frac{2}{n}\right)^p + \dots + \left(\frac{n}{n}\right)^p \right)$
 $= \lim_{n \rightarrow \infty} S(x^p D_n) =$

EXAMPLE 6.1.14. x^p spoj. na $[0, 1] \Rightarrow \exists (R) \int_0^1 x^p dx = (N) \int_0^1 x^p dx$
 $= (R) \int_0^1 x^p dx = (N) \int_0^1 x^p dx = \left[\frac{x^{p+1}}{p+1} \right]_0^1 = \frac{1}{p+1}, p > -1$

THEOREM. 8. (per partes pro urcity integral) LV

Necht f, g, f', g' jsou spojité funkce na $[a, b]$

Potom

$$\int_a^b f(x) g'(x) dx = [f(x) g(x)]_a^b - \int_a^b f'(x) g(x) dx$$

kde $[f(x) g(x)]_a^b = \lim_{x \rightarrow b^-} f(x) g(x) - \lim_{x \rightarrow a^+} f(x) g(x) (= f(b) g(b) - f(a) g(a))$

PROOF. Vsechno je spojité $\Rightarrow$ všechny integrály $\exists$.

Tvrzení plyne z obdobných vět pro primitivní funkce (kapitola 5)

□

THEOREM. 9. (substituce pro urcity integral) LV

(i) Necht f je spojita na $[a, b]$, necht $\varphi : [\alpha, \beta] \rightarrow [a, b]$, necht φ má na $[\alpha, \beta]$ spojitou první derivaci.

Potom platí $\int_\alpha^\beta f(\varphi(t)) \varphi'(t) dt = \int_{\varphi(\alpha)}^{\varphi(\beta)} f(x) dx$

(ii) Necht f je spojita na $[a, b]$, necht $\varphi : [\alpha, \beta] \xrightarrow{6. \text{ URGITNY INTEGRAL}} [a, b]$ je na, necht φ ma na $[\alpha, \beta]$ spojitou nenulovou prvni derivaci. Potom $\int_a^b f(x) dx = \int_{\varphi^{-1}(a)}^{\varphi^{-1}(b)} f(\varphi(t)) \varphi'(t) dt$

PROOF. (i) f spoj $\Rightarrow$ ma na (a, b) prim. funkci F .

Podle V o substituci pro primitivni funkci: $\int f(\varphi(t)) \varphi'(t) dt = F(\varphi(t)) + c$

To jest $(F \bullet \varphi)' = (f \bullet \varphi) \varphi'$ Tudiz

$$\int_{\alpha}^{\beta} f(\varphi(t)) \varphi'(t) dt = [F \bullet \varphi]_{\alpha}^{\beta} = [F]_{\varphi(\alpha)}^{\varphi(\beta)} = \int_{\varphi(\alpha)}^{\varphi(\beta)} f(x) dx$$

(ii) $(f \bullet \varphi) \varphi'$ je spojita $\Rightarrow$ ma prim. funkci G

Podle V o substituci pro prim. funkce: $\int f(x) dx = G(\varphi^{-1})(x) + c$, tedy $(G \bullet \varphi^{-1})' = f$

$$\text{Tudiz } \int_a^b f(x) dx = [G \bullet \varphi^{-1}]_a^b = [G]_{\varphi^{-1}(a)}^{\varphi^{-1}(b)} = \int_{\varphi^{-1}(a)}^{\varphi^{-1}(b)} f(\varphi(t)) \varphi'(t) dt \quad \square$$

EXAMPLE 6.1.15. (jsou mozne i jine zpusoby)

(i) schema: $y = \varphi(x)$

$$dy = \varphi'(x) dx$$

x	a	b		
y	$\varphi(a)$	$\varphi(b)$		

$$\Rightarrow \int_{\varphi(a)}^{\varphi(b)}$$

EXAMPLE 6.1.16. $\int_0^{\frac{\pi}{2}} \cos^3 x \sin x dx = I$

$$y = \cos x$$

$$dy = -\sin x dx$$

$$I = \int_1^0 y^3 (-dy) = \int_0^1 y^3 dy = \frac{1}{4}$$

(ii) (jednodussi) schema:

$$x = \varphi(t)$$

$$dx = \varphi'(t) dt$$

x	a	b		
t	$\varphi^{-1}(a)$	$\varphi^{-1}(b)$		

EXAMPLE 6.1.17. plocha $\frac{1}{2}$ kruhu

$$I = \int_{-r}^r \sqrt{r^2 - x^2} dx$$

$$x = r \sin t$$

$$dx = r \cos(t) dt$$

$$I = \int_{-\frac{\pi}{2}}^{\frac{\pi}{2}} \sqrt{r^2 - r^2 \sin^2 t} r \cos t dt = r^2 \int_{-\frac{\pi}{2}}^{\frac{\pi}{2}} \cos^2 t dt = r^2 \int_{-\frac{\pi}{2}}^{\frac{\pi}{2}} \frac{1 + \cos 2t}{2} dt =$$

$$\left(\int \frac{1 + \cos 2t}{2} = \frac{\sin 2t}{4} + c \right)$$

$$= r^2 \left(\frac{\pi}{2} + \left[\frac{\sin 2t}{4} \right]_{-\frac{\pi}{2}}^{\frac{\pi}{2}} \right) = r^2 \left(\frac{\pi}{2} + \frac{\sin \pi - \sin(-\pi)}{4} \right) = \frac{\pi r^2}{2}$$

6.2. aplikace urcitého integrálu

6.2.1. Plochy rovinných objektů. MA17

EXAMPLE 6.2.1. Vypočítejte plochu sevřenou křivkami $y = 2^x, y = 2, x = 0$

$$= \int_0^1 (2 - 2^x) dx = \dots = 2 - \frac{1}{\log 2}$$

6.2.2. Limity posloupnosti.

EXAMPLE 6.2.2. $\lim_{n \rightarrow \infty} \sum_{i=1}^n \frac{n}{n^2 + i^2} = \lim_{n \rightarrow \infty} \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \frac{1}{1 + (\frac{i}{n})^2} = \lim_{n \rightarrow \infty} s(f, D), f(x) = \frac{1}{1+x^2}$

$$\stackrel{\text{spojitost}}{=} (R) \int_0^1 \frac{1}{1+x^2} dx = (N) \int_0^1 \frac{1}{1+x^2} dx = \frac{\pi}{4}$$

6.2.3. Limity funkcí.

EXAMPLE 6.2.3. $\lim_{x \rightarrow 0+} \frac{\int_0^x \cos(t^2) dt}{x} \stackrel{UH_0^0}{=} \lim_{x \rightarrow 0+} \frac{\cos(x^2) dt}{1} \stackrel{VOLsIFCE}{=} 1$ (spojitost primitivní funkce, karlinská konvence)

$$\stackrel{V7}{=} \lim_{x \rightarrow 0+} \frac{\cos(x^2) dt}{1} \stackrel{VOLsIFCE}{=} 1$$

6.2.4. Délka křivky.

DEFINITION 6.2.4. Necht f je spojita na $[a, b]$. Potom **délkou křivky** dane funkci f nazvu vyraz $L(f) = \sup_D \sum_{j=1}^n \sqrt{(f(x_j) - f(x_{j-1}))^2 + (x_j - x_{j-1})^2}$ / *nevypada to jako deleni - krok*/

$$\sum_{j=1}^n \sqrt{(f(x_j) - f(x_{j-1}))^2 + (x_j - x_{j-1})^2} = \sum_{j=1}^n (x_j - x_{j-1}) \sqrt{1 + \left(\frac{f(x_j) - f(x_{j-1})}{x_j - x_{j-1}} \right)^2}$$

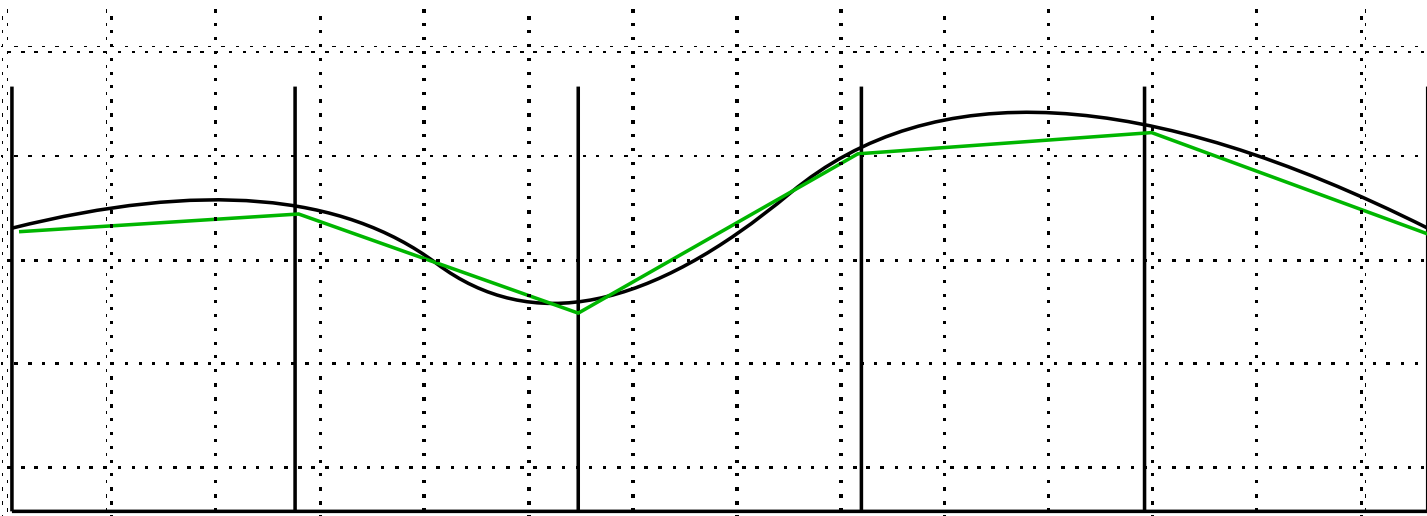
$$\text{domnenka: delka křivky} = \int_a^b \sqrt{1 + (f'(x))^2} dx$$

Necht f ma na $[a, b]$ spojitou prvni derivaci, pak plati

$$\text{delka krivky} = L(f) = \int_a^b \sqrt{1 + (f'(x))^2} dx$$

PROOF. Oznacme $g(x) = \sqrt{1 + (f'(x))^2}$

Zvolme D deleni $[a, b]$ a oznacme $L(f, D) = \sum_{j=1}^n (x_j - x_{j-1}) \sqrt{1 + \left(\frac{f(x_j) - f(x_{j-1})}{x_j - x_{j-1}}\right)^2}$ □

PROOF. Podle Lagrangeovy vety $\exists \xi_j \in (x_{j-1}, x_j) : L(f, D) = \sum_{j=1}^n (x_j - x_{j-1}) \sqrt{1 + (f'(\xi_j))^2}$

$s(g, D) \leq L(f, D)$ - protože $L(f, D)$ ma místo $\inf \xi$

$\leq S(g, D)$

podle definice: $L(f) = \sup_D L(f, D)$

podle definice: $\int_a^b = \sup_D s(g, D)$

$$\Rightarrow \int_a^b g(x) dx \leq \sup_D L(f, D) = L(f)$$

jinými slovy $\int_a^b \sqrt{1 + (f'(x))^2} dx \leq L(f)$

Prespokladejme pro spor: $L(f) > \int_a^b g(x) dx$

Zvolim posl. deleni $\{D_n\}$ tak, aby:

D_1 zjemnovalo D , D_{n+1} zjemnovalo D_n a $\lim_{n \rightarrow \infty} \nu(D_n) = 0$

Potom: $L(f, D) \leq L(f, D_1) \leq \dots \leq$

$\lim_{n \rightarrow \infty} s(g, D_n) = \int_a^b g(x) dx$ (g je spojita)

$s(g, D_n) \leq L(f, D_n)$

$\Rightarrow \lim s(g, D_n) \leq \lim L(f, D_n) \leq \lim S(g, D_n) = \int_a^b g(x) dx$ - spor □

THEOREM. 11. (zobecneni V10 pro krivky v $\mathbf{R}^n$) (bez dukazu)

Necht $\varphi : [a, b] \Rightarrow \mathbf{R}^n$, tzn. $\varphi(t) = (\varphi_1(t), \varphi_2(t), \dots, \varphi_n(t))$

Necht $\varphi_1(t), \varphi_2(t), \dots, \varphi_n(t)$ jsou spojite na $[a, b]$

Potom $L(\varphi) = \int_a^b \sqrt{\varphi_1'^2(t) + \varphi_2'^2(t) + \dots + \varphi_n'^2(t)} dt$

NOTE 6.2.5. Je-li nahodou φ popsatelna grafem funkce, pak mame:

$\varphi(t) = [t, f(t)]$, pak $L(\varphi) = \int_a^b \sqrt{1 + f'^2(t)} dt$ (V10)

EXAMPLE 6.2.6. $\varphi(t) = (r \cos t, r \sin t)$ (kruznice v 0 s polomerem r)

$t \in [0, 2\pi]$

$$L(f) = \sqrt{\varphi_1'(t)^2 + \varphi_2'(t)^2} = \int_0^{2\pi} \sqrt{r^2 \cos^2 t + r^2 \sin^2 t} dt = r \int_0^{2\pi} dt = 2\pi r$$

Pak $L(f)$

NOTE 6.2.7. $\exists$ Peannova krivka, ktera zobrazuje $[0, 1]$ na $[0, 1]^2$ a ktera je na $[0, 1]$ spojita

Neni prosta a nema spojitou derivaci. Proto je ve vete omezuji predpoklad

6.2.5. Objem a povrch rotacniho telesa.

THEOREM. 12. (objem a povrch rotacniho telesa) (bez dukazu)

Necht f je na $[a, b]$ nezaporna a spojita, oznacme

$$T = T(x, y, z) = \left\{ [x, y, z], \sqrt{y^2 + z^2} \leq f(x) \right\}$$

Potom objem $V(T) = \pi \int_a^b (f(x))^2 dx$

a

povrch plaste $S(T) = 2\pi \int_a^b (f(x)) \sqrt{a + (f'(x))^2} dx$ (je nutne zohlednit sikmost)

povrch: skosená ohraničená

6.2.6. konvergence rad.

THEOREM. 13. (integralní kritérium konvergence rad)

Nechť f je nezáporná, spojitá a nerostoucí na $[n_0 - 1, \infty)$ pro nějaké $n_0 \in \mathbf{N}$
 Potom řada $\sum_{n=n_0}^{\infty} f(n)$ konverguje $\Leftrightarrow \exists$ (konечný) Newtonův integrál $(N) \int_{n_0}^{\infty} f(x) dx < \infty$

PROOF. /*hezky pouziti predpokladu*/

Zvolim $N > n_0, D = \{n_0, n_0 + 1, \dots, N\}$ (deleni intervalu $[n_0, N]$)

Potom $s(f, D) = \sum_{j=n_0+1}^N f(j)$

a $S(f, D) = \sum_{j=n_0}^{N-1} f(j)$

f je spojitá na $[n_0, N] \Rightarrow \exists(R) \int_{n_0}^N, \exists(N) \int_{n_0}^N$, rovnají se

$$\Rightarrow s(f, D) = \sum_{j=n_0+1}^N f(j) \leq (R) \int_{n_0}^N f(x) dx = (N) \int_{n_0}^N f(x) dx \leq \sum_{j=n_0}^{N-1} f(j) = S(f, D)$$

$$\Rightarrow \lim_{N \rightarrow \infty} \sum_{j=n_0+1}^N f(j) \leq \lim_{N \rightarrow \infty} \int_{n_0}^N f(x) dx \leq \lim_{N \rightarrow \infty} \sum_{j=n_0}^{N-1} f(j)$$

$$s < \infty \Leftrightarrow (N) \int_{n_0}^{\infty} f(x) dx < \infty$$

□

EXAMPLE 6.2.9. Pro která $\alpha \in \mathbf{R}$ konverguje řada $\sum_{n=2}^{\infty} \frac{1}{n(\log n)^\alpha}$?

Pro $\alpha \leq 0$ diverguje

$$\text{pro } \alpha > 0 \text{ int. kritérium } \Rightarrow \text{konverguje } \Leftrightarrow \int_2^{\infty} \frac{dx}{x(\log x)^\alpha} = \int_{\log 2}^{\infty} \frac{dy}{y^\alpha} < \infty \Leftrightarrow \alpha > 1$$

6.2.7. stirlingův vzorec. $\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{n!}{\sqrt{2\pi n} (\frac{n}{e})^n} = 1$ - celá přednáška, možná se stihne (ne, nestihne)

6.2.8. dukaz V o zavedeni exponentialy.

THEOREM. (o existenci logaritmu) LV

(V13 z Kapitoly 4) (zavedeni exponentialy)

Existuje právě jedna reálná funkce "exp" definovaná na $\mathbf{R}$ splňující $\forall x, y \in \mathbf{R}$:

(i) $\exp(x + y) = (\exp x)(\exp y)$

(ii) $\exp x \geq 1 + x$

PROOF. (oklikou přes logaritmus)

$$\text{Def } F(x) = \int_1^x \frac{dt}{t}, x \in (0, \infty)$$

Potom V7 $\Rightarrow F$ je spojitá na $(0, \infty)$, F je rostoucí (V7 $F' = \frac{1}{x} > 0$)

(*) $\lim_{x \rightarrow \infty} F(x) = \infty$ (např. proto, že $\int_1^x \frac{dt}{t} \geq \sum_{n=2}^x \frac{1}{n}$ (diverguje)) MA19

$$\lim_{N \rightarrow \infty} \int_1^N \frac{dt}{t} = \infty$$

$$(*) F(xy) = F(x) + F(y)$$

$$F(xy) = \int_1^{xy} \frac{dt}{t} = \int_1^x \frac{dt}{t} + \int_1^{xy} \frac{dt}{t} =$$

$$(x \text{ je pevné číslo) substituce: } s = \frac{t}{x} ds = \frac{dt}{x}$$

$$= \int_1^x \frac{dt}{t} + \int_1^y \frac{ds}{s} = F(x) + F(y)$$

(*) $F(x) \leq x - 1$ pro $x \in (0, \infty)$

$$x > 1 \Rightarrow \frac{1}{t} < 1 \forall t \in (1, x) \Rightarrow \int_1^x \frac{dt}{t} \leq \int_1^x 1 dt = x - 1$$

$$x < 1 \Rightarrow \frac{1}{t} > 1 \forall t \in (x, 1) \Rightarrow \int_x^1 \frac{dt}{t} > \int_x^1 1 dt = 1 - x / (-1)$$

$$\Rightarrow \int_1^x \frac{dt}{t} < x - 1$$

$$F(1) = 0 = 1 - 1$$

(*) $\lim_{x \rightarrow 0^+} F(x) = -\infty$

$$\lim_{x \rightarrow 0^+} F(x) = \lim_{y \rightarrow \infty} F\left(\frac{1}{y}\right) = \lim_{y \rightarrow \infty} F(1) - F(y) = -\lim_{y \rightarrow \infty} F(y) = -\infty$$

- tím jsme zavedli logaritmus - F je def, spojitá, rostoucí na $(0, \infty)$, $F : (0, \infty) \rightarrow \mathbf{R}$ (zobrazení je na)

$\Rightarrow \exists F^{-1} : \mathbf{R} \Rightarrow (0, \infty)$

položime $\exp x = F^{-1}(x)$.

Potom: exp je def, spojitá, rostoucí na $\mathbf{R}$, $\lim_{x \rightarrow -\infty} \exp x = 0$, $\lim_{x \rightarrow \infty} \exp x = \infty$

$$F(xy) = F(x) + F(y) / \exp$$

$$xy = \exp(F(x) + F(y)) \forall x, y > 0$$

subst: $s = F(x), t = F(y) \Rightarrow x = \exp s, y = \exp t$

$$\Rightarrow (\exp s)(\exp t) = \exp(s + t)$$

$$\Rightarrow \exp(x + y) = (\exp x)(\exp y)$$

$F(x) \leq x - 1, x \in (0, \infty) / \exp$ (je rostoucí $\Rightarrow \leq$ se nemění)

$$x \leq \exp(x - 1) \forall x \in (0, \infty)$$

$$y = x - 1 \Rightarrow y + 1 \leq \exp y, y \in (-1, \infty)$$

pro $y \leq -1 : y + 1 \leq 0 < \exp y$ (nerovnost platí triviálně)

$\Rightarrow$ EXISTENCE exp

Dokazali jsme, že má-li funkce exp vlastnosti (i) a (ii), potom

$$\exp(x) = \lim_{n \rightarrow \infty} \left(1 + \frac{x}{n}\right)^n \quad \text{V o jednoznačnosti limity} \quad \text{JEDNOZNAČNOST exp}$$

□

NOTE 6.2.10. jiny dukaz (primo)

$$\text{def exp } x = \sum_{n=0}^{\infty} \frac{x^n}{n!}$$

- koverguje absolutne $\forall x$

- $\exp(x+y) = \exp(x)\exp(y)$ (cviceni - Cauchyuv soucin rad + binomicka veta)

- $\exp 0 = 1$

$$\text{- exp } (-x) = \frac{1}{\exp(x)}$$

$$\Rightarrow \exp x > 0 \forall x \in \mathbf{R}$$

- $\exp x > 1+x$ pro $x \geq 0$ zrejme

pro $x \leq -1$ zrejme ($1+x \leq 0 < \exp x$)

$$x \in (-1, 0) : y \in (0, 1) \Rightarrow \sum_{n=0}^{\infty} \frac{y^n}{n!} \leq \sum_{n=0}^{\infty} y^n \stackrel{\text{geom.rada}}{=} \frac{1}{1-y} \Rightarrow \exp y \leq \frac{1}{1-y} \forall y \in (0, 1)$$

$$\Rightarrow \exp(-y) \geq 1-y \Rightarrow \exp x \geq 1+x \forall x \in (-1, 0)$$

-

NOTE 6.2.11. Jak zavest $\sin, \cos, \pi$?

$$A(x) = \int_0^x \frac{dt}{\sqrt{1-t^2}}, \frac{\pi}{2} = A(1), \sin = A^{-1}, \text{ ale blbe se odvozujou souctovy vzorce}$$

nebo:

$$\text{def } B(x) = \int_0^x \frac{dt}{1+t^2}, (B^{-1})' = \frac{1}{\cos^2}$$

nebo (se znalosti komplexnich cisel):

$$e^{it} = \cos t + i \sin t$$

$$e^{int} = (\cos t + i \sin t)^{in} = \cos nt + i \sin nt$$

Metricke prostory

7.0.9. motivace.

- (1) rozšíření pojmu spojitosti do obecnějšího kontextu
- (2) vyšetřování extrému funkce více proměnných
- (3) diferenciální počet funkce více proměnných
- (4) vyšetřování vyšetřování extrému funkce definovaných na jiných množinách než na $\mathbf{R}$
- (5) rozšíření pojmu konvergence do obecnějšího kontextu

7.1. základní pojmy

DEFINITION 7.1.1. (**klicový pojem**) **Metrickým prostorem** nazveme dvojici (P, ρ) , kde P je neprázdná množina a ρ je funkce $\rho : (P \times P) \rightarrow [0, \infty)$ splňující $\forall x, y, z \in P$:

- (i) $\rho(x, y) = 0 \Leftrightarrow x = y$
- (ii) $\rho(x, y) = \rho(y, x)$ (symetrie)
- (iii) $\rho(x, z) \leq \rho(x, y) + \rho(y, z)$

funkci ρ nazýváme **metrikou** na P

EXAMPLE 7.1.2. (i) ($\mathbf{R}^n$, eukleidovská metrika)

$$\mathbf{R}^n = \{x = [x_1, \dots, x_n]\}$$

eukleidovská metrika $\rho_e(x, y) = \sqrt{\sum_{i=1}^n (x_i - y_i)^2}$ (někdy také l_2 -metrika)

overme, že je to metrika: (i),(ii) zřejmé

$$(iii): \sqrt{\sum_{i=1}^n (x_i - y_i)^2} \leq \sqrt{\sum_{i=1}^n (x_i - z_i)^2} + \sqrt{\sum_{i=1}^n (z_i - y_i)^2}$$

označ: $a_i = x_i - z_i, b_i = z_i - y_i$, potom $a_i + b_i = x_i - y_i$

$$\text{tedy } \sqrt{\sum_{i=1}^n (a_i + b_i)^2} \leq \sqrt{\sum_{i=1}^n (a_i)^2} + \sqrt{\sum_{i=1}^n (b_i)^2}$$

Cauchyova nerovnost: $\sum a_i b_i \leq \sqrt{(\sum a_i^2)(\sum b_i^2)}$

$$\sqrt{\sum_{i=1}^n (a_i + b_i)^2} = \sqrt{\sum_{i=1}^n a_i^2 + 2 \sum_{i=1}^n a_i b_i + \sum_{i=1}^n b_i^2} \leq \sqrt{\sum_{i=1}^n a_i^2 + 2 \sqrt{(\sum_{i=1}^n a_i^2)(\sum_{i=1}^n b_i^2)} + \sum_{i=1}^n b_i^2}$$

$$= \sqrt{\left(\sqrt{\sum_{i=1}^n a_i^2} + \sqrt{\sum_{i=1}^n b_i^2}\right)^2} = \sqrt{\sum_{i=1}^n (a_i)^2} + \sqrt{\sum_{i=1}^n (b_i)^2}$$

(ii) ($\mathbf{R}^n$, newyorská metrika)

nekdy l_1 -metrika

$$\rho_1(x, y) = \sum_{i=1}^n |x_i - y_i|$$

vlastnosti metriky: cvičení

(iii) ($\mathbf{R}^n$, maximová metrika)

nekdy l_∞ -metrika

$$\rho_\infty(x, y) = \max_{i=1, \dots, n} |x_i - y_i|$$

(iv) ($\mathbf{R}^n$, ruská metrika)

- jedno vyjimečné místo a

$$\rho(x, y) = \begin{cases} 0, & x = y \\ \rho(x, a) + \rho(a, y) & \end{cases}$$

(v) $P = \zeta([a, b])$ (množina všech spojitých funkcí na $[a, b]$)

ρ_s - supremová metrika: $\rho_s(f, g) = \sup_{x \in [a, b]} |f(x) - g(x)|$

(i) OK

(ii) OK

(iii) $|x - y| \leq |x - z| + |z - y| \forall x, y, z \in \mathbf{R}$

Tedy: pro 3 funkce f, g, h :

$$\forall x \in [a, b]: |f(x) - g(x)| \leq |f(x) - h(x)| + |h(x) - g(x)|$$

$$\leq \sup_{y \in [a, b]} |f(y) - h(y)| + \sup_{y \in [a, b]} |h(y) - g(y)| = \rho(f, h) + \rho(h, g)$$

$\forall x \in [a, b]: |f(x) - g(x)| \leq \rho(f, h) + \rho(h, g)$ přejdu k supremu na levé straně

$$\Rightarrow \sup_{x \in [a, b]} |f(x) - g(x)| \leq \rho(f, h) + \rho(h, g) \Rightarrow \rho(f, g) \leq \rho(f, h) + \rho(h, g) \forall f, g, h \in \zeta[a, b]$$

(vi) $P = \zeta[a, b]$

ρ_i - integální metrika

$$\rho_i(f, g) = (R) \int_a^b |f(x) - g(x)| dx - \text{overení podobné}$$

(vii) P - lib. neprázdná metrika

$$\rho_d - \text{diskretní metrika: } \rho_d(x, y) = \begin{cases} 0 & : x = y \\ 1 & : x \neq y \end{cases}$$

DEFINITION 7.1.3. Necht (P, ρ) je metrický prostor. Necht $x \in P$ a necht $r > 0$. **Otevřenou kouli o středu x a polomeru r** nazveme množinu $B(x, r) = \{y \in P : \rho(x, y) < r\}$.

Uzavřenou kouli o středu x a polomeru r nazveme množinu $\overline{B}(x, r) = \{y \in P : \rho(x, y) \leq r\}$.

EXAMPLE 7.1.4. (i) $(\mathbf{R}^2, \text{eukl.})$ $B([0, 0], 1)$ (jednotková koule) MA20

(ii) $(\mathbf{R}^2, \text{newyork.})$ $B([0, 0], 1)$ (jednotková koule) MA22

(iii) $(\mathbf{R}^2, \text{max.})$ $B([0, 0], 1)$ (jednotková koule) MA21

(iv) ruska

(iv) $(P, \rho_d) : B(x, r) = \begin{cases} \{r\}, & r \leq 1 \\ P, & r > 1 \end{cases}$

DEFINITION 7.1.5. (**klicový pojem**) Necht (P, ρ) je metrický prostor, $G \subseteq P$. Řekneme, že G je **otevřená**, jestliže $\forall x \in G \exists r > 0 : B(x, r) \subset G$ - /*s každým bodem se do ní vejde i náka kulicka*/

(**klicový pojem**) Necht $F \subseteq P$. Řekneme, že F je **uzavřená**, jestliže $P \setminus F$ je otevřená

NOTE 7.1.6. (i) Otevřená koule $B(x, r)$ je vždy otevřená množina

Necht $y \in B(x, r)$. Def $r_0 = r - \rho(x, y)$. Potom (snad) $B(y, r_0) \subset B(x, r)$

Chceme dokázat: $z \in B(y, r_0) \Rightarrow z \in B(x, r)$

Víme $z \in B(y, r_0)$, tj. $\rho(y, z) < r_0$.

Pak $\rho(z, x) \leq \rho(z, y) + \rho(y, x) < r_0 + \rho(y, x) = r \Rightarrow z \in B(x, r)$.

(ii) Uzavřená koule $\overline{B}(x, r)$ je uzavřená množina

Pokud $\overline{B}(x, r) = P \setminus \emptyset$ je otevřená

Jinak necht $y \in P \setminus \overline{B}(x, r)$. Potom $\rho(x, y) > r$.

Zvolíme $r_0 = \rho(x, y) - r > 0$.

Potom (snad) $B(y, r_0) \subset P \setminus \overline{B}(x, r)$

$\rho(z, y) < r_0$

Necht $z \in B(y, r_0)$. Pak $\rho(z, x) \geq \rho(x, y) - \rho(y, z) > \rho(x, y) - r_0 = r$

THEOREM. 1. (vlastnosti otevřených množin) LV

(P, ρ) je metrický prostor.

(i) Potom $\emptyset, P$ jsou otevřené

(ii) $G_1, \dots, G_n$ je konečně mnoho otevřených množin, pak $\bigcap_{i=1}^n G_i$ je otevřená množina

(iii) $\{G_\alpha\}_{\alpha \in I}$ je systém otevřených množin, pak $\bigcup_{\alpha \in I} G_\alpha$ je otevřená množina

PROOF. (i) pro $\emptyset$ platí triviálně

pro $\forall x \in P$ staci zvolit libovolné $r > 0$, pak $B(x, r) \subset P$

(ii) $G_1, \dots, G_n$ jsou otevřené. Označíme $G = \bigcap_{i=1}^n G_i$. Necht $x \in G$. Potom $x \in G_i \forall i = 1, \dots, n$ a tedy $\forall i \exists r_i > 0 : B(x, r_i) \subset G_i$.

Zvolíme $r = \min_{i=1, \dots, n} r_i > 0$. Potom $B(x, r) \subset G_i \forall i = 1, \dots, n \Rightarrow B(x, r) \subset G$ tedy G je otevřená.

(iii) $\{G_\alpha\}_{\alpha \in I}$, def. $G = \bigcup_{\alpha} G_\alpha$. Zvol $x \in G$. Pak $\exists \alpha : x \in G_\alpha$, G_α je otevřená $\Rightarrow \exists r : B(x, r) \subset G_\alpha \subset G$, tedy G je otevřená. $\square$

THEOREM. 2. (vlastnosti uzavřených množin) LV

(P, ρ) je metrický prostor.

(i) Potom $\emptyset, P$ jsou uzavřené

(ii) $F_1, \dots, F_n$ je konečně mnoho uzavřených množin, pak $\bigcup_{i=1}^n F_i$ je uzavřená množina

(iii) $\{F_\alpha\}_{\alpha \in I}$ uzavřené množiny, pak $\bigcap_{\alpha \in I} F_\alpha$ je uzavřená množina

PROOF. (i) $P \setminus \emptyset = P$ je otevřená dle V1

$P \setminus P = \emptyset$ je otevřená dle V1

(ii) $\bigcup_{i=1}^n F_i$ je otevřená, neboť $P \setminus \bigcup_{i=1}^n F_i = \bigcap_{i=1}^n (P \setminus F_i)$ je otevřená dle V1

(iii) $\bigcap_{\alpha} F_\alpha$ je uzavřená, neboť $P \setminus \bigcap_{\alpha} F_\alpha = \bigcup_{\alpha} (P \setminus F_\alpha)$ je otevřená dle V1 $\square$

EXAMPLE 7.1.7. $G_n = (0, 1 + \frac{1}{n})$ otevřené množiny v $(\mathbf{R}, |x - y|)$

$\bigcap_{n \in \mathbf{N}} G_n = (0, 1]$ není otevřená

DEFINITION 7.1.8. Necht (P, ρ) je metrický prostor, $A \subset P$. Pak definujeme **uzavěr** množiny A

$\overline{A} = \bigcap \{F, \text{kde } F \text{ je uzavřená} \& F \supset A\}$

Vnitřkem množiny A nazýváme množinu

$A^\circ = \text{Int}A = \bigcup \{G, \text{kde } G \text{ je otevřená} \& G \supset A\}$

EXAMPLE 7.1.9. (i) $A = (0, 1]$, pak $\overline{A} = [0, 1]$ a $\text{Int}A = (0, 1)$

(ii) $A = \mathbf{Q}$, pak $\overline{A} = \mathbf{R}$, $\text{Int}A = \emptyset$

NOTE 7.1.10. $\overline{A}$ je nejmenší uzavřená množina obsahující A ,

$\text{Int}A$ je největší otevřená množina, obsažená v A

znaceni. vzdálenost bodu x od množiny $A \subset P$

definujeme takto: $\rho(x, A) = \inf \{\rho(x, y), y \in A\}$

NOTE 7.1.11. $x \in A \Rightarrow \rho(x, A) = 0$ 7.2. KONVERGENCE V METRICKÝCH PROSTORECH

tedy $\{y \in P, \rho(y, A) = 0\} \supset A$

?
 $\subset$ NE - $(P, \rho) = (\mathbf{R}, |x - y|)$, $A = (0, 1)$, $y = 1$ pak $\rho(y, A) = 0$ & $y \notin A$

THEOREM. 3. (vlastnosti uzaveru) LV

Necht (P, ρ) je metricky prostor.

(i) $F \subset P$ je uzavrena $\Rightarrow \overline{F} = F$

(specialne $\overline{\emptyset} = \emptyset$, $\overline{P} = P, \forall A \subset P : \overline{\overline{A}} = \overline{A}$)

(ii) $A \subset B \Rightarrow \overline{A} \subset \overline{B}$

(iii) $\overline{A \cup B} = \overline{A} \cup \overline{B}$

(iv) $\overline{A} = \{y \in P, \rho(y, A) = 0\}$

PROOF. (i) OK

(ii) $A \subset B \Rightarrow A \subset \overline{B}, \overline{B}$ uzaver $\Rightarrow \overline{A} \subset \overline{B}$

(iii) $A \subset A \cup B \Rightarrow A \subset (\overline{A \cup B})$

$B \subset A \cup B \Rightarrow B \subset (\overline{A \cup B})$

$\Rightarrow (A \cup B) \subset (\overline{A \cup B})$

$\forall$ ii $\overline{A \cup B}$ je uzavrena

$\Rightarrow \overline{(A \cup B)} \subset \overline{A} \cup \overline{B}$

opacna inkluze

$$\begin{aligned} A \subset (A \cup B) & \stackrel{(ii)}{\Rightarrow} \overline{A} \subset \overline{A \cup B} \\ B \subset (A \cup B) & \stackrel{(ii)}{\Rightarrow} \overline{B} \subset \overline{A \cup B} \end{aligned} \Rightarrow \overline{A \cup B} = \overline{A} \cup \overline{B}$$

(iv) oznacime $M = \{y \in P, \rho(y, A) = 0\}$, chceme $M = \overline{A}$

k tomu staci dokazat:

*1 $M \supset A$ (OK)

*2 M uzavrena

*3 $M \subset \overline{A}$

*1 & *2 $\Rightarrow M \subset \overline{A}$

*2: $y \in (P \setminus M) \Rightarrow \rho(y, A) > 0$, tedy $\exists r > 0 : B(y, r) \cap A = \emptyset$

chceme ale dokazat, ze $\exists r_1 : B(y, r_1) \cap M = \emptyset$

Polozime $r_1 = \frac{r}{2}$, necht $a \in A, z \in B(y, r_1)$

Potom $\rho(a, z) \geq \rho(y, a) - \rho(y, z) \geq r - \frac{r}{2} = \frac{r}{2}$

$\Rightarrow \rho(z, A) \geq \frac{r}{2} \forall z \in B(y, r_1) \Rightarrow B(y, r_1) \subset (P \setminus M) \Rightarrow (P \setminus M)$ otevrena $\Rightarrow M$ uzavrena

*3: Necht ne. Potom $\exists y \in (M \setminus \overline{A})$

Pak $\rho(y, A) = 0$ (nebot $y \in M$)

Zaroven ale $y \notin \overline{A}$. Tedy $y \in (P \setminus \overline{A})$, coz je ot. mnozina

Tede $\exists r > 0 : B(y, r) \subset (P \setminus \overline{A})$

Pak ale $\rho(y, A) > 0$ - spor □

7.2. konvergence v metrickych prostorech

DEFINITION 7.2.1. Necht (P, ρ) je metricky prostor. Necht $\{x_n\}_{n=1}^{\infty}$ je posloupnost prvku z P .

Necht $y \in P$. Rekneme, ze $\{x_n\}$ **konverguje** k y (v metrice ρ), jestlize $\lim_{n \rightarrow \infty} \rho(x_n, y) = 0$

znaceni. $x_n \rightarrow y$ (pripadne $x_n \xrightarrow{\rho} y$)

nebo $\lim x_n = y$

EXAMPLE 7.2.2. konvergence v diskretni metrice - pouze konstantni

THEOREM. 4. (vlastnosti konvergence) LV

(P, ρ) metricky prostor.

(i) Necht $\{x_n\}_{n=1}^{\infty}$ splnuje: $\exists n_0 \forall n \geq n_0 : x_n = y$ pro nejake $y \in P$. Potom $x_n \rightarrow y$

(ii) Limita posloupnosti je urcena jednozadne

(iii) Necht $x_n \rightarrow y$ a $\{x_{n_k}\}_{k=1}^{\infty}$ je vybrana z $\{x_n\}_{n=1}^{\infty}$

Potom $x_{n_k} \rightarrow y$

PROOF. (i) Pro $n \geq n_0 : \rho(x_n, y) = \rho(y, y) = 0 \Rightarrow \lim_{n \rightarrow \infty} \rho(x_n, y) \rightarrow 0$

(ii) spor: Necht $x_n \rightarrow y_1$ & $x_n \rightarrow y_2$ Pak

$$\rho(y_1, y_2) \leq \underbrace{\rho(y_1, x_n)}_{\rightarrow 0} + \underbrace{\rho(y_2, x_n)}_{\rightarrow 0} \Rightarrow \rho(y_1, y_2) = 0 \quad \stackrel{\text{(vlastnost metriky)}}{\Rightarrow} \quad y_1 = y_2$$

(iii) $\rho(x_{n_k}, y)$ je vybrana posloupnost (kladnych cisel) z posloupnosti $\rho(x_n, y)$

Tedy $\lim_{k \rightarrow \infty} \rho(x_{n_k}, y) = \lim_{n \rightarrow \infty} \rho(x_n, y)$ □

EXAMPLE 7.2.3. (i) v $(\mathbf{R}, |x - y|)$ splyva konvergence s konvergenci definovanou v zimnim semestru

(ii) v $(\mathbf{R}^k, \rho_2)$ plati: $x_n \rightarrow y \Leftrightarrow \forall i = 1, \dots, k : x_n^i \xrightarrow{7} y^i$ METRICKÉ PROSTORY

dukaz: " $\Rightarrow$ " $\sqrt{\sum_{i=1}^k (x_n^i - y^i)^2} \geq |x_n^i - y^i| \forall i = 1, \dots, k$

" $\Leftarrow$ " aritmetika limit

(iii) ekvivalence konvergence v "normalnich" metrikach

$$\sum_{i=1}^k |x_n^i - y^i| \leq \sqrt{\left(\sum_{i=1}^k 1\right) \left(\sum_{i=1}^k |x_n^i - y^i|^2\right)} = \sqrt{k} \sqrt{\sum_{i=1}^k (x_n^i - y^i)^2} \leq \sqrt{k} \sqrt{k} \max |x_n^i - y^i|$$

$$= k \max_{i=1, \dots, k} |x_n^i - y^i| \leq k \sum_{i=1}^k |x_n^i - y^i|$$

$$\Rightarrow \text{v } \mathbf{R}^n \text{ plati: } x_n \xrightarrow{\rho_1} y \Leftrightarrow x_n \xrightarrow{\rho_2} y \Leftrightarrow x_n \xrightarrow{\rho_\infty} y$$

$$x_n^i = (x_n^1, \dots, x_n^k)$$

THEOREM. 5. (charakterizace uzavrenych mnozin pomoci konvergence)

Necht (P, ρ) je metricky prostor, $F \subset P$.

Potom F je uzavrena $\Leftrightarrow \forall \{x_n\}_{n=1}^\infty \subset F, x_n \rightarrow y, y \in P \Rightarrow y \in F$

"kam si dokonverguju, to je moje"

PROOF. " $\Rightarrow$ "

F uzavrena, $\{x_n\} \subset F, x_n \rightarrow y \in P$. Chceme: $y \in F$

Vime: $\rho(x_n, y) \rightarrow 0$. Tedy $\rho(y, F) = 0$ Nebot $\rho(y, F) \leq \rho(y, x_n) \rightarrow 0$.

$$\begin{array}{l} \text{V3(iv)} \\ \Rightarrow \end{array} \begin{array}{l} y \in \overline{F} \\ F \text{ uzavrena} \\ \Rightarrow \end{array} \begin{array}{l} y \in F \\ y \in F = \overline{F} \end{array}$$

" $\Leftarrow$ " neprimo: chceme dokazat: necht F neni uzavrena, potom $\exists x_n \subset F, x_n \rightarrow y \& y \notin F$

F neni uzavrena $\Rightarrow F \neq \overline{F} \Rightarrow \exists y \in (\overline{F} \setminus F)$

Vime (V3(iv)) $\rho(y, F) = 0$ (nebot $y \in \overline{F}$)

$\rho(y, F) = \inf_{x \in F} \rho(y, x) = 0$. Takze (z vlastnosti infima):

$$\forall n \in \mathbf{N} \exists x_n \in F : \rho(y, x_n) < \frac{1}{n}$$

Tim ziskavame posloupnost $\{x_n\} \subset F$, ktera splnuje $\rho(x_n, y) \rightarrow 0, y \notin F$ □

7.2.1. "spojitost" v metrickem prostoru. f spojita na uzavrenem intervalu $[a, b] \subset \mathbf{R}$, pak je to OK-funkce

?? na metrickem prostoru

samotna uzavrenost :- ($\mathbf{R}$ je uzavrena

$(0, 1)$

v prostoru $(P, \rho), P = (0, 1)$ je.

v prostoru $(\mathbf{R}, |x - y|), P = (0, 1)$ neni.

Vsechny mnoziny v diskretnim jsou otevrene ($\Rightarrow$ uzavrene)

DEFINITION 7.2.4. (klicovy pojem)

Necht (P, ρ) je metricky prostor, $K \subset P$.

Rekne, ze mnozina K je **kompaktni**, jestlize z kazde posloupnosti $\{x_n\} \subset K$ lze vybrat konvergentni podposloupnost $\{x_{n_k}\}$, jejiz limita je prvkem K .

EXAMPLE 7.2.5. (i) $((0, 1), |x - y|)$ neni kompaktni - napr. z $\{\frac{1}{n}\}$ nelze vybrat konvergentni

(ii) konecna mnozina je vzdycky kompaktni - aspon jeden prvek se v posloupnosti opakuje ∞ krat

(iii) $[a, b], |x - y|$ je kompaktni

(nebo $K = [a, b]$ je kompaktni v prostoru $(\mathbf{R}, |x - y|)$)

(Bolzano-Weierstrass: lze vybrat konvergentni)

$$\{x_n\} \subset [a, b] \Rightarrow \exists \{x_{n_k}\} \rightarrow x \in \mathbf{R} \xrightarrow{K \text{ uzavrena}} x \in [a, b] \Rightarrow K \text{ kompaktni}$$

(iv) Dusledek $K \subset \mathbf{R}$ je uzavrena a omezena (v $(\mathbf{R}, |x - y|)$), pak je kompaktni

THEOREM. 6. (vlastnosti kompaktnich mnozin) LV

Necht (P, ρ) je metricky prostor. Necht $K \subset P$ je kompaktni. Potom

(i) K je uzavrena

(ii) K je **omezena** (tj. $\exists x_0 \in P \exists r : K \subset B(x_0, r)$)

(iii) jestlize $F \subset K$ je uzavrena, pak F je kompaktni

PROOF. (i) - z definic

Chceme dokazat: $\{x_n\} \subset K, x_n \rightarrow x \in P \Rightarrow x \in K$

Necht $\{x_n\} \subset K, x_n \rightarrow x \in P$

K kompaktni $\Rightarrow \exists \{x_{n_k}\} \rightarrow y \in K$

$$\text{V4(iii)} \Rightarrow x = y \Rightarrow x \in K$$

(ii) sporem

Zvolime $x_0 \in P$

neni omezena $\Rightarrow \forall n \in \mathbf{N} \exists x_n \in K, \rho(x_0, x_n) > n$

K kompaktni $\Rightarrow \exists \{x_{n_k}\} \rightarrow y \in K$, tedy $\rho(x_{n_k}, y) \rightarrow 0$

tedy: pro kazde $k \in \mathbf{N}$

$$\underbrace{n_k}_{\rightarrow \infty} < \rho(x_0, x_{n_k}) \leq \underbrace{\rho(x_0, y)}_{const} + \underbrace{\rho(y, x_{n_k})}_{\rightarrow 0} \text{ SPOR}$$

(iii)

 $F \subset K$, uzavřenaNecht $\{x_n\} \subset F$ Pak $\{x_n\} \subset K$. K je kompaktní $\Rightarrow \exists \{x_{n_k}\} \rightarrow y \in K$ F uzavřena $\Rightarrow y \in F$ □

CVICENÍ - jak vypadají komp. množiny v diskretním prostoru.

EXAMPLE 7.2.6. Uzavřená jednotková koule $\overline{B}(0, 1)$ v $(\zeta[0, 1], \rho_{\text{sup}})$

$$\overline{B}(0, 1) = \left\{ g \in \zeta[0, 1], \sup_{x \in [0, 1]} |g(x)| \leq 1 \right\}$$

$$\text{Def. } g_n(x) = \begin{cases} 2^n x & \text{pro } x \in [0, \frac{1}{2^n}] \\ 1 & \text{pro } x \in [\frac{1}{2^n}, 1] \end{cases}$$

Pro $n > m \in \mathbf{N}$

$$\rho(g_n, g_m) = \sup_{x \in [0, 1]} |g_n(x) - g_m(x)| \geq |g_n(\frac{1}{2^n}) - g_m(\frac{1}{2^n})| = |1 - \frac{1}{2^{n-m}}| \geq \frac{1}{2}$$

Potom nelze vybrat $\{g_{n_k}\}$ tak, aby $g_{n_k} \rightarrow h$, neboť jinak by $\exists k_0 \in \mathbf{N} : \forall j, k \geq k_0 : \rho(g_{n_k}, h) < \frac{1}{4} \& \rho(g_{n_j}, h) < \frac{1}{4}$, ale

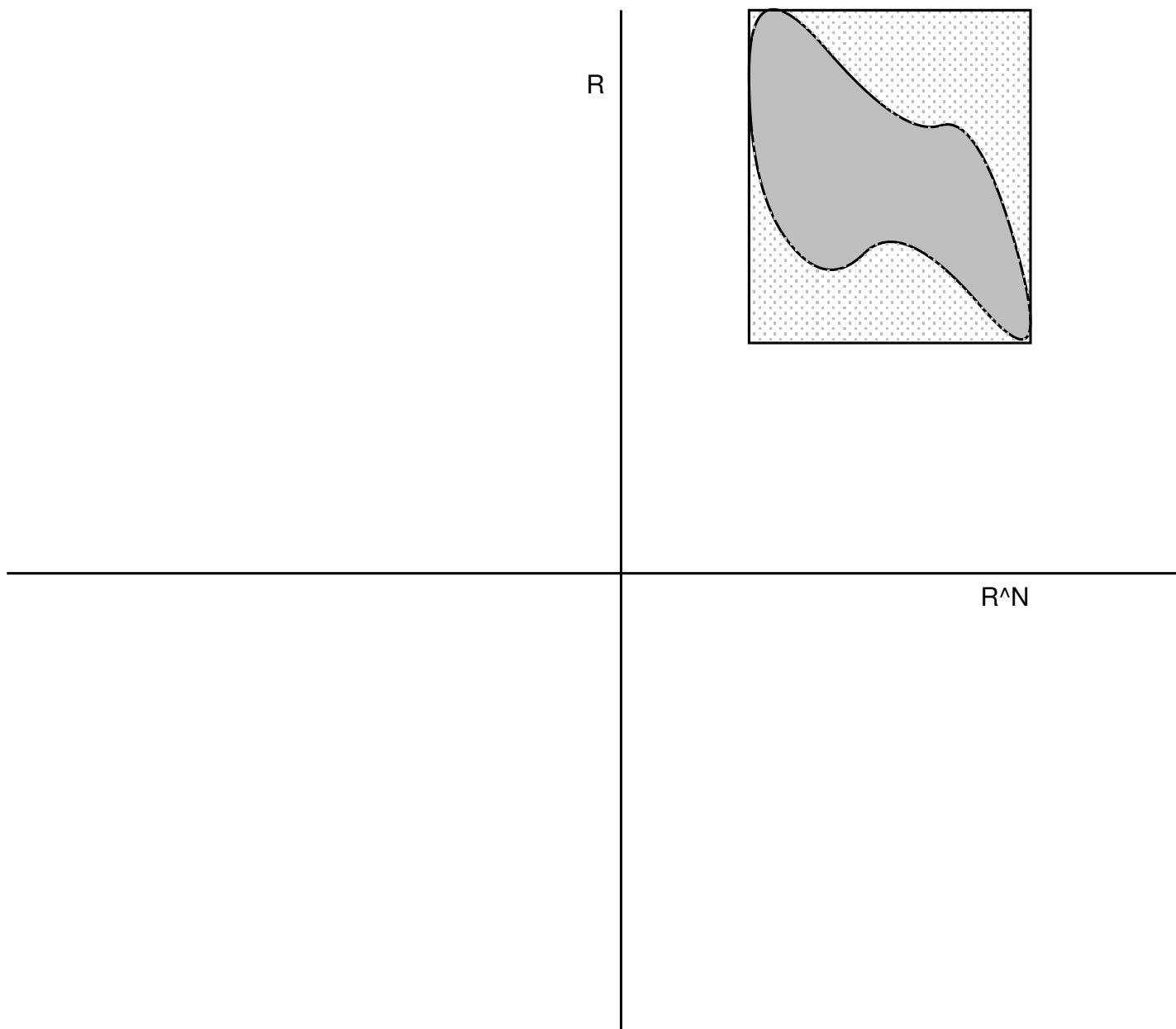
pritom

$$\frac{1}{2} \leq \rho(g_{n_j}, g_{n_k}) \leq \rho(g_{n_j}, h) + \rho(h, g_{n_k}) < \frac{1}{4} + \frac{1}{4}$$

THEOREM. 7. (charakterizace kompaktních množin v $\mathbf{R}^N$) TVMnožina $K \subset \mathbf{R}^N, N \in \mathbf{N}$ (s eukleidovskou metrikou) je kompaktní $\Leftrightarrow K$ je omezená a uzavřená.PROOF. Staci dokázat " $\Leftarrow$ " ($\Rightarrow$ už máme)

/*dovela lehky - staci opakovat "po slozkach"

indukci, krok: množinu osekát uzavřenými intervaly na n -krychli, ta předpokladema pak vybrat kv. podpodposloupnost pro $n+1$ -ní složku (která je taky kompaktní)* /- indukci podle N .Pro $N=1$ už máme B-W příklad (iii)Krok $n \rightarrow n+1$ □

PROOF. $K \subset \mathbf{R}^{N+1}$ omezena a uzavrena

konecna $\Rightarrow \exists$ uzavrene intervaly $I_1, \dots, I_{N+1}$ tak, ze $K \subset (I_1 \times \dots \times I_N \times I_{N+1})$

konvergence v $\mathbf{R}^N$ - konvergence po slozkach $x_n = [a_n, b_n] \in \mathbf{R}^N \times \mathbf{R}, a_n \in \mathbf{R}^N, b_n \in \mathbf{R}$

Oznacme $A = I_1 \times \dots \times I_N$ a $B = I_{N+1}$

Pak $[a_n, b_n] \in A \times B$

Mnozina A je zrejme omezena a je take uzavrena - nebot je to soucin uzavrenych intervalu a konvergence v $\mathbf{R}^N$ je po slozkach. Podle indukcnih predpokladu je A kompaktni.

Tedy z posloupnosti $\{a_n\} \subset A$ lze vybrat $a_{n_k} \rightarrow a \in A$

Z $x_n = [a_n, b_n]$ jsme vybrali $x_{n_k} = [a_{n_k}, b_{n_k}]$ a vime, ze $a_{n_k} \rightarrow a \in A$

$b_{n_k} \in \mathbf{R}, b_{n_k} \in B, B$ je kompaktni v $\mathbf{R}$. Tedy mohu znovu vybrat z posloupnosti $\{b_{n_k}\}$ vybrat $\{b_{n_{k_j}}\}$ takovou, ze $b_{n_{k_j}} \rightarrow b \in B$

Tedy $x_{n_{k_j}} = [a_{n_{k_j}}, b_{n_{k_j}}] \rightarrow [a, b]$ (konvergence po slozkach)

K je uzavrena $\Rightarrow x = [a, b] \in K \Rightarrow K$ je kompaktni. □

7.3. spojita zobrazeni na metrickech prostorech

$(P, \rho), (Q, \sigma)$ dva metricke prostory

f funkce $f : (P, \rho) \rightarrow (Q, \sigma)$

DEFINITION 7.3.1. Necht $(P, \rho), (Q, \sigma)$ jsou metricke prostory, $f : (P, \rho) \rightarrow (Q, \sigma), M \subset \mathcal{D}(f), x_0 \in M$.

(klicovy pojem) Rekne, ze f je **spojita v x_0 vzhledem k M** jestlize $\forall \varepsilon > 0 \exists \delta > 0 \forall x \in B_\rho(x_0, \delta) \cap M : f(x) \in B_\sigma(f(x_0), \varepsilon)$

Rekne, ze f je **spojita na M vzhledem k M** jestlize je spojita v kazdem bode $x_0 \in M$ vzhledem k M

NOTE 7.3.2. (i) pro $M = [a, b]$ definice splyva s definicí ze zimy MA

(ii) Pozor na pasti: $f = \text{sign}(x)$ je spojitá na množině $M = (-1, 0) \cup (0, 1)$ vzhledem k P

7.3.1. analogie okolí.

v $\mathbf{R}$: okolí ... limita funkce v bode ... spojitost na intervalu
(jednostranne verze)

v metrickem prostoru: spojitost na množině a v bode ... okolí ... $B(x, \varepsilon)$
jednostranne ... nema smysl - obecně nemusi byt usporadany
prstencove okolí: $B(x, \varepsilon) \setminus \{x\}$

DEFINITION 7.3.3. (P, ρ) metricky prostor, $x_0 \in P$. Rekneme, ze x_0 je **izolovany bod** P , jestlize $\exists \varepsilon > 0$ tak, ze $B(x_0, \varepsilon) \cap P = \{x_0\}$.

EXAMPLE 7.3.4. (i) $P = (1, 2) \cup \{3\}$ pak bod $\{3\}$ je izolovany (s metrikou $|x - y|$)

(ii) $(P, \rho_d) \Rightarrow$ vsechny body izolovane

Necht $(P, \rho), (Q, \sigma)$ jsou metricke prostory, $f: P \rightarrow Q, M \subset P, x_0 \in M$. Necht x_0 není izolovany bod M .

Rekneme, ze f **ma v bode** x_0 **vzhledem k** M **limitu** $y_0 \in Q$ (znacime $\lim_{x \rightarrow x_0, x \in M} f(x) = y_0$), jestlize $\forall \varepsilon > 0 \exists \delta > 0 \forall x \in (B_\rho(x_0, \delta) \setminus \{x_0\}) : f(x) \in B_\sigma(y_0, \varepsilon)$

NOTE 7.3.5. Funkce je automaticky spojitá v izolovanych bodech.

Tedy napr $f(P, \text{diskr.}) \rightarrow (Q, \sigma)$ je vzdy spojitě vzhledem k P

THEOREM. 8. (charakterizace spojitých zobrazení) LV

Necht (P, ρ) a (Q, σ) jsou 2 metricke prostory. Necht $f: P \rightarrow Q, f(P) = Q$

Potom jsou nasledujici 3 vyroky ekvivalentni:

(i) f je spojitá na P vzhledem k P

(ii) pro kazdou otevrenou množinu $G \subset Q$ je množina $f^{-1}(G)$ otevrena v P

(iii) pro kazdou uzavrenou množinu $F \subset Q$ je množina $f^{-1}(F)$ uzavrena v P

PROOF. (i) $\Rightarrow$ (ii) /*1 a 2 pomerne lehky, ale chce si zkusit*/

Necht f je spojitá na P vzhledem k P . Necht $G \subset Q$ je otevrena

Chceme $f^{-1}(G)$ je otevrena. Necht $x_0 \in f^{-1}(G)$

Pak $f(x_0) \in G, G$ je ot. $\Rightarrow \exists \varepsilon : B_\sigma(f(x_0), \varepsilon) \subset G$

spojitost: k tomuto $\varepsilon \exists \delta : f(B_\rho(x_0, \delta)) \subset B_\sigma(f(x_0), \varepsilon) \subset G$ /aplikujeme f^{-1}

$B_\rho(x_0, \delta) \subset f^{-1}(B_\sigma(f(x_0), \varepsilon)) \subset f^{-1}(G)$

Tedy k x_0 jsme nasli $\delta : B_\rho(x_0, \delta) \subset f^{-1}(G)$, tedy $f^{-1}(G)$ je otevrena.

(ii) $\Rightarrow$ (i)

Zvolim $\varepsilon > 0, x_0 \in P$

Budeme zkoumat $B_\sigma(f(x_0), \varepsilon)$

To je otevrena množina v Q .

Vezmeme $f^{-1}(B_\sigma(f(x_0), \varepsilon))$

Dle (ii) je i tato množina otevrena (v P)

$x_0 \in f^{-1}(B_\sigma(f(x_0), \varepsilon))$ (trivialne nebot $f(x_0) \in B_\sigma(f(x_0), \varepsilon)$)

Tedy $\exists \delta : B_\rho(x_0, \delta) \subset f^{-1}(B_\sigma(f(x_0), \varepsilon))$ /aplikuj f

$f(B_\rho(x_0, \delta)) \subset B_\sigma(f(x_0), \varepsilon)$ Tedy f je spojitá v x_0 .

(ii) $\Rightarrow$ (iii)

Necht $F \subset Q$ je uzavrena. Potom $Q \setminus F$ je otevrena. Tedy $f^{-1}(Q \setminus F)$ je otevrena v P

$f^{-1}(F) = f^{-1}(Q \setminus (Q \setminus F)) \stackrel{\text{(cviceni)}}{=} f^{-1}(Q) \setminus f^{-1}(Q \setminus F) = P \setminus f^{-1}(Q \setminus F),$

coz je množina uzavrena.

(iii) $\Rightarrow$ (ii) analogicky □

NOTE 7.3.6. Spojitym **obrazem** otevrene množiny nemusi byt množina otevrena.

(priklad $\sin x$ nebo $f: (P, \text{diskr.}) \rightarrow (Q, \sigma)$)

spoj. obraz **uzavreneho intervalu** je **uzavreny interval**. (protoze uzavreny interval je kompaktni)

Problem: Je spojitým obrazem kompaktu kompaktní?

THEOREM. 9. (Heine) LV

Necht (P, ρ) a (Q, σ) jsou 2 metricke prostory. Necht $f: P \rightarrow Q, M \subset P, x_0 \in M$

Potom jsou nasledujici 2 vyroky ekvivalentni:

(i) f je spojitá v x_0 vzhledem k M

(ii) Pro kazdou posloupnost $\{x_n\} \subset M$ takovou, ze $x_n \xrightarrow{\rho} x_0$ plati

$f(x_n) \xrightarrow{\sigma} f(x_0)$

jiný zapis

f je spojitá v x_0 vzhledem k $M \Leftrightarrow \left[x_n \xrightarrow{\rho} x_0 \right] \Rightarrow f(x_n) \xrightarrow{\sigma} f(x_0)$

PROOF. (i) $\Rightarrow$ (ii)

Necht f je spojita v x_0 vzhledem k M . a necht $\{x_n\} \subset M$ a $x_n \xrightarrow{\rho} x_0$.

Zvolime $\varepsilon > 0$, k nemu $\exists \delta > 0$ takove, ze

$f(B_\rho(x_0, \delta) \cap M) \subset B_\sigma(f(x_0), \varepsilon)$ (ze spojitosti)

K tomuto $\delta > 0$ nutne $\exists n_0 \in \mathbf{N}$ tak, ze $\forall n \geq n_0 : \rho(x_n, x_0) < \delta$ tedy $x_n \in B_\rho(x_0, \delta) \forall n \geq n_0$

Tudiz $f(x_n) \in B_\sigma(f(x_0), \varepsilon) \forall n \geq n_0$

Dokazali jsme, ze

$\forall \varepsilon \exists n_0 : \forall n \geq n_0 : f(x_n) \in B_\sigma(f(x_0), \varepsilon)$

to jest $f(x_n) \rightarrow f(x_0)$.

(ii) $\Rightarrow$ (i) sporem

Necht plati (ii) a pritom f neni spojita

$\exists \varepsilon \forall \delta \exists x \in B_\rho(x_0, \delta) \cap M$ tak, ze $f(x) \notin B_\sigma(f(x_0), \varepsilon)$

Specialne (pro $\delta = \frac{1}{n}$) mame:

$\exists \varepsilon \forall n \in \mathbf{N} \exists x_n \in B_\rho(x_0, \frac{1}{n}) \cap M$ takove, ze $f(x_n) \notin B_\sigma(f(x_0), \varepsilon)$

Tvr dime: $x_n \rightarrow x_0$ (plyne z $\rho(x_0, x_n) < \frac{1}{n} \rightarrow 0$)

Tedy dle (ii) $f(x_n) \xrightarrow{\sigma} f(x_0)$, tedy $\sigma(f(x_n), f(x_0)) \rightarrow 0$ ($n \rightarrow \infty$)

Zaroven ma platit: $\sigma(f(x_n), f(x_0)) > \varepsilon \forall n \in \mathbf{N}$ - SPOR □

THEOREM. 10. (spojity obraz kompaktni mnoziny) LV

Necht (P, ρ) a (Q, σ) jsou 2 metricke prostory. Necht $f : (P, \rho) \rightarrow (Q, \sigma)$ spojite vzhledem k P .

Necht $K \subset P$ je kompaktni. Pak $f(K)$ je kompaktni

PROOF. Chceme: $\{y_n\} \subset f(K)$, pak $\exists$ vybrana $y_{n_k} \rightarrow y \in f(K)$

Vime: $y_n = f(x_n)$ pro nejake $x_n \in K \forall n \in \mathbf{N}$

K je kompaktni, tedy $\exists$ vybrana podposloupnost $x_{n_k} \rightarrow x \in K$

Podle V9: $f(x_{n_k}) \rightarrow f(x) \in Q$

Polozime-li $y_{n_k} = f(x_{n_k})$ a $y = f(x)$, mame $y_{n_k} \rightarrow y$.

Protoze $x \in K$, $y \in f(K)$

Tedy K je kompaktni. □

THEOREM. 11. (nabyvani extremu na kompaktni) LV

Necht (P, ρ) je metricky prostor a necht f je funkce definovana na P s hodnotami v $\mathbf{R}$.

Necht $K \subset P$ je kompaktni, necht f je na K spojita vzhledem ke K . (na $\mathbf{R}$ uvazujeme metriku $|x - y|$)

Potom f nabyva na K sveho minima i sveho maxima.

PROOF. $f(K)$ je kompaktni mnozina v $\mathbf{R} \Rightarrow f(K)$ je neprazdna, uzavrena a omezena v $\mathbf{R}$

$\Rightarrow \exists s = \inf f(K), t = \sup f(K), -\infty < s \leq t < \infty$

Z vlastnosti infima: $\exists y_n \in f(K) : y_n \rightarrow s$ Tedy $s \in f(K)$ neboť K je uzavrena.

Analogicky pro t . □

THEOREM. 12. (spojitost a omezenost) LV

Necht (P, ρ) je metricky prostor. Necht $K \subset P$ je kompaktni. Necht $f : P \rightarrow \mathbf{R}$ je spojite zobrazeni na K vzhledem ke

K .

Pak $f(K)$ je omezena mnozina v $\mathbf{R}$ (t.j. f je omezena na K).

PROOF. $f(K)$ je kompaktni $\Rightarrow$ omezena. □

THEOREM. 13. (Heine pro limity)

Necht $(P, \rho), (Q, \sigma)$ jsou metricke prostory, $f : P \rightarrow Q, M \subset P$. - nema bejt $M \rightarrow Q$ a $M \cap U$?

Necht x_0 neni izolovany bod mnoziny M ¹ Pak je ekvivalentni:

(i) $\lim_{x \rightarrow x_0, x \in M} f(x) = y$ (pro nejake $y \in Q$)ⁱ

(ii) pro kazdou posloupnost $\{x_n\} \subset M \setminus x_0$, splnujici $x_n \xrightarrow{\rho} x_0$ plati $\lim f(x_n) = y$

PROOF. analogicky jako ve V9 □

NOTE 7.3.7. Z Heineho very lze dokazat VOAL pro funkce $f : (P, \rho) \rightarrow \mathbf{R}$

Totez pro V o 2 policajtech

7.3.2. normovane prostory.

DEFINITION 7.3.8. Necht $(X, +, *)$ je vektorovy prostor. Necht o je nulovy prvek X .

normou na prostoru X nazveme zobrazeni $\|\cdot\| : X \rightarrow [0, \infty)$ takove, ze

2

(i) $\|x\| = 0 \Leftrightarrow x = o$

(ii) $\|\lambda x\| = |\lambda| \|x\| \forall x \in X \forall \lambda \in \mathbf{T}$

(iii) $\|x + y\| \leq \|x\| + \|y\| \forall x, y \in X$

¹abychom se nezabavili limity v nedefinovanych bodech

²v podstate udava absolutni vzdalenost od 0

NOTE 7.3.9. (i) Je-li na X daná norma $\|\cdot\|$, pak lze definovat metriku $\rho(x, y) = \|x - y\|$

(ii) opacne? zkusime def. $\|x\| = \rho(x, o)$

je to norma?

(i) OK

(iii) $\|x + y\| = \rho(x + y, 0) \stackrel{?}{\leq} \rho(x, 0) + \rho(y, 0) ?$

(ii) $\rho(\alpha x, o) \stackrel{?}{=} \alpha \rho(x, o)$ neplatí

EXAMPLE 7.3.10. (i) $(\mathbf{R}, |x - y|)$ lze def. $\|x\| = |x|$

(ii) $\mathbf{R}^n$: $\|x\|_{eukl} = \sqrt{\sum_{i=1}^n |x_i|^2}$ - eukleidovska norma

(iii) $\mathbf{R}^n$ $\|x\|_{l_1} = \sum_{i=1}^n |x_i|$ - souctova norma

(iv) $\mathbf{R}^n$ $\|x\|_{l_\infty} = \max_{i=1, \dots, n} |x_i|$ - maximova norma

(v) $\zeta k([a, b])$: $\|f\|_{\zeta([a, b])} = \sup_{x \in [a, b]} |f(x)|$

7.3.3. normovaný prostor. Mnozinu $(X, \|\cdot\|)$ nazveme **normovaným lineárním prostorem** dimenze X je mohutnost algebraické báze

EXAMPLE 7.3.11. $\dim(\mathbf{R}^n) = n$

$\dim(\zeta[a, b]) = \infty$

NOTE 7.3.12. Uzavřená jednotková koule $\overline{B_X}(0, 1) = \{y \in X, \|y\| \leq 1\}$ v normovaném lineárním prostoru je kompaktní
 $\Leftrightarrow \dim X < \infty$

/*quili omezenosti ??*/

Funkce více proměnných

1

8.1. limita a spojitost

8.1.1. setup. $\mathbf{R}^n = \underbrace{\mathbf{R} \times \dots \times \mathbf{R}}_n$ $x \in \mathbf{R}^n : x = [x_1, \dots, x_n]$ (vektor)na $\mathbf{R}^n$ budeme vždy uvažovat eukleidovskou metriku a normuZajímají nás tyto objekty: $f : \mathbf{R}^n \rightarrow \mathbf{R}$ $f : \mathbf{R}^n \rightarrow \mathbf{R}^m, m, n \in \mathbf{N}$ $f : \mathbf{R}^n \rightarrow \mathbf{R}^m \Leftrightarrow f = (f_1, \dots, f_m), f_i = \mathbf{R}^n \rightarrow \mathbf{R}, i = 1, \dots, m$

limita a spojitost těchto funkcí viz předchozí kapitola

EXAMPLE 8.1.1. $f : \mathbf{R}^n \rightarrow \mathbf{R}^m$ je spojitá $\Leftrightarrow f_i$ je spojitá z $\mathbf{R}^n$ do $\mathbf{R} \forall i = 1, \dots, m$ “Dokaž” - konvergence v $\mathbf{R}^n$ je konvergence po složkách $f : \mathbf{R}^n \rightarrow \mathbf{R}^m$ spojitá $\stackrel{\text{Heine}}{\Leftrightarrow} [x_n \rightarrow x_0 \text{ v } \mathbf{R}^n \Rightarrow f(x_n) \rightarrow f(x_0) \text{ v } \mathbf{R}^m]$ konvergence po složkách $\Leftrightarrow [x_n \rightarrow x_0 \text{ v } \mathbf{R}^n \Rightarrow (f(x_n))_i \rightarrow (f(x_0))_i \text{ v } \mathbf{R} \forall i = 1, \dots, m]$ $\Leftrightarrow f_i : \mathbf{R}^n \rightarrow \mathbf{R}$ jsou spojitě $\forall i = 1, \dots, m$

8.1.2. Vím, že platí. VOAL (protože konvergence je konvergence po složkách)

V o limitech a uspořádání (totež)

V o 2 políčkách (totež)²

V o spojitosti složené funkce:

obecně $(P, \rho) \xrightarrow{f} (Q, \sigma) \xrightarrow{g} (R, \tau)$ f, g spojitě $\Rightarrow (g \circ f)$ je spojitá z (P, ρ) do (R, τ) - nechyby tedy cosí?EXAMPLE 8.1.2. (i) projekce na první složku $f : \mathbf{R}^n \rightarrow \mathbf{R}, f : x \rightarrow x_1$ Pak f je spojitá. $x^k \rightarrow x \text{ v } \mathbf{R}^n \Leftrightarrow [(x^k)_1, \dots, (x^k)_n] \rightarrow [x_1, \dots, x_n] \Rightarrow (x^k)_1 \rightarrow x_1$ (ii) $f : \mathbf{R}^n \rightarrow \mathbf{R}, f(x) = \|x\| = \sqrt{\sum_{i=1}^n |x_i|^2}$ je spojitáneboť projekce jsou spojitě, $|x|^2$ spoj, $\sum$ spoj, $\sqrt{\text{spoj}}$ $\Rightarrow$ spojitost funkce plyne z V o spojitosti složené funkce(iii) $f(x) = \frac{2xy}{x^2+y^2}$ def. vsude v $\mathbf{R}^2$ kromě $[0, 0]$ Lze f dodefinovat v $[0, 0]$ spojitě? $\Rightarrow \exists \lim_{[x,y] \rightarrow [0,0]} \frac{2xy}{x^2+y^2}$?

8.1.3. Jak hledáme limity.

(1) najdu vhodného kandidata volbou speciálního směru: např. $y = kx, y = 0, x = 0$ (2) buďto najdu kandidatu víc $\Rightarrow$ limita neexistuje, a nebo dokazu z definice, že limita = kandidataEXAMPLE 8.1.3. (i) $f(x) = \frac{2xy}{x^2+y^2}$ dosadím $x = 0 \Rightarrow \lim = 0$ $y = kx : \lim_{x \rightarrow 0} \frac{2xkx}{x^2+(kx)^2} = \frac{2k}{1+k^2}$ $\Rightarrow$ limita neexistuje a funkce se neda dodefinovat spojitě(ii) $f(x) = \frac{2xy^2}{x^2+y^2}$ lze dodefinovat v ? $y = kx : \lim_{x \rightarrow 0} \frac{2x^2k^2}{x^2+(kx)^2} = 0$ $x = 0$ taky $\Rightarrow 0$ je dobrý kandidata. $\lim_{[x,y] \rightarrow [0,0]} \left| \frac{2xy^2}{x^2+y^2} - 0 \right| = \lim_{[x,y] \rightarrow [0,0]} |y| \underbrace{\left| \frac{2x}{x^2+y^2} \right|}_{\text{omezené na okolí 0}} \leq C \lim_{[x,y] \rightarrow [0,0]} y = 0$ (iii) všechny směry ($y = kx$) nestaci $f(x, y) = \left\{ \begin{array}{l} 1 : y = x^2 \\ 0 \end{array} \right\}$ ¹hlavní náplň tohoto semestru²platila by i v $\mathbf{R}^n$

8.2. parcialni derivace a totalni diferencial

DEFINITION 8.2.1. Necht f je funkce n promennych, $\mathcal{D}(f) \subset \mathbf{R}^n$, necht $x \in \mathcal{D}(f)^0$. //ne hranicni body
Pak **derivaci funkce f podle i -te promenne** ($i = 1, \dots, n$) v bode x rozumime

$$\lim_{t \rightarrow 0} \frac{f(x_1, \dots, x_i+t, \dots, x_n) - f(x)}{t}$$

(klicovy pojem) Tyto derivace nazyvame **parcialnimi derivacemi**, znamime $\frac{\delta f}{\delta x_i}(x)$

($x \in \mathbf{R}^n, x_i \in \mathbf{R}$)

Necht $v \in \mathbf{R}^n \setminus \{0\}$, necht $f : \mathbf{R}^n \rightarrow \mathbf{R}, x \in \mathcal{D}(f)^0$.

Derivaci funkce f ve smeru v v bode x rozumime

$$\frac{\delta f}{\delta v}(x) = \lim_{t \rightarrow 0} \frac{f(x+t(v)) - f(x)}{t}$$

NOTE 8.2.2. Bazove vektory v $\mathbf{R}^n$: $e_i = \left(0, \dots, 0, \underbrace{1}_i, 0, \dots, 0\right)$

(i) parcialni derivace $\frac{\delta f}{\delta x_i}(x)$ je derivace ve smeru e_i .

$$\frac{\delta f}{\delta x_i}(x) = \frac{\delta f}{\delta e_i}(x)$$

(ii) Jestliže $\exists$ vsechny parcialni derivace $\frac{\delta f}{\delta x_i}(x), i = 1, \dots, n$, pak nemusí nutně existovat $\frac{\delta f}{\delta v} \forall v \in \mathbf{R}^n$

$$\text{def } f(x) = \begin{cases} 1, & xy = 0 \\ 0 & \end{cases}$$

Pak $\exists \frac{\delta f}{\delta x}(0,0), \frac{\delta f}{\delta y}(0,0)$, ale neexistuje napr. $\frac{\delta f}{\delta v}(0,0), v = [1, 1]$

(iii) Z $\exists \frac{\delta f}{\delta v} \forall v \in \mathbf{R}^n$ **neplyne** f v x spojita

graf funkce $y = x^2$ bez nuly

$$f(x) = \begin{cases} 1, & y = x^2, x \neq 0 \\ 0 & \end{cases} \quad \text{MA28}$$

Pak $\exists \frac{\delta f}{\delta v}(0,0) \forall v$

ale f není v $(0,0)$ spojita

(iv) neplatí linearita derivace ve smeru $\left(\frac{\delta f}{\delta(v_1+v_2)} \neq \frac{\delta f}{\delta v_1} + \frac{\delta f}{\delta v_2}\right)$

(v) homogenita - pro $\alpha \neq 0 \in \mathbf{R}$ platí $\frac{\delta f}{\delta(\alpha v)} = \alpha \frac{\delta f}{\delta v}$ (CVICENI)

EXAMPLE 8.2.3. $f(x, y) = e^x + xy^2$, spoctete $\frac{\delta f}{\delta x}, \frac{\delta f}{\delta y}$

$$\frac{\delta f}{\delta x}(x, y) = e^x + y^2$$

$$\frac{\delta f}{\delta y}(x, y) = 0 + x2y = 2xy$$

8.2.1. motivace pro zavedeni totalniho diferencialu. $f : \mathbf{R} \rightarrow \mathbf{R}, a \in \mathbf{R}$, necht $\exists f'(a)$

$f(a+h) \approx f(a) + f'(a)h$ - nejlepsi linearni aproximace

Definujme $L(h) = f'(a)h$ (linearni zobrazeni $\mathbf{R} \rightarrow \mathbf{R}$)

potom platí: $\lim_{h \rightarrow 0} \frac{f(a+h) - f(a) - L(h)}{h} = 0$ (viz V o aproximaci Taylorovym polynomem)

DEFINITION 8.2.4. (klicovy pojem) Necht f je funkce n promennych, $f : \mathbf{R}^n \rightarrow \mathbf{R}$. Rekneme, že linearni zobrazeni

$L : \mathbf{R}^n \rightarrow \mathbf{R}$ je **totalnim diferencialem** funkce f v bode a , jestliže $\lim_{h \rightarrow 0} \frac{f(a+h) - f(a) - L(h)}{\|h\|} = 0$

znaceni: Totalni diferencial f v bode a je linearni zobrazeni, které znamime

$Df(a)$ (zobrazeni $\mathbf{R}^n \rightarrow \mathbf{R}$)

$Df(a)(h)$ hodnota zobrazeni v "bode" h

NOTE 8.2.5. (i) Limitu v definici totalniho diferencialu lze ekvivalentne prepsat:

$$\lim_{x \rightarrow a} \frac{f(x) - f(a) - L(x-a)}{\|x-a\|}$$

(ii) f ma v bode a totalni diferencial $L(h) \Leftrightarrow$ funkce $\eta, \eta(h) = f(a+h) - f(a) - L(h)$ splnuje $\lim_{h \rightarrow 0} \frac{\eta(h)}{\|h\|} = 0$

THEOREM. 1. (tvar totalniho diferencialu) LV

Necht f je funkce n promennych ($f : \mathbf{R}^n \rightarrow \mathbf{R}$), necht $a \in \mathbf{R}^n$.

Necht f ma v a totalni diferencial $Df(a)$.

Potom $\exists$ vlastni derivace f ve vseh smerech a platí: $\frac{\delta f}{\delta v}(a) = Df(a)(v), v \in \mathbf{R}^n \setminus \{0\}$.

Navic $\forall h = [h_1, \dots, h_n] \in \mathbf{R}^n : Df(a)(h) = \frac{\delta f}{\delta x_1}(a)h_1 + \frac{\delta f}{\delta x_2}(a)h_2 + \dots + \frac{\delta f}{\delta x_n}(a)h_n$.

PROOF. Vime, že $\lim_{h \rightarrow 0} \frac{f(a+h) - f(a) - Df(a)(h)}{\|h\|} = 0$.

Zvolme $v \neq 0 \in \mathbf{R}^n$. Potom specialne pro $h = tv, t \in \mathbf{R}$

$$\lim_{t \rightarrow 0} \frac{f(a+tv) - f(a) - Df(a)(tv)}{\|tv\|} = 0$$

$Df(a)$ je linearni $\Rightarrow Df(a)(tv) = tDf(a)(v)$. Tedy

$$\frac{1}{\|v\|} \lim_{t \rightarrow 0} \left(\frac{f(a+tv) - f(a)}{t} - Df(a)(v) \right) = 0 \Rightarrow \frac{\delta f}{\delta v}(a) = Df(a)(v)$$

Dale vime, že $Df(a)$ je linearni zobrazeni z $\mathbf{R}^n$ do $\mathbf{R}$. Tedy $Df(a)(h) = \sum_{i=1}^n A_i h_i, A_i \in \mathbf{R}$

Z prave dokazaného tvrzeni $\frac{\delta f}{\delta v} = Df(v)$ puziteho na $v = e_i$ mame:

$$\frac{\delta f}{\delta x_i}(a) = \frac{\delta f}{\delta e_i}(a) = Df(a)(e_i) = A_1 0 + \dots + A_i 1 + A_{i+1} 0 + \dots + A_n 0 = A_i$$

Tedy $A_i = \frac{\delta f}{\delta x_i}(a)$. □

NOTE 8.2.6. Na $\mathbf{R}^n$ je definovan skalarni soucin: $x, y \in \mathbf{R}^n, x \cdot y = \sum_{i=1}^n x_i y_i$

Tedy prave dokazana veta rika, ze $Df(a)(h) = \left(\frac{\delta f}{\delta x_1}(a), \dots, \frac{\delta f}{\delta x_n}(a) \right) \cdot h$

DEFINITION 8.2.7. Necht f ma v bode a totalni diferencial. Vektor $\left(\frac{\delta f}{\delta x_1}(a), \dots, \frac{\delta f}{\delta x_n}(a) \right)$ nazýváme **gradientem** f v bode a a znameme (nabla) $\nabla f(a)$

NOTE 8.2.8. Gradient ma vyznam algebraicky, ale i geometricky:

$$\frac{\delta f}{\delta v}(a) = Df(a)(v) = \nabla f(a) \cdot v = \sum_{i=1}^n \frac{\delta f}{\delta x_i}(a) v_i$$

Predpokladejme, ze $\|v\| = 1$. Pak mame $\overset{\text{Cauchy}}{\leq} \sqrt{\sum_{i=1}^n \left(\frac{\delta f}{\delta x_i}(a) \right)^2} \sqrt{\sum_{i=1}^n v_i^2} = \|\nabla f(a)\| \|v\| = \|\nabla f(a)\|$

rovnost plati $\Leftrightarrow \nabla f(a) = kv$ (pro nejake $k \geq 0$) (CVICENI)

To znamena, ze gradient udava smer nejvetsiho spadu

THEOREM. 2. (vztah spojitosti a totalniho diferencialu) LV

Necht $f: \mathbf{R}^n \rightarrow \mathbf{R}$ ma v bode a totalni diferencial.

Potom je f v bode a spojita.

PROOF. $f(a+h) - f(a) = \eta(h) + Df(a)(h)$

$$\lim_{h \rightarrow 0} f(a+h) - f(a) = \underbrace{\lim_{h \rightarrow 0} \frac{\eta(h)}{\|h\|}}_{0\text{-poznámky}} \|h\| + \underbrace{\lim_{h \rightarrow 0} Df(a)(h)}_{0\text{(lineární zobrazení)}}$$

NOTE 8.2.9. $|x \cdot y| \leq \|x\| \|y\|$

nebot

$$\left| \sum_{j=1}^n x_j y_j \right| \overset{\text{Cauchy}}{\leq} \sqrt{\sum_{j=1}^n x_j^2} \sqrt{\sum_{j=1}^n y_j^2} = \|x\| \|y\|$$

dusledek: Ma-li f v a totalni diferencial, pak $\forall h \in \mathbf{R}^n$

$$|Df(a)(h)| = |\nabla f(a) \cdot h| \leq \|\nabla f(a)\| \|h\|$$

THEOREM. 3. (aritmetika totalniho diferencialu) LV

Necht $f: \mathbf{R}^n \rightarrow \mathbf{R}, g: \mathbf{R}^n \rightarrow \mathbf{R}$, necht $\exists Df(a), Dg(a), a \in \mathbf{R}^n, c \in \mathbf{R}$

Potom $\exists$ take $D(f+g)(a), D(cf)(a), D(fg)(a)$

a jestlize navic $g(a) \neq 0$, tak $\exists$ take $D\left(\frac{f}{g}\right)(a)$ a plati:

(i) $D(f+g)(a) = Df(a) + Dg(a)$

(ii) $D(cf)(a) = cDf(a)$

(iii) $D(fg)(a) = g(a)Df(a) + f(a)Dg(a)$

(iv) $D\left(\frac{f}{g}\right)(a) = \frac{g(a)Df(a) - f(a)Dg(a)}{(g(a))^2}$

PROOF. Dokazuji pouze (iii) - neprijemnej zapis

Musime dokazat:

$$\lim_{h \rightarrow 0} \frac{1}{\|h\|} (f(a+h)g(a+h) - f(a)g(a) - g(a)Df(a)(h) - f(a)Dg(a)(h)) = 0$$

pucit a vratit:

mame

$$= f(a+h)g(a+h) - f(a)g(a) - g(a)Df(a)(h) - f(a)Dg(a)(h)$$

$$= g(a)[f(a+h) - f(a) - Df(a)(h)] + f(a+h)[g(a+h) - g(a)] - f(a)Dg(a)(h)$$

$$= g(a)[f(a+h) - f(a) - Df(a)(h)] + f(a+h)[g(a+h) - g(a) - f(a)Dg(a)(h)] + Dg(a)(h)[f(a+h) - f(a)]$$

dale mame:

$$\lim_{h \rightarrow 0} g(a) \frac{[f(a+h) - f(a) - Df(a)(h)]}{\|h\|} = 0 \quad (g(a) < \infty, \exists Df(a))$$

$$\lim_{h \rightarrow 0} f(a+h) \frac{[g(a+h) - g(a) - f(a)Dg(a)(h)]}{\|h\|} = (\exists Df(a) \Rightarrow f \text{ v } a \text{ spojita})$$

$$\overset{VOAL}{=} \lim_{h \rightarrow 0} f(a) \frac{[g(a+h) - g(a) - f(a)Dg(a)(h)]}{\|h\|} = 0 \quad (f(a) < \infty, \exists Dg(a))$$

zbyva

$$\lim_{h \rightarrow 0} \underbrace{\frac{Dg(a)(h)}{\|h\|}}_{\text{omezene(dusledek)}} \underbrace{(f(a+h) - f(a))}_{\rightarrow 0(f \text{ spoj})}$$

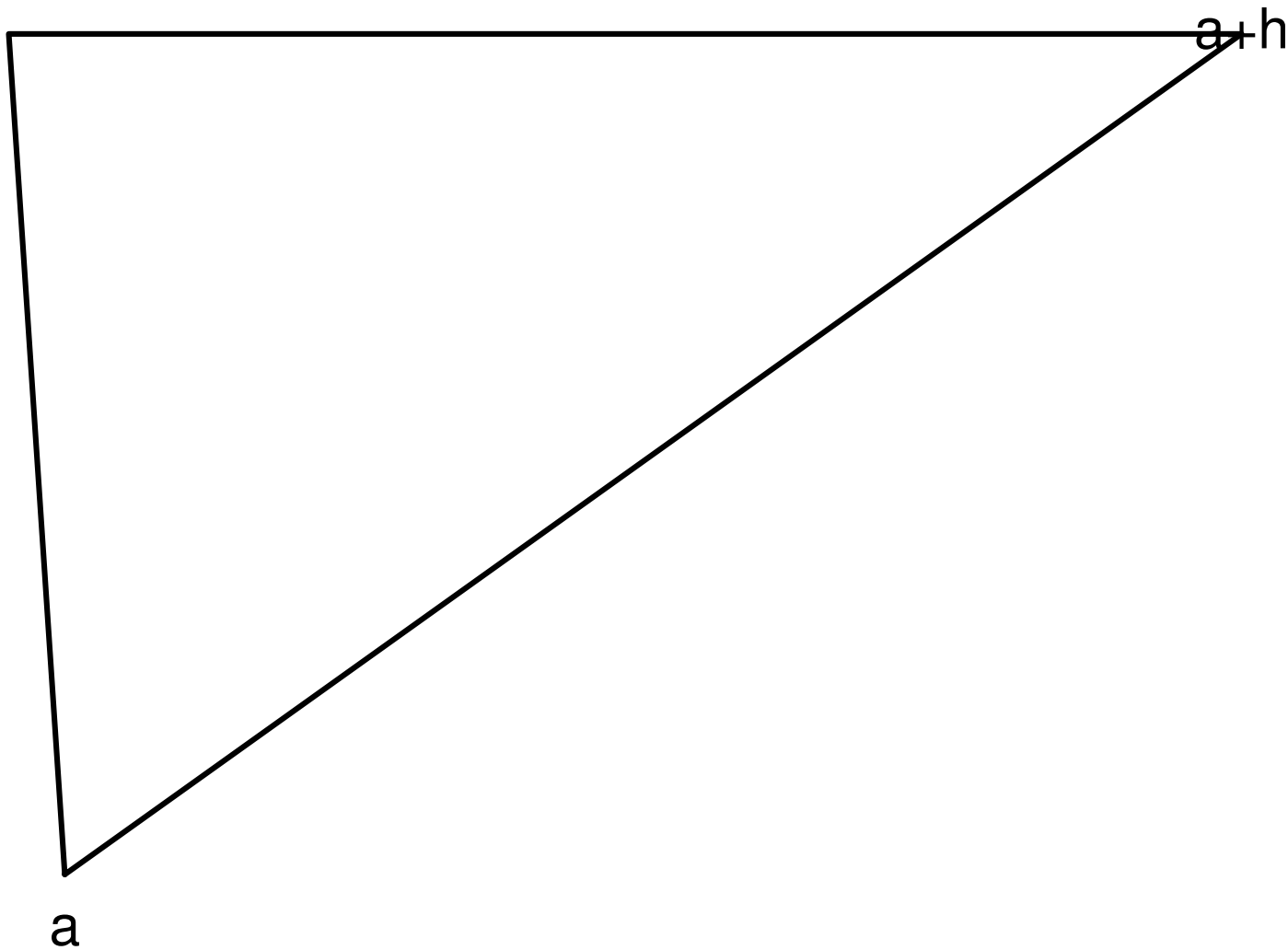
NOTE 8.2.10. f ma v a totalni diferencial $\Rightarrow \exists$ parcialni derivace $\exists \frac{\delta f}{\delta x_i}(a), \exists \frac{\delta f}{\delta v} \forall v \neq 0 \in \mathbf{R}^n$, f je spojita a a hledame postacujici podminku pro totalni diferencial

THEOREM. 4. (postacijici podminka pro existenci totalniho diferencialu) TV

Necht $f: \mathbf{R}^n \rightarrow \mathbf{R}, a \in \mathbf{R}^n$, Necht funkce $\frac{\delta f}{\delta x_j}: \mathbf{R}^n \rightarrow \mathbf{R}, j = 1, \dots, n$ jsou spojite v a (t.j. funkce $x \rightarrow \frac{\delta f}{\delta x_j}(x)$ jsou spojite v $a \forall j$)

Potom f ma v a totalni diferencial.

44 PROOF. /*rozeslozkovat - $g_j(t) = f(a_1 + h_1, \dots, a_j + th_j, a_{j+1}, \dots, a_n)$
 $(\Rightarrow g_j(0) = f(A_{j-1}) \& g_j(1) = f(A_j), A_j = (a_1 + h_1, \dots, a_j + h_j, a_{j+1}, \dots, a_n), A_n = a + h)$
 Lagrange pro vsechny slozkovy funkce, 3uhelnik & spojitosť p.d.*/

posunuju se po jedny souradny ose, najdu ξ

$$f(a+h) - f(a) = \sum_{j=1}^n (f(a_1 + h_1, \dots, a_j + h_j, a_{j+1}, a_n) - f(a_1 + h_1, \dots, a_{j-1} + h_{j-1}, a_j, \dots, a_n))$$

Lagrange pouzita na funkce g_i definovane:

$$g_j(t) = f(a_1 + h_1, \dots, a_j + th_j, a_{j+1}, \dots, a_n)$$

$$g_j(0) = f(A_{j-1}), g_j(1) = f(A_j), g_j \text{ spojita na } (0, 1) \text{ a ma tam derivaci (nebot } \exists \frac{\delta f}{\delta x_j})$$

$$\text{Tedy } \exists \xi^j \text{ tak, ze } g_j(1) - g_j(0) = g_j'(\xi^j) = \frac{\delta f}{\delta x_j}(\xi^j)$$

$$(\xi^j \text{ lezi na useckach } \overline{A_{j-1}, A_j}, A_j = (a_1 + h_1, \dots, a_j + h_j, a_{j+1}, \dots, a_n))$$

$$\text{tak, ze } f(a+h) - f(a) = \sum_{j=1}^n \frac{\delta f}{\delta x_j}(a) h_j, \text{ kde } \xi^j \in \overline{A_{j-1}, A_j}$$

$$\text{Tedy } \frac{f(a+h) - f(a) - \sum_{j=1}^n \frac{\delta f}{\delta x_j}(a) h_j}{\|h\|} = \frac{1}{\|h\|} \left(\sum_{j=1}^n \frac{\delta f}{\delta x_j}(\xi^j) h_j - \sum_{j=1}^n \frac{\delta f}{\delta x_j}(a) h_j \right)$$

$$= \frac{1}{\|h\|} \sum_{j=1}^n \left(\frac{\delta f}{\delta x_j}(\xi^j) - \frac{\delta f}{\delta x_j}(a) \right) h_j$$

$$\text{Tudiz } \frac{|f(a+h) - f(a) - \sum_{j=1}^n \frac{\delta f}{\delta x_j}(a) h_j|}{\|h\|} \leq \frac{1}{\|h\|} \sum_{j=1}^n \left| \frac{\delta f}{\delta x_j}(\xi^j) - \frac{\delta f}{\delta x_j}(a) \right| \|h\| \rightarrow 0 \text{ (spojitosť parc. derivaci)}$$

$\Rightarrow$ funkce ma totalni diferencial □

NOTE 8.2.11. Ani tuto implikaci nelze obratit

LEMMA. Necht $g_j, j = 1, \dots, n$ jsou jako ve vete 5 ($\exists Dg_j(a)$)

Potom $\exists c > 0, \varepsilon > 0 \forall h \in B(o, \varepsilon) : \|g(a+h) - g(a)\|_{\mathbf{R}^n} \leq c \|h\|_{\mathbf{R}^n}$

PROOF. $\|g(a+h) - g(a)\| \leq \sum_{j=1}^n |g_j(a+h) - g_j(a)|$

Pro kazde g_j plati:

$$\frac{g_j(a+h) - g_j(a) - \nabla g_j(a) \cdot h}{\|h\|} \rightarrow 0$$

$$/* \lim_{h \rightarrow o} \frac{g_j(a+h) - g_j(a) - \nabla g_j(a) \cdot h}{\|h\|} = \lim_{h \rightarrow o} \frac{g_j(a+h) - g_j(a)}{\|h\|} - \lim_{h \rightarrow o} \frac{\nabla g_j(a) \cdot h}{\|h\|} = 0$$

je to okolo $o \Rightarrow$ muze se to psat normama

$$\frac{|g_j(a+h) - g_j(a)|}{\|h\|} - \frac{|\nabla g_j(a) \cdot h|}{\|h\|} \leq ?$$

$$|g_j(a+h) - g_j(a)| \leq \|\nabla g_j(a) \cdot h\| \|h\|$$

*/

Tedy $\exists \varepsilon_j : \forall h \in B(o, \varepsilon_j) : \|g_j(a+h) - g_j(a) - Dg_j(a)h\|_{\mathbf{R}^n} \leq \|h\|_{\mathbf{R}^s} + \|\nabla g_j(a)\| \|h\|$
 Nyni staci vzit $\varepsilon = \min\{\varepsilon_j, j = 1, \dots, n\}$, $c = \sum_{j=1}^n (\|\nabla g_j(a)\| + 1)$

THEOREM. 5. (diferencial slozeneho zobrazeni) TV
 $n, s \in \mathbf{N}$

$$(\mathbf{R}^s \xrightarrow{g} \mathbf{R}^n \xrightarrow{f} \mathbf{R})$$

$g : \mathbf{R}^s \rightarrow \mathbf{R}^n$, tedy $g = (g_1, \dots, g_n)$, $g_i : \mathbf{R}^s \rightarrow \mathbf{R}$

Necht $H = f \bullet g$, tedy $H : \mathbf{R}^s \rightarrow \mathbf{R}$, $x \in \mathbf{R}^s$, $H(x) = f(g_1(x), \dots, g_n(x))$

Necht $a \in \mathbf{R}^s$, $b \in \mathbf{R}^n$, $g_j(a) = b_j$.

Necht $\exists Df(b)$, $\exists Dg_j(a) \forall j = 1, \dots, n$

Potom $H = f \bullet g$ ma totalni diferencial v bode a , a plati

$DH(a)(h) = \sum_{i=1}^s \left[\sum_{j=1}^n \frac{\delta f}{\delta y_j}(b) \frac{\delta g_j}{\delta x_i}(a) \right] h_i$ /*parcialni derivace δg_j lze chapat jako matici a δf jako vektor*/

$$\nabla H(a) = \begin{pmatrix} \frac{\delta f}{\delta y_1} \\ \vdots \\ \frac{\delta f}{\delta y_n} \end{pmatrix} \begin{pmatrix} \frac{\delta g_1}{\delta x_1} & \dots & \frac{\delta g_n}{\delta x_1} \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ \frac{\delta g_1}{\delta x_s} & \dots & \frac{\delta g_n}{\delta x_s} \end{pmatrix} = \left(\sum_{j=1}^n \frac{\delta f}{\delta y_j}(b) \frac{\delta g_j}{\delta x_1}(a), \dots, \sum_{j=1}^n \frac{\delta f}{\delta y_j}(b) \frac{\delta g_j}{\delta x_n}(a) \right)$$

(pripomenme: $(f \bullet g)'(a) = f'(g(a)) g'(a)$)

PROOF. /*prasacky pocitani

def $\eta(u) = f(b+u) - f(b) - Df(b)(u)$

def $\psi_j(h) = g_j(a+h) - g_j(a) - Dg_j(a)(h)$

def $\tau(h) = H(a+h) - H(a) - L(h)$

a pocitat a pocitat ... pouziti Lemmatu $\exists c > 0, \varepsilon > 0 \forall h \in B(o, \varepsilon) : \|g(a+h) - g(a)\|_{\mathbf{R}^n} \leq c \|h\|_{\mathbf{R}^s}$ */
 (neni v podstate tezkej - zapis toho, co mame)

Polozime $\eta(u) = f(b+u) - f(b) - Df(b)(u)$ ($u \in \mathbf{R}^n$)

$\psi_j(h) = g_j(a+h) - g_j(a) - Dg_j(a)(h)$ ($h \in \mathbf{R}^s$) $j = 1, \dots, n$

Potom z $\exists$ diferencialu vime:

$\lim_{u \rightarrow o} \frac{\eta(u)}{\|u\|} = 0$, $\lim_{h \rightarrow o \in \mathbf{R}^s} \frac{\psi_j(h)}{\|h\|} = 0 \forall j = 1, \dots, n$

Poloz $L(h) = \sum_{i=1}^s \left[\sum_{j=1}^n \frac{\delta f}{\delta y_j}(b) \frac{\delta g_j}{\delta x_i}(a) \right] h_i$,

$\tau(h) = H(a+h) - H(a) - L(h)$

Chceme $\lim_{h \rightarrow o \in \mathbf{R}^s} \frac{\tau(h)}{\|h\|_{\mathbf{R}^s}}$

dosadim definice:

$\tau(h) = f(g(a+h)) - f(g(a)) - L(h)$

jediny trik: $= f \left(\underbrace{g(a)}_b + \underbrace{g(a+h) - g(a)}_u \right) - f \left(\underbrace{g(a)}_b \right) - L(h)$ ($g(a) = b$)

$= \eta(g(a+h) - g(a)) + Df(b)(g(a+h) - g(a)) - L(h)$ (definice η pro $b = g(a)$, $u = g(a+h) - g(a)$)

clen $Df(b)(g(a+h) - g(a)) = \nabla f(b) \cdot (g(a+h) - g(a))$

$= \sum_{i=1}^n \frac{\delta f}{\delta y_j}(b) (g_j(a+h) - g_j(a))$ (def. gradientu a skalarniho soucinu)

$= \sum_{i=1}^n \frac{\delta f}{\delta y_j}(b) (\psi_j(h) + Dg_j(a)(h))$ (def. ψ_j)

$= \sum_{i=1}^n \frac{\delta f}{\delta y_j}(b) \psi_j(h) + \sum_{i=1}^n \frac{\delta f}{\delta y_j}(b) \sum_{i=1}^s \frac{\delta g_j}{\delta x_i}(a) h_i$ (def ∇ a skalarniho soucinu)

$= \sum_{i=1}^n \frac{\delta f}{\delta y_j}(b) \psi_j(h) + L(h)$

Tedy $\tau(h) = \eta(g(a+h) - g(a)) + \sum_{j=1}^n \frac{\delta f}{\delta y_j}(b) \psi_j(h)$

$$\Rightarrow \frac{\tau(h)}{\|h\|} = \frac{\eta(g(a+h) - g(a))}{\|h\|} + \underbrace{\sum_{j=1}^n \frac{\delta f}{\delta y_j}(b) \frac{\psi_j(h)}{\|h\|}}_{\rightarrow 0 \text{ (vlastnost } \psi_j)} \quad (h \rightarrow o \rightarrow 0?)$$

Zbyva: $\lim_{h \rightarrow o \in \mathbf{R}^s} \frac{\eta(g(a+h) - g(a))}{\|h\|} = 0$

Jestlize $g(a+h) = g(a)$, neni co dokazovat

$g(a+h) - g(a) \rightarrow o \in \mathbf{R}^n$ nebot g je spojita

Jinak $\frac{\eta(g(a+h) - g(a))}{\|g(a+h) - g(a)\|_{\mathbf{R}^n}} \frac{\|g(a+h) - g(a)\|_{\mathbf{R}^n}}{\|h\|_{\mathbf{R}^s}} \rightarrow 0$
 (omezene diky Lemmatu)

EXAMPLE 8.2.12. $f : \mathbf{R}^2 \rightarrow \mathbf{R}$

def $F(x) = f(\sin x, \cos x)$, $F : \mathbf{R} \rightarrow \mathbf{R}$

(parametrizovani krivky v $\mathbf{R}^2$)

chci spocitat $F'(x)$

$$\mathbf{R} \xrightarrow{g} \mathbf{R}^2 \xrightarrow{f} \mathbf{R}$$

$F'(x) = \frac{\delta f}{\delta x}(\sin x, \cos x) g_1'(x) + \frac{\delta f}{\delta x}(\sin x, \cos x) g_2'(x) = \cos x \frac{\delta f}{\delta x}(\sin x, \cos x) - \sin x \frac{\delta f}{\delta y}(\sin x, \cos x)$

Dusledek: (retizkove pravidlo - chain rule). $\mathbf{R}^s \xrightarrow{f} \mathbf{R}^n \xrightarrow{g} \mathbf{R}$, $\exists$ diferencialy

pak:

$$\frac{\delta(f \circ g)}{\delta x_i}(a) = \sum_{j=1}^n \frac{\delta f}{\delta y_j}(g(a)) \frac{\delta g_j}{\delta x_i}(a) \text{ pro } i = 1, \dots, s$$

THEOREM. 6. (stredni hodnote pro funkce vice promennych) LV

Necht f je funkce n promennych, $a, b \in \mathbf{R}^n$, necht f ma v kazdem bode usecky $\overline{ab} = \{y \in \mathbf{R}^n; \exists t \in (0, 1) : y = a + t(b - a)\}$ totalni diferencial.

$$\text{Potom } \exists \xi \in (0, 1) : f(b) - f(a) = \sum_{j=1}^n \frac{\delta f}{\delta x_j}(a + \xi(b - a))(b_j - a_j)$$

$$/* = Df(a + \xi(b - a))(b - a) */$$

/*existuje bod, ve kterem gradient udava presne spad linearnimu posunu od a do b */

PROOF. (prevedeni na Lagrangovu)

$$\text{def } F(t) = f(a + t(b - a)), t \in [0, 1]$$

$$\text{Potom } F(0) = f(a), F(1) = f(b)$$

$$F'(t): \text{pouzijeme V5: } [0, 1] \xrightarrow{g} \mathbf{R}^n \xrightarrow{f} \mathbf{R}$$

$$\text{def } g_j(t) = a_j + t(b_j - a_j)$$

$$(\text{potom zrejme } F(t) = f(g(t)))$$

Tedy podle chain rule:

$$F'(t) = \sum_{j=1}^n \frac{\delta f}{\delta x_j}(g(t)) g_j'(t) = \sum_{j=1}^n \frac{\delta f}{\delta x_j}(a + t(b - a))(b_j - a_j)$$

Tedy F ma derivaci v kazdem bode $t \in [0, 1]$, je spojita (slozeni spojitych zobrazeni)

$$\text{A tedy podle Lagrange: } \exists \xi \in (0, 1) : F(1) - F(0) = F'(\xi) \cdot 1$$

$$\text{Dosadime: } f(b) - f(a) = \sum_{j=1}^n \frac{\delta f}{\delta x_j}(a + \xi(b - a))(b_j - a_j) \quad \square$$

8.3. parcialni derivate a diferencialy vyssich radu

$f : \mathbf{R}^n \rightarrow \mathbf{R}$, necht $\exists \frac{\delta f}{\delta x_i}$ (vsude) $\forall i = 1, \dots, n$

potom $\frac{\delta f}{\delta x_i} : \mathbf{R}^n \rightarrow \mathbf{R}$, tedy lze uvazovat o dalsim derivovani - $\frac{\delta(\frac{\delta f}{\delta x_i})}{\delta x_j}$ (druha derivate)

DEFINITION 8.3.1. Druhou parcialni derivaci funkce f v bode a podle promennych x_i, x_j nazyvame parcialni derivaci podle promenne x_j , ma-li tato derivate smysl.

Znacime: $\frac{\delta^2 f}{\delta x_i \delta x_j} = \frac{\delta}{\delta x_j} \left(\frac{\delta f}{\delta x_i} \right)$, jestlize $i = j$, pak znacime $\frac{\delta^2 f}{\delta x_i^2}$

EXAMPLE 8.3.2. $f(x, y) = x^y$ ($x > 0$)

$$\frac{\delta f}{\delta x}(x, y) = yx^{y-1}$$

$$\frac{\delta f}{\delta y}(x, y) = x^y \log x$$

$$\frac{\delta^2 f}{\delta x^2}(x, y) = \frac{\delta(yx^{y-1})}{\delta x} = y(y-1)x^{y-2}$$

$$\frac{\delta^2 f}{\delta x \delta y}(x, y) = \frac{\delta(yx^{y-1})}{\delta y} = x^{y-1} + yx^{y-1} \log x$$

$$\frac{\delta^2 f}{\delta y^2}(x, y) = \frac{\delta(x^y \log x)}{\delta y} = x^y (\log x)^2$$

$$\frac{\delta^2 f}{\delta y \delta x}(x, y) = \frac{\delta(x^y \log x)}{\delta x} = yx^{y-1} \log x + x^y \frac{1}{x} = yx^{y-1} \log x + x^{y-1}$$

hle! $\frac{\delta^2 f}{\delta x \delta y}(x, y) = \frac{\delta^2 f}{\delta y \delta x}(x, y)$ /*inzenyri veri, ze to plati uplne vzdycky*/

THEOREM. 7. (symetrie smisenych derivaci) BEZ DUKAZU

Necht $f : \mathbf{R}^n \rightarrow \mathbf{R}$ ma v bode $a \in \mathbf{R}^n$ spojitou derivaci $\frac{\delta^2 f}{\delta x_i \delta x_j}$, kde $i, j \in \{1, \dots, n\}$

$$\text{Potom } \exists \text{ take } \frac{\delta^2 f}{\delta x_j \delta x_i} \text{ a } \frac{\delta^2 f}{\delta x_i \delta x_j} = \frac{\delta^2 f}{\delta x_j \delta x_i}$$

DEFINITION 8.3.3. Rekneme, ze $f : \mathbf{R}^n \rightarrow \mathbf{R}$ ma v bode a druhy (totalni) diferencial $D^2 f(a)$, jestlize kazda parcialni derivate $\frac{\delta f}{\delta x_i}, i = 1, \dots, n$ ma totalni diferencial v bode a .

Druhy diferencial je linearni zobrazeni z $\mathbf{R}^n \times \mathbf{R}^n$ do $\mathbf{R}$ a ma tvar

$$D^2 f(a)(h, k) = \sum_{i,j=1}^n \frac{\delta^2 f}{\delta x_i \delta x_j}(a) h_i k_j$$

Je to bilinearni forma z $\mathbf{R}^n \times \mathbf{R}^n$ do $\mathbf{R}$

$$A(h \cdot k), \text{ lin. } A(h, \cdot), A(\cdot, k)$$

NOTE 8.3.4. Prvni diferencial reprezentujeme vektorem $\left(\frac{\delta f}{\delta x_1}(a), \dots, \frac{\delta f}{\delta x_n}(a) \right)$

THEOREM. 8 (tvar druheho diferencialu)

Jestlize f ma v $a \in \mathbf{R}^n$ druhy diferencial,

$$\text{pak } D^2 f(a) \text{ ma tvar } D^2 f(a)(h \cdot k) = \sum_{i,j=1}^n \frac{\delta^2 f}{\delta x_i \delta x_j}(a) h_i k_j$$

a reprezentujici matice $\left(\frac{\delta^2 f}{\delta x_i \delta x_j}(a) \right)_{i,j=1}^n$ je symetricka /*neznamena to, ze $\frac{\delta^2 f}{\delta x_i \delta x_j} = \frac{\delta^2 f}{\delta x_j \delta x_i}$?? */

BEZ DUKAZU

DEFINITION 8.3.5. Necht $G \subset \mathbf{R}^n$ je otevrena. Pak značme -proč open?

$\mathcal{C}(G) = \{f : G \rightarrow \mathbf{R} \text{ spojite}\}$

$\mathcal{C}^1(G) = \left\{f : G \rightarrow \mathbf{R}, \frac{\delta f}{\delta x_i} : G \rightarrow \mathbf{R} \text{ jsou spojite} \forall i = 1, \dots, n\right\}$

$\mathcal{C}^2(G) = \left\{f : G \rightarrow \mathbf{R}, \frac{\delta^2 f}{\delta x_i \delta x_j} : G \rightarrow \mathbf{R} \text{ jsou spojite} \forall i, j \dots\right\}$

$\mathcal{C}^k(G) = \{\text{funkce se spojitými parciálními derivacemi až do řádu } k\}$

$\mathcal{C}^\infty(G) = \bigcap_{k=1}^\infty \mathcal{C}^k(G)$

NOTE 8.3.6. (i) $\mathcal{C}$ se někdy značí $\mathcal{C}^0$

(ii) $\mathcal{C}^\infty(G) \subset \mathcal{C}^k(G) \subset \mathcal{C}^l(G) \subset \mathcal{C}^0(G) \forall 0 < l \leq k < \infty$

(iii) polynomy $\in \mathcal{C}^\infty(\mathbf{R}^n)$

$\sin, \cos \in \mathcal{C}^\infty(\mathbf{R}^n)$

$e^{-\|x\|^2} \in \mathcal{C}^\infty(\mathbf{R}^n)$

THEOREM. 9.

Necht $f \in \mathcal{C}^2(G)$, kde $G \subset \mathbf{R}^n$ je otevrena.

Potom f má druhý diferenciál v každém bodě $a \in G$

/*důkaz není zapotřebí - je jednoduchý*/

8.4. implicitní funkce

v písemce aspon jeden příklad dycky

plocha kruhu. $kruh = \{[x, y] : x^2 + y^2 \leq 1\}$

umím Riemannovým integrálem, ale musím si vyjádřit jednu proměnnou

$y = \sqrt{1 - x^2}$

y .. závislá proměnná

x .. nezávislá proměnná

tedy $y = y(x)$ byla zadána implicitně podmínkou $x^2 + y^2 = 1$

více proměnných. $F(x, y, z) = 0$ $z = z(x, y)$

stavová rovnice pro ideální plyn. $PV = nRT$

$F(P, V, T) = PV - nRT = 0$

kterakoli proměnná je funkcí těch zbyvajících proměnných

většinou potřebují derivaci

energie nezávisí na teplotě ($\frac{\delta E}{\delta T} = 0$)

$P = P(V, T)$

zajímají mě $\frac{\delta P}{\delta T}, \frac{\delta P}{\delta V}$ - není potřeba vyjádření elementárními funkcemi, ale třeba v jednom bodě

sfera. $x^2 + y^2 + z^2 = 0$

kde můžeme rozvinout z jako funkci x a y ?

- mimo rovník

myslenka. Necht $F(x, y) = 0, y = y(x), \exists y'(x)$

derivuju $\frac{\delta}{\delta x}(F(x, y(x))) = 0$

??? podle chain rule: $\frac{\delta F}{\delta x}(x, y) \underbrace{\frac{\delta x}{\delta x}}_1 + \frac{\delta F}{\delta y}(x, y) y'(x) = 0$

kdy mohu napsat $y'(x) = -\frac{\frac{\delta F}{\delta x}(x, y)}{\frac{\delta F}{\delta y}(x, y)}$?

$\frac{\delta F}{\delta y}(x, y) \neq 0$ ($\Rightarrow$ rovník)

$F(x, y, z) = 0$ chci $\frac{\delta z}{\delta x}(x, y)$

$\frac{\delta F}{\delta x}(x, y, z(x, y)) = \frac{\delta F}{\delta x}(x, y, z) \underbrace{\frac{dx}{dx}(x)}_1 + \underbrace{\frac{\delta F}{\delta y}(x, y, z) \frac{dy}{dx}(x)}_0 + \frac{\delta F}{\delta z}(x, y, z) \frac{dz}{dx}(x, y) = 0$

$\Rightarrow \frac{\delta z}{\delta x}(x, y) = -\frac{\frac{\delta F}{\delta x}(x, y, z)}{\frac{\delta F}{\delta z}(x, y, z)}$ pokud $\frac{\delta F}{\delta z} \neq 0$

THEOREM. 10. (o implicitní funkci) (lehčí verze) TV

(! - "nejdůležitější věta sezony")

Necht $G \subset \mathbf{R}^{n+1}$ je otevrena.

Necht $\bar{x} \in \mathbf{R}^n, \bar{y} \in \mathbf{R}$ MA32

Necht $F : G \rightarrow \mathbf{R}$, které splňuje:

(i) $F \in \mathcal{C}^1(G)$

(ii) $F(\bar{x}, \bar{y}) = 0$

(iii) $\frac{\delta F}{\delta y}(\bar{x}, \bar{y}) \neq 0$

Potom $\exists$ okolí U bodu $\bar{x}$ a okolí V bodu $\bar{y}$ takové, že $\forall x \in U \exists! y \in V : F(x, y) = 0$

Piseme-li $y = \varphi(x), x \in U$, pak $\varphi : \mathbf{R}^n \rightarrow \mathbf{R}, \varphi \in \mathcal{C}^1(U)$ a platí

$\frac{\delta \varphi}{\delta x_j}(x) = -\frac{\frac{\delta F}{\delta x_j}(x, y)}{\frac{\delta F}{\delta y}(x, y)} \forall x \in U, y \in V$

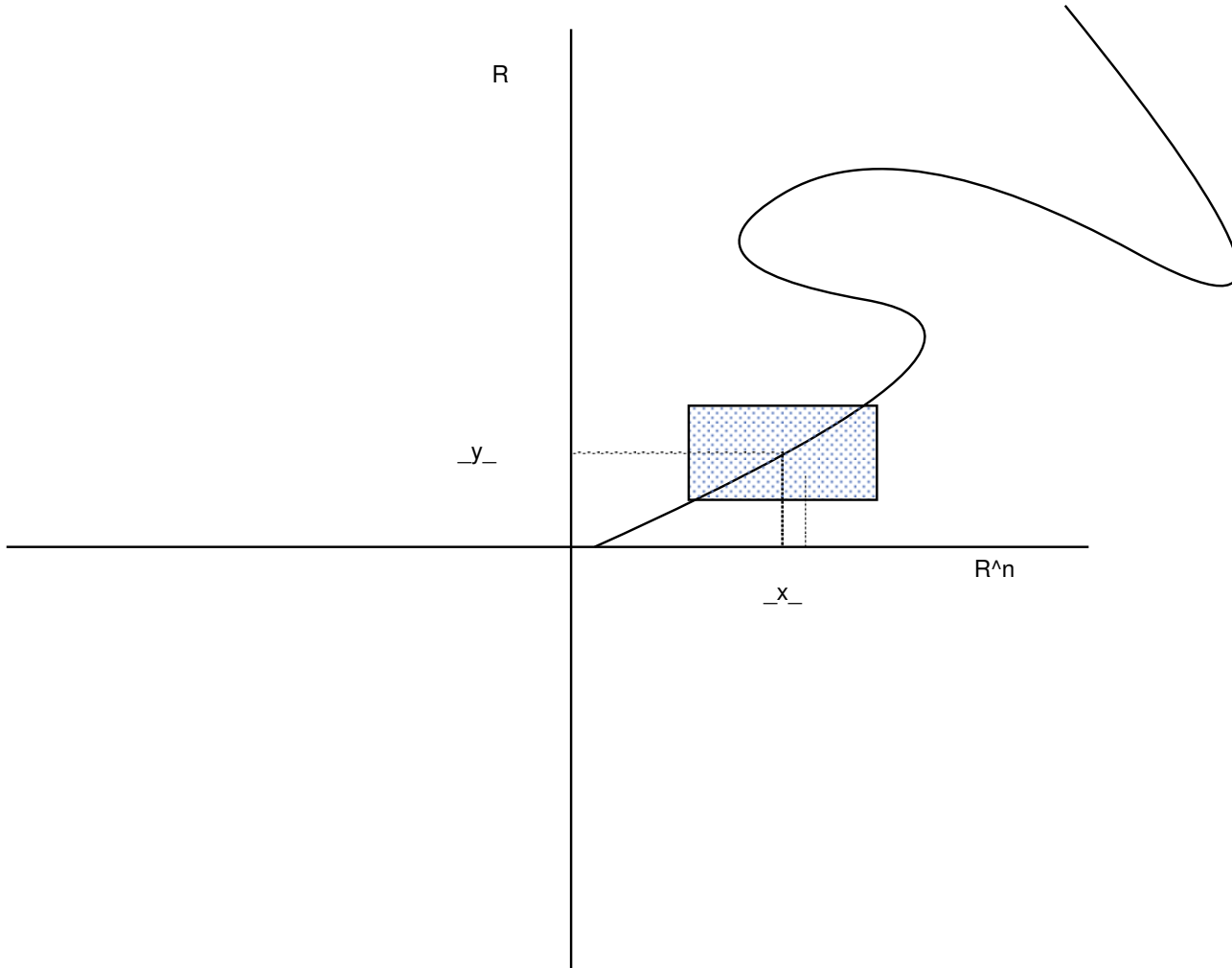
PROOF. /*nězda se snad ani přilis těžkej - pekny myslenky*/

48 1.krok - dukaz existence implicitni funkce $y = \varphi(x)$, tzv. krabicovani

BUNO $\frac{\partial F}{\partial y}(\bar{x}, \bar{y}) > 0$

$F \in C^1(G) \Rightarrow \exists \delta_1, \xi \in \mathbf{R}$ takove, ze $\frac{\partial F}{\partial y}(x, y) > 0 \forall x \in B(\bar{x}, \delta_1) \forall y \in (y - \xi, y + \xi)$

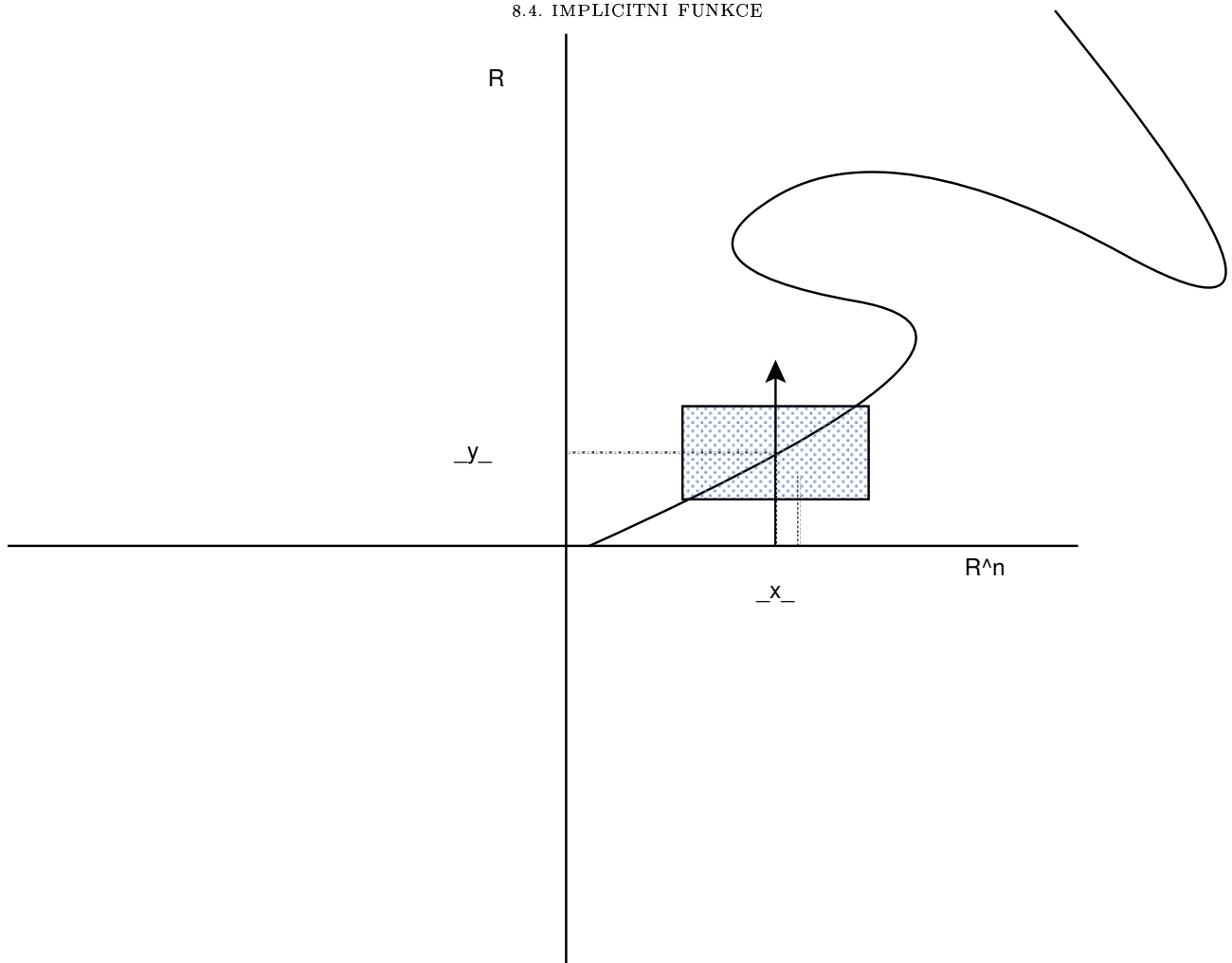
Potom je funkce $g(t) = F(\bar{x}, t)$ rostouci na intervalu $(y - \xi, y + \xi)$ (derivative podle svisly promenny je kladna)

Tedy $F(\bar{x}, \bar{y} - \xi) < 0, F(\bar{x}, \bar{y} + \xi) > 0$ (nebot $F(\bar{x}, \bar{y} - \xi) < \underbrace{F(\bar{x}, \bar{y})}_{=0} < F(\bar{x}, \bar{y} + \xi)$)

Protoze F je spojita, existuje $\delta_2 > 0, \delta_2 < \delta_1$ tak, ze $F(x, \bar{y} + \xi) > 0 \forall x \in B(\bar{x}, \delta_2), F(x, \bar{y} - \xi) < 0 \forall x \in B(\bar{x}, \delta_2)$ /*wow*/

Nyni pro kazde $x \in B(\bar{x}, \delta_2)$ je funkce

$$h(t) = F(x, t)$$

spojita a rostouci na intervalu $(\bar{y} - \xi, \bar{y} + \xi)$

a navic $h(\bar{y} - \xi) < 0$ a $h(\bar{y} + \xi) > 0$

/*fixnu jeden x - paprsek*/

Tedy ke kazdemu $x \in B(\bar{x}, \delta_2) \exists! y \in (\bar{y} - \xi, \bar{y} + \xi)$ takove, ze $F(x, y) = 0$

Vezmeme-li $U = B(\bar{x}, \delta_2)$, $V = (\bar{y} - \xi, \bar{y} + \xi)$, pak mame existenci implicitni funkce

Piseme $y = \varphi(x)$, tedy $F(x, \varphi(x)) = 0 \forall x \in B(\bar{x}, \delta_2)$

2. krok - dukaz spojitosti φ v bode $\bar{x}$ (vzhledem k U)

Zvolme $\varepsilon > 0$. Pak podle jiz dokazaneho (krok 1) $\exists \tau$ tak, ze

$\forall x \in B(\bar{x}, \tau) \exists! y \in B(\bar{y}, \varepsilon)$ tak, ze $y = \varphi(x)$

a tedy $\varphi(B(\bar{x}, \tau)) \subset B(\bar{y}, \varepsilon)$, tj. φ je spojita v $\bar{x}$.

3. krok - dukaz diferencialnich vlastnosti: $\varphi \in C^1$ a tvaru $\frac{\delta \varphi}{\delta x_j}(\bar{x})$

Vime: F ma totalni diferencial (nebot $F \in C^1(G)$)

$$\lim_{k \rightarrow 0 \in \mathbf{R}^{n+1}} \frac{F(x+k) - F(x) - \sum_{j=1}^{n+1} \frac{\delta F}{\delta x_j}(x) k_j}{\|k\|_{\mathbf{R}^{n+1}}} = 0$$

tedy specialne /* $n+1$ -ni promennou nahradime φ */

$$\lim_{h \rightarrow 0 \in \mathbf{R}^n} \frac{F(x+h, \varphi(x+h)) - F(x, \varphi(x)) - \sum_{j=1}^n \frac{\delta F}{\delta x_j}(x, \varphi(x)) h_j - \frac{\delta F}{\delta y}(x, \varphi(x)) (\varphi(x+h) - \varphi(x))}{\|h\|_{\mathbf{R}^n} + |\varphi(x+h) - \varphi(x)|} = 0$$

(plyne ze spojitosti φ , tj. $h \rightarrow 0 \Rightarrow |\varphi(x+h) - \varphi(x)| \rightarrow 0$)

Zvolme ε . Pak $\exists \delta : \forall h : \|h\| < \delta$

$$\left| \underbrace{F(x+h) - F(x, \varphi(x))}_0 - \sum_{j=1}^n \frac{\delta F}{\delta x_j}(x, \varphi(x)) h_j - \frac{\delta F}{\delta y}(x, \varphi(x)) (\varphi(x+h) - \varphi(x)) \right| < \varepsilon \|h\|_{\mathbf{R}^n} + \varepsilon |\varphi(x+h) - \varphi(x)|$$

$$\text{Dale: } |\varphi(x+h) - \varphi(x)| \leq \left| \varphi(x+h) - \sum_{j=1}^n \left(-\frac{\frac{\delta F}{\delta x_j}(x, y)}{\frac{\delta F}{\delta y}(x, y)} h_j \right) \right| + \left| \sum_{j=1}^n \left(-\frac{\frac{\delta F}{\delta x_j}(x, y)}{\frac{\delta F}{\delta y}(x, y)} h_j \right) - \varphi(x) \right| = I + II$$

$II \leq c \|h\|$ (c zavisi na $\frac{\delta F}{\delta x}$, $\frac{\delta F}{\delta y}$)

$$I \leq \frac{1}{\frac{\delta F}{\delta y}(x, y)} \left| \left(\frac{\delta F}{\delta y}(x, y) \varphi(x+h) - \sum_{j=1}^n \frac{\delta F}{\delta x_j}(x, y) h_j \right) \right| \leq \frac{1}{c_2} (\|h\|_{\mathbf{R}^n} + |\varphi(x+h) - \varphi(x)|)$$

Pro $\varepsilon < c_2 : |\varphi(x+h) - \varphi(x)| \leq c_3 \|h\|_{\mathbf{R}^n}$

Odtud a z odhadu I mame:

$$I \leq \frac{\varepsilon}{c_2} (\|h\|_{\mathbf{R}^n} + |\varphi(x+h) - \varphi(x)|) \leq \varepsilon \left(\frac{1}{c_2} + c_3 \right) \|h\|$$

Tedy $D\varphi(x)(h) = \sum_{j=1}^n -\frac{\frac{\delta F}{\delta x_j}(x,y)}{\frac{\delta F}{\delta y_j}(x,y)} h_j$, protože $\frac{\delta F}{\delta x_j}$ jsou spojité, máme $\varphi \in \mathcal{C}^1(U)$ □

EXAMPLE 8.4.1. (typický písemkový příklad) Dana množina $M = \left\{ [x, y] \in \mathbf{R}^2, (x^2 + y^2)^2 - 2(x^2 - y^2) = 0 \right\}$ a bod $\left[\frac{\sqrt{3}}{2}, \frac{1}{2} \right]$

Dokážte, že v jistém okolí bodu $\left[\frac{\sqrt{3}}{2}, \frac{1}{2} \right]$ lze popsat množinu M jako graf funkce $y = \varphi(x)$ (proměnné x) a spočítejte $\varphi' \left(\frac{\sqrt{3}}{2} \right)$

Řešení:

overíme předpoklady VOIF

$$\text{def } F(x, y) = (x^2 + y^2)^2 - 2(x^2 - y^2)$$

(i)

potom $F \in \mathcal{C}^\infty(\mathbf{R}^2)$

$$(ii) F \left(\frac{\sqrt{3}}{2}, \frac{1}{2} \right) = 0$$

$$(iii) \frac{\delta F}{\delta y} \left(\frac{\sqrt{3}}{2}, \frac{1}{2} \right) = 4 \neq 0 \quad \left(\frac{\delta F}{\delta y} = 2(x^2 + y^2)2y + 4y \right)$$

Tedy VOIF: $\exists \frac{\sqrt{3}}{2} \in U, \frac{1}{2} \in V \forall x \in U \exists! y \in V, y = \varphi(x), F(x, y) = 0$

$\varphi \in \mathcal{C}^1(U)$

$$\varphi' \left(\frac{\sqrt{3}}{2} \right) = -\frac{\frac{\delta F}{\delta x} \left(\frac{\sqrt{3}}{2}, \frac{1}{2} \right)}{\frac{\delta F}{\delta y} \left(\frac{\sqrt{3}}{2}, \frac{1}{2} \right)} = -\frac{2(x^2 + y^2)2x - 4x}{4} \Big|_{\left[\frac{\sqrt{3}}{2}, \frac{1}{2} \right]} = 0$$

NOTE 8.4.2. Zapomeneme-li vzorec $\varphi'(x) = -\frac{\frac{\delta F}{\delta x}}{\frac{\delta F}{\delta y}}$, odvodíme jej derivováním podle x rovnice $F(x, \varphi(x)) = 0$ (chain rule)

8.4.1. **sirsi verze.** $F(x, y, u, v) = 0$

$$G(x, y, u, v) = 0$$

Problémy:

(1) Lze tyto vztahy interpretovat tak, aby definovaly např. $u(x, y), v(x, y)$ jako funkce proměnných x, y ?

(2) Lze spočítat $\frac{\delta u}{\delta x}, \frac{\delta u}{\delta y}, \frac{\delta v}{\delta x}, \frac{\delta v}{\delta y}, Du, Dv$?

THEOREM. 11. (o implicitní funkci více proměnných) (tezsi verze) (BEZ DUKAZU)

Nechť $G \subset \mathbf{R}^{n+m}$ je otevřená.

$$F_j : \mathbf{R}^{n+m} \rightarrow \mathbf{R}, j = 1, \dots, m$$

$$\bar{x} \in \mathbf{R}^n, \bar{y} \in \mathbf{R}^m$$

Nechť

(i) $F_j \in \mathcal{C}^1(G) \forall j = 1, \dots, m$

(ii) $F_j(\bar{x}, \bar{y}) = 0 \forall j = 1, \dots, m$

$$(iii) \left| \frac{\delta(F_1, \dots, F_m)}{\delta(y_1, \dots, y_m)} \right|_{(\bar{x}, \bar{y})} \neq 0, \text{ kde } \left| \frac{\delta(F_1, \dots, F_m)}{\delta(y_1, \dots, y_m)} \right| = \begin{vmatrix} \frac{\delta F_1}{\delta y_1} & \dots & \frac{\delta F_1}{\delta y_m} \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ \frac{\delta F_m}{\delta y_1} & \dots & \frac{\delta F_m}{\delta y_m} \end{vmatrix}$$

Potom

$\exists$ okolí $U \subset \mathbf{R}^n$ bodu $\bar{x}$ a okolí $V \subset \mathbf{R}^m$ bodu $\bar{y}$ takové, že

$$\forall x \in U \exists! y \in V : F_j(x, y) = 0 \forall j = 1, \dots, m$$

píseme-li $y_j = \varphi_j(x)$, pak $\varphi_j \in \mathcal{C}^1(U), j = 1, \dots, m$ a platí

$$\frac{\delta \varphi_j}{\delta x_k}(x) = -\frac{\left| \frac{\delta(F_1, \dots, F_m)}{\delta(y_1, \dots, y_{j-1}, x_k, y_{j+1}, \dots, y_m)} \right|}{\left| \frac{\delta(F_1, \dots, F_m)}{\delta(y_1, \dots, y_m)} \right|} \quad (\text{v citateli na místě "y}_j\text{" píseme "x}_k\text{")}$$

(dukaz - indukci podle m)

NOTE 8.4.3. $\frac{\delta F_j}{\delta x_k}$ lze také spočítat derivováním rovnic $F_j(x_1, \dots, x_n, \varphi_1(x_1, \dots, x_n), \dots, \varphi_m(x_1, \dots, x_n)) = 0$

podle proměnné x_k (chain rule) $\rightarrow$ soustava lineárních rovnic pro $\frac{\delta \varphi_j}{\delta x_k}$

EXAMPLE 8.4.4. Jsou dány vztahy

$$xe^y + uz - \cos v = 2$$

$$u \cos y + x^2v - yz^2 = 1$$

a bod $[2, 0, 1, 1, 0]$

Dokážte, že tyto vztahy definují a okolí bodu $[2, 0, 1, 1, 0]$ funkce $u(x, y, z), v(x, y, z)$

Spočítejte $Du(2, 0, 1)$ a $Dv(2, 0, 1)$, $\exists$ -li

$n = 3, m = 2$

$$\text{def: } F(x, y, z, u, v) = xe^y + uz - \cos v - 2$$

$$G(x, y, z, u, v) = u \cos y + x^2v - yz^2 - 1$$

(i) $F, G \in \mathcal{C}^\infty$

$$F(2, 0, 1, 1, 0) = 0$$

$$G(2, 0, 1, 1, 0) = 0$$

$$\left| \frac{\delta(F, G)}{\delta(u, v)} \right|_{[2, 0, 1, 1, 0]} = \begin{vmatrix} \frac{\delta F}{\delta u} & \frac{\delta F}{\delta v} \\ \frac{\delta G}{\delta u} & \frac{\delta G}{\delta v} \end{vmatrix}_{[2, 0, 1, 1, 0]} = \begin{vmatrix} z & \sin v \\ \cos y & x^2 \end{vmatrix}_{[2, 0, 1, 1, 0]} = 4 \neq 0$$

V11 $\Rightarrow \exists$ na nejakem okoli funkce $u(x, y, z), v(x, y, z) \in C^1, u(2, 0, 1) = 1, v(2, 0, 1) = 0$

$$\frac{\delta u}{\delta x}(x, y, z) = -\frac{\frac{\delta(F, G)}{\delta(x, v)}}{\frac{\delta(F, G)}{\delta(u, v)}} = -\frac{1}{4} \left| \begin{array}{cc} \frac{\delta F}{\delta x} & \frac{\delta F}{\delta v} \\ \frac{\delta G}{\delta x} & \frac{\delta G}{\delta v} \end{array} \right|_{[2, 0, 1, 1, 0]} = -\frac{1}{4} \left| \begin{array}{cc} e^y & 0 \\ 2xv & 4 \end{array} \right| = -e^y = -1$$

$$\frac{\delta u}{\delta y}(x, y, z) = -\frac{\frac{\delta(F, G)}{\delta(y, v)}}{\frac{\delta(F, G)}{\delta(u, v)}} = -\frac{1}{4} \left| \begin{array}{cc} \frac{\delta F}{\delta y} & \frac{\delta F}{\delta v} \\ \frac{\delta G}{\delta y} & \frac{\delta G}{\delta v} \end{array} \right|_{[2, 0, 1, 1, 0]} = -\frac{1}{4} \left| \begin{array}{cc} xe^y & 0 \\ TODO & 4 \end{array} \right| = -2$$

$$\frac{\delta u}{\delta z}(x, y, z) = -\frac{1}{4} \left| \begin{array}{cc} \frac{\delta F}{\delta z} & 0 \\ \frac{\delta G}{\delta z} & 4 \end{array} \right|_{[2, 0, 1, 1, 0]} = -\frac{1}{4} \left| \begin{array}{cc} u & 0 \\ 2xy & 4 \end{array} \right| = -1$$

Tedy $\nabla u(2, 0, 1) = (-1, -2, -1)$

Diferencial zadarmo existuje, nebot $F_j \in C^1$

$$Du(2, 0, 1)(h_1, h_2, h_3) = -h_1 - 2h_2 - h_3$$

Dv analogicky.

8.5. extremy funkci vice promennych

DEFINITION 8.5.1. Necht f je funkce n promennych, necht $M \subset D(f)$. Rekne, ze f ma v bode $a \in M$ **minimum** vzhledem k množine M , jestlize $\forall x \in M : f(x) \geq f(a)$

(**klíčový pojem**) Rekne, ze f ma v bode $a \in M$ **lokální minimum** vzhledem k množine M , jestlize $\exists r > 0 : \forall x \in M \cap B(a, r) : f(x) \geq f(a)$

Analogicky definujeme **maximum, lokální maximum a ostrost**

THEOREM. 12. (vzťah extremu k parciálnim derivacim) LV
(nutná podmínka $\exists$ extremu)

Necht $G \subset \mathbf{R}^n$ je otevřena, necht $a \in G$, necht $f : G \rightarrow \mathbf{R}$, necht f ma v a lokální extrem.

Necht $\exists$ vsechny parciální derivace prvního řádu v bode a .

$$\text{Pak } \frac{\delta f}{\delta x_1}(a) = \dots = \frac{\delta f}{\delta x_n}(a) = 0$$

(dukaz obdobne jako u funkci jedne promenne)

-

THEOREM. 13. (Lagrangeova o vazanych extremech) (BEZ DUKAZU)

$G \subset \mathbf{R}^r$

$f, g_1, \dots, g_s \in C^1(G), r, s \in \mathbf{N}$

Necht $M = \{x \in G; g_j(x) = 0, j = 1, \dots, s\}$ (g_j - vazby)

Necht $a \in M$

Pokud f ma v a lokální extrem vzhledem k M a navíc vektory $\nabla g_1(a), \dots, \nabla g_s(a)$ jsou lineárně nezávislé, potom existují jednoznačně určená reálná čísla $\lambda_1, \dots, \lambda_s$ taková, že

$$Df(a) + \sum_{j=1}^s Dg_j(a) \lambda_j = 0 \text{ (nulové zobrazení)}$$

Tedy

$$r \text{ rovnic } \begin{cases} \frac{\delta f}{\delta x_1}(a) + \frac{\delta g_1}{\delta x_1}(a) \lambda_1 + \dots + \frac{\delta g_s}{\delta x_1}(a) \lambda_s = 0 \\ \vdots \\ \frac{\delta f}{\delta x_r}(a) + \frac{\delta g_1}{\delta x_r}(a) \lambda_1 + \dots + \frac{\delta g_s}{\delta x_r}(a) \lambda_s = 0 \end{cases}$$

EXAMPLE 8.5.2. obecně: věta nám dává r rovnic pro neznámé: $\lambda_1, \dots, \lambda_s, x_{s+1}, \dots, x_r$ (zbyvajících proměnné $x_1, \dots, x_s$ dostaneme jako funkce proměnných $x_{s+1}, \dots, x_r$)

$\Rightarrow$ spočítáme $x_{s+1}, \dots, x_r$, dopočeteme z VOIF $x_1, \dots, x_s$ a máme kandidáty na extrem.

.

EXAMPLE 8.5.3. $f(x, y) = x + y, M = \{(x, y) \in \mathbf{R}^2; x, y \geq 0, g(x, y) = x^3 + y^3 - 2xy = 0\}$

Najdete extremy f na M

$$\frac{\delta f}{\delta x} = 1, \frac{\delta f}{\delta y} = 1, \frac{\delta g}{\delta x} = 3x^2 - 2y, \frac{\delta g}{\delta y} = 3y^2 - 2x$$

$\Rightarrow \exists \lambda$

$$1 + \lambda(3x^2 - 2y) = 0$$

$$1 + \lambda(3y^2 - 2x) = 0$$

$$x^3 + y^3 - 2xy = 0$$

-> máme 3 rovnice pro neznámé λ, x, y

$$(1)-(2) \Rightarrow \lambda(3(x^2 - y^2) + 2(x - y)) = 0$$

$$\lambda(x - y)(3(x + y) + 2) = 0$$

$$(1) \Rightarrow \lambda \neq 0 \Rightarrow \text{bud } y = x$$

nebo $x + y = -\frac{2}{3}$ - nelze, nebot $x, y \geq 0$

$$\text{dosad } y = x \text{ do (3): } 2x^3 - 2x^2 = 0 \Rightarrow \begin{array}{l} x = 0 \\ x = 1 \end{array}$$

$$\text{dopocítáme } y : \begin{array}{l} x = 0 \Rightarrow y = 0 \\ x = 1 \Rightarrow y = 1 \end{array}$$

kandidati na extrem: $[0, 0], [1, 1]$

$$f(0, 0) = 0 \rightarrow \min$$

$$f(1, 1) = 2 \rightarrow \max$$

vrstevnice $f: f(x, y) = c$

V13 dává kandidáty na extrém

postup: dano f, g (prip. $g_1, \dots, g_n$)

Def $G(x, y, \lambda) = f(x, y) + \lambda g(x, y)$

Pak V13 tvrdí, že má-li f v bode a vazany extrém, pak $\exists! \lambda_0$ takové, že $G(x, y, \lambda)$ má v bode (a_1, a_2, λ_0) extrém.

Tedy $\nabla G(a_1, a_2, \lambda_0) = 0$

$$\frac{\delta G}{\delta x} = \frac{\delta f}{\delta x} + \lambda_0 \frac{\delta g}{\delta x} = 0$$

$$\frac{\delta G}{\delta y} = \frac{\delta f}{\delta y} + \lambda_0 \frac{\delta g}{\delta y} = 0$$

$$\frac{\delta G}{\delta \lambda} = g(x, y) = 0$$

-> 3 rovnice pro neznáme x, y, λ

THEOREM. 13l. (Lagrangeova o multiplikátoru pro jednu vazbu) TV

$G \subset \mathbf{R}^{n+1}, f, g \in C^1(G)$

$a \in \mathbf{R}^{n+1}, \nabla g(a) \neq 0$ (tedy chceme, aby byly lineárne závislé)

Nechť f má v bode a lokální extrém vzhledem k množině $M = \{x \in G, g(x) = 0\}$

Potom $\exists! \lambda \in \mathbf{R}$ tak, že $Df(a) + \lambda Dg(a) = 0$

(tj. $\nabla f(a) + \lambda \nabla g(a) = 0$)

/*volný extrém, pak zderivovat vazbu, podle implicitní dostaneme λ a dopocítáme, že platí i pro ostatní proměnné*/

PROOF. Převědeme vazany extrém na volný extrém

$$\nabla g(a) \neq 0 \Rightarrow \exists j \frac{\delta g}{\delta x_j} \neq 0, \text{ BUNO necht } \frac{\delta g}{\delta x_{n+1}} \neq 0$$

Tim padem g splňuje předpoklady VOIF.

Tedy $\exists$ okolí $U \subset \mathbf{R}^n$ bodu $\alpha = [a_1, \dots, a_n]$ a $\exists$ okolí $V \subset \mathbf{R}$ bodu a_{n+1} tak, že

$$\forall [x_1, \dots, x_n] \exists! x_{n+1} \in V : g(x_1, \dots, x_n, x_{n+1}) = 0$$

znaceni $x_{n+1} = \varphi(x_1, \dots, x_n)$ (vime: $\varphi \in C^1(U)$)

$$F(x_1, \dots, x_n) = f(x_1, \dots, x_n, \varphi(x_1, \dots, x_n))$$

Potom $F \in C^1(U)$ a má v bode a extrém $\Rightarrow DF(\alpha) = 0$, tj. $\frac{\delta F}{\delta x_j}(\alpha) = 0 \forall j = 1, \dots, n$

Jak získat λ ? Podle implicitní proměnné. Vime: $\exists! \lambda \in \mathbf{R}$ tak, aby $\frac{\delta f}{\delta x_{n+1}}(a) + \lambda \underbrace{\frac{\delta g}{\delta x_{n+1}}(a)}_{\neq 0} = 0$ (lineární rovnice o jedné

neznamé)

$$j = 1, \dots, n : 0 = \frac{\delta F}{\delta x_j}(\alpha) = \frac{\delta}{\delta x_j}(f(x_1, \dots, x_n, \varphi(x_1, \dots, x_n))) = \frac{\delta f}{\delta x_j}(a) + \frac{\delta f}{\delta x_{n+1}}(a) \frac{\delta \varphi}{\delta x_j}(\alpha) \quad (1) \text{ (chain rule)}$$

Zderivujeme $g(x_1, \dots, x_n, \varphi(x_1, \dots, x_n)) = 0$ (derivujeme vazbu)

$$\forall j = 1, \dots, n : \frac{\delta g}{\delta x_j}(a) + \frac{\delta g}{\delta x_{n+1}}(a) \frac{\delta \varphi}{\delta x_j}(\alpha) = 0 \quad (2)$$

$$(1) + \lambda(2) = \frac{\delta f}{\delta x_j}(a) + \frac{\delta f}{\delta x_{n+1}}(a) \frac{\delta \varphi}{\delta x_j}(\alpha) + \lambda \left(\frac{\delta g}{\delta x_j}(a) + \frac{\delta g}{\delta x_{n+1}}(a) \frac{\delta \varphi}{\delta x_j}(\alpha) \right) = 0$$

$$\text{To jest } \frac{\delta f}{\delta x_j}(a) + \lambda \frac{\delta g}{\delta x_j}(a) + \frac{\delta \varphi}{\delta x_j}(\alpha) \underbrace{\left(\frac{\delta f}{\delta x_{n+1}}(a) + \lambda \frac{\delta g}{\delta x_{n+1}}(a) \right)}_{=0} = 0$$

/*myslenka: λ dostaneme podle vyjimečné proměnné, ale pak musíme dokázat, že to platí i pro všechny ostatní*/

$$= \frac{\delta f}{\delta x_j}(a) + \lambda \frac{\delta g}{\delta x_j}(a) = 0 \forall j = 1, \dots, n$$

tedy $\forall j = 1, \dots, n+1$

□

8.5.1. /*Definice z LA*/.

DEFINITION 8.5.5. Necht $(a_{ij})_{i,j=1}^n$ je symetrická (čtvercová) matice. Pak zobrazení $B: \mathbf{R}^n \times \mathbf{R}^n \rightarrow \mathbf{R}$ def. předpisem

$$B(h, k) = \sum_{i,j=1}^n a_{ij} h_i k_j \text{ je bilineární forma}$$

a zobrazení $Q: \mathbf{R}^n \rightarrow \mathbf{R}$ definované předpisem $Q(h) = B(h, h)$ je kvadratická forma.

(poznámka: $Q(\lambda h) = \lambda^2 Q(h)$)

Rekne, že B (nebo Q) je pozitivně definitní nebo negativně definitní a nebo indefinitní, jestliže:

$$B(h, h) > 0 \forall h \neq 0 \text{ nebo } B(h, h) < 0 \forall h \neq 0 \text{ a nebo } \exists h_1, h_2 B(h_1, h_1) < 0 < B(h_2, h_2)$$

$$(A \in M(u \times v), B(u, v) = u^t A v)$$

EXAMPLE 8.5.6. skalární součin je pozitivně definitní

/*konec definic z LA*/

Add "vety" pro urcování PD, ...

LEMMA. $B: \mathbf{R}^n \times \mathbf{R}^n \rightarrow \mathbf{R}$ bilineární forma je pozitivně definitní právě když $\exists \varepsilon > 0 \forall h : B(h, h) \geq \varepsilon \|h\|^2$

PROOF. " $\Leftarrow$ " trivialní

" $\Rightarrow$ "

projekce na jednotkovou sféru v $\mathbf{R}^n$ $S = \{h \in \mathbf{R}^n, \|h\| = 1\}$

S je kompaktní.

$$\left\| \frac{h}{\|h\|} \right\| = \frac{\|h\|}{\|h\|} = 1 \Rightarrow \frac{h}{\|h\|} \in S$$

$Q(h) = B(h, h)$ je spojitá funkce na $\mathbf{R}^n$. Tedy nabyvá svého minima na S .

Tedy $\exists h_0, \|h_0\| = 1 : Q(h) \geq Q(h_0) \forall h \in \mathcal{S}$. Označme $\varepsilon = Q(h_0) > 0$, neboť B je pozitivně definitní
Potom pro libovolné $h \in \mathbf{R}^n \neq 0 : Q(h) = Q\left(\|h\| \frac{h}{\|h\|}\right) = \|h\|^2 Q\left(\frac{h}{\|h\|}\right) \geq \|h\|^2 Q(h_0) = \varepsilon \|h\|^2$ □

8.5.2. postacujici podminka.

THEOREM. 14. (postacujici podminky pro existenci lokalniho extremu) *TV*

Necht $G \subset \mathbf{R}^2$ je otevrena, $F \in \mathcal{C}^2(G)$, $a \in G$

Necht $Df(a) = 0$

- (1) Je-li $D^2f(a)$ pozitivně definitní, pak f má v a lokalni minimum.
- (2) Je-li $D^2f(a)$ negativně definitní, pak f má v a lokalni maximum.
- (3) Je-li $D^2f(a)$ indefinitní, pak f nema v a lokalni extrem.

PROOF. (1)

/*docela neprijemny:

1. - $D^2f(x)$ PD na okoli a (koule) - odhady, spojitost D^2

2. dok., ze na tom okoli $\forall x \in B(a, r) \exists \xi \in (0, 1) : f(x) - f(a) - Df(a)(x-a) = \frac{1}{2}D^2f(a + \xi(x-a))(x-a)(x-a)$ - subst na funkci 1 promenne (jako Lagr. VOStr. Hodnote) + Lagrangeuv tvar zbytku

3. pouzit -OK

*/

1. krok $D^2f(a)$ pozitivně def. $\Rightarrow D^2f(x)$ je take poz. def. $\forall x$ z nejakého okoli

$$D^2f(x)(h, h) = D^2f(x)(h, h) + D^2f(a)(h, h) - D^2f(a)(h, h)$$

$$\geq \varepsilon \|h\|^2 + \sum_{i,j=1}^n \left(\frac{\delta^2 f}{\delta x_i \delta x_j}(x) - \frac{\delta^2 f}{\delta x_i \delta x_j}(a) \right) h_i h_j$$

$$\geq \varepsilon \|h\|^2 - \sum_{i,j=1}^n \left| \frac{\delta^2 f}{\delta x_i \delta x_j}(x) - \frac{\delta^2 f}{\delta x_i \delta x_j}(a) \right| |h_i h_j|$$

$$\geq \varepsilon \|h\|^2 - \sum_{i,j=1}^n \left| \frac{\delta^2 f}{\delta x_i \delta x_j}(x) - \frac{\delta^2 f}{\delta x_i \delta x_j}(a) \right| \|h_i h_j\|$$

$$\text{Protoze } f \in \mathcal{C}^2 : \exists r > 0 \forall x \in B(a, r) : \left| \frac{\delta^2 f}{\delta x_i \delta x_j}(x) - \frac{\delta^2 f}{\delta x_i \delta x_j}(a) \right| < \frac{\varepsilon}{2n^2} \forall i, j$$

Pro takove x mame:

$$D^2f(x)(h, h) \geq \varepsilon \|h\|^2 - \sum_{i,j=1}^n \frac{\varepsilon}{2n^2} \|h\|^2 = \varepsilon \|h\|^2 - \frac{\varepsilon}{2} \|h\|^2 = \frac{\varepsilon}{2} \|h\|^2$$

2. krok $\forall x \in B(a, r) \exists \xi \in (0, 1) : f(x) - f(a) - Df(a)(x-a) = \frac{1}{2}D^2f(a + \xi(x-a))(x-a)(x-a)$

Def $F(t) = f(a + t(x-a))$ /*like Vo stredni hodnote*/

pak $F \in \mathcal{C}^2([0, 1])$, $F(0) = f(a)$, $F(1) = f(x)$

Lagr. tvar zbytku:

$$F(1) - F(0) - F'(0)(1-0) = \frac{1}{2}F''(\xi)(1-0)^2 \quad (\exists \xi \in (0, 1))$$

$$f(x) - f(a) - F'(0) = \frac{1}{2}F''(\xi)$$

$$\text{Mame: } F'(t) = \sum_{j=1}^n \frac{\delta f}{\delta x_j}(a + t(x-a))(x_j - a_j), \text{ tedy } F'(0) = \sum_{j=1}^n \frac{\delta f}{\delta x_j}(a)(x_j - a_j) = Df(a)(x-a)$$

$$F''(t) = \sum_{j=1}^n (x_j - a_j) \frac{d}{dt} \left(\frac{\delta f}{\delta x_j}(a + t(x-a)) \right) = \sum_{j=1}^n (x_j - a_j) \sum_{i=1}^n \frac{\delta^2 f}{\delta x_i \delta x_j}(a + t(x-a))(x_i - a_i)$$

$$= D^2f(a + t(x-a))(x-a, x-a)$$

(Dosad $t = \xi \Rightarrow$ 2. krok)

3. krok - tvrzeni

$\forall x \in B(a, r)$

$$f(x) - f(a) - \underbrace{Df(a)(x-a)}_0 = \frac{1}{2} \underbrace{D^2f(a + \xi(x-a))(x-a, x-a)}_{>0} \Rightarrow f(x) > f(a) \Rightarrow f \text{ ma v } a \text{ lokalni minimum}$$

(2) analogicky $-f$ misto f

(3) /*docela lehky - vzit ty 2 smery, subst na jeden smer, t, t' a z toho, ze jedno je min a druhe max*/

indefinitni $\Rightarrow \exists u, v \in \mathbf{R}^n, u \neq 0, v \neq 0 : D^2f(a)(u, u) > 0 \& D^2f(a)(v, v) < 0$

def $g_1, g_2 : \mathbf{R} \rightarrow \mathbf{R}$

$$g_1(t) = f(a + tu), t \in \text{okoli } 0$$

$$g_2(t) = f(a + tv), t \in \text{okoli } 0$$

/*dokazeme, ze k jedne je max a k druhe min*/

$$g_1'(0) = \frac{d}{dt}(f(a_1 + tu_1, \dots, a_n + tu_n))|_{t=0} = \sum_{i=1}^n \frac{\delta f}{\delta x_i}(a + tu) u_i = \sum_{i=1}^n \frac{\delta f}{\delta x_i}(a) u_i = Df(a)(u) = 0$$

$$g_1''(0) = \sum_{i=1}^n \left(\underbrace{\sum_{j=1}^n \frac{\delta f}{\delta x_i \delta x_j}(a + tu) u_j}_{= \left(\frac{\delta f}{\delta x_i}(a + tu) \right)'} \right) u_i |_{t=0} = D^2f(a)(u, u) > 0$$

$\Rightarrow g_1$ ma v 0 lokalni minimum

podobne dostaneme, ze $g_2'(0) = 0, g_2''(0) = D^2f(a)(v, v) < 0, g_2$ ma v 0 lokalni maximum

$\Rightarrow f$ nema v a lokalni extrem □

EXAMPLE 8.5.7. Naleznete lokalni extremy funkce f na $\mathbf{R}^2$, jestlize $f(x, y) = x^4 + y^4 - x^2 - 2xy - y^2$

$$\frac{\delta f}{\delta x}(x, y) = 4x^3 - 2x - 2y = 0$$

$$\frac{\delta f}{\delta y}(x, y) = 4y^3 - 2x - 2y = 0$$

$$x^3 - y^3 = 0 \Rightarrow x = y$$

$$4x^3 - 4x = 0$$

kandidati $[0, 0], [1, 1], [-1, -1]$

$$\frac{\partial^2 f}{\partial x^2}(x, y) = 12x^2$$

$$\frac{\partial^2 f}{\partial xy}(x, y) = -2$$

$$\frac{\partial^2 f}{\partial y^2}(x, y) = 12y^2 - 2$$

$$\begin{pmatrix} 12x^2 - 2 & -2 \\ -2 & 12y^2 - 2 \end{pmatrix}$$

$[1, 1]$: $\begin{pmatrix} 10 & -2 \\ -2 & 10 \end{pmatrix}$ je PD - maximum

$[0, 0]$: $\begin{pmatrix} -2 & -2 \\ -2 & -2 \end{pmatrix}$ není PD, ND, je NSD $\rightarrow$ víme prd.

$f(x, x) = 2x^4 - 4x^2 = 2x^2(x^2 - 2)$ - v 0 je lokální maximum.

$f(x, -x) = 2x^4$ - v 0 je lokální minimum

$\Rightarrow$ v $[0, 0]$ není extrém

8.6. regulární zobrazení

DEFINITION 8.6.1. Necht f je zobrazení n proměnných s hodnotami v $\mathbf{R}^n$. Zobrazení f nazveme **difeomorfismem** na otevřené množině $U \subset \mathbf{R}^n$, jestliže

- (i) f je prosté na U
- (ii) $f \in C^1(W)$
- (iii) $W = f(U)$ je otevřená podmnožina prostoru $\mathbf{R}^n$
- (iv) $f^{-1} \in C^1(f(W))$

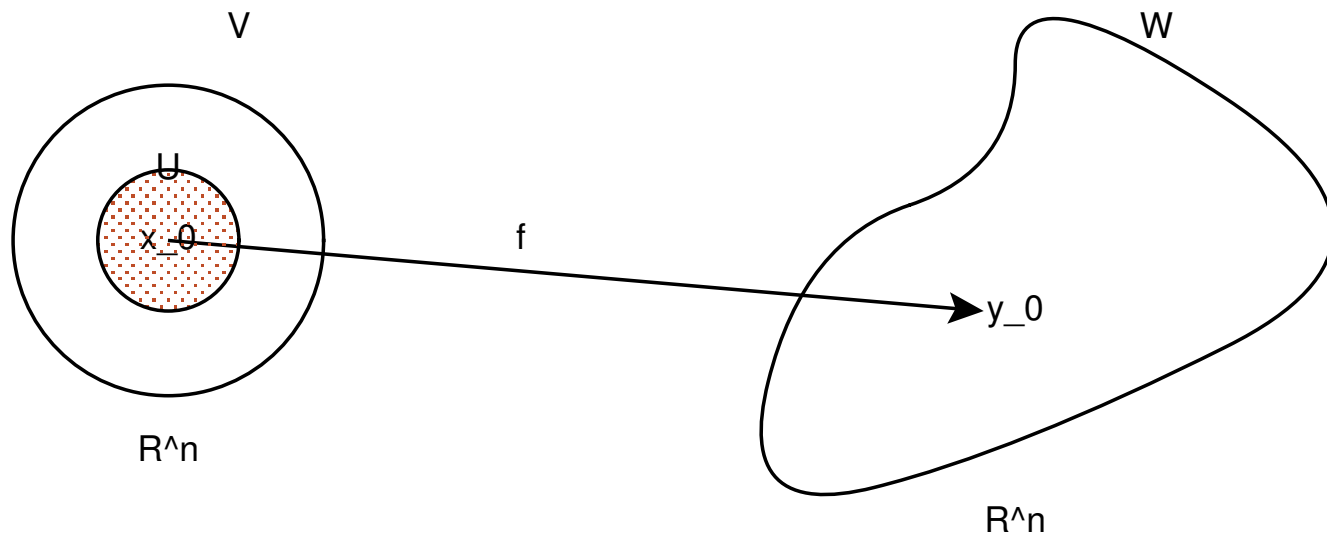
_3

DEFINITION 8.6.2. Zobrazení f definované na neprázdné množině $G \subset \mathbf{R}^n$ s hodnotami v $\mathbf{R}^n$ nazýváme **regulárním zobrazením** na otevřené množině G , jestliže platí:

- (i) f je prosté zobrazení na množině G
- (ii) $f \in C^1(G)$
- (iii) **Jacobián zobrazení** f (tj. determinant matice reprezentující totální diferenciál) je nenulový v každém bodě množiny G /* ∇f je matice protože zobrazení je $\mathbf{R}^n \rightarrow \mathbf{R}^{n*}$ */

THEOREM. 15. (lokální difeomorfismus) TV

Necht f je zobrazení n proměnných, $f : V \rightarrow \mathbf{R}^n$, které je třídy C^1 na jistém okolí $U \subset V$ bodu $x_0 \in \mathbf{R}^n$ a $Df(x_0)$ je regulární (Jacobian f je nenulový). Pak $\exists$ okolí $U \subset V$ bodu x_0 tak, že zobrazení f zúžené na U je difeomorfismus.

PROOF. /*VOIF⁻¹, machinace s otevřeností*/

$$\text{def } F : \mathbf{R}^n \times V \rightarrow \mathbf{R}^n$$

$$F(y, x) = f(x) - y$$

$$F(y, x) = 0$$

$$y_0 = f(x_0)$$

$$\text{chci nalezt } x = f^{-1}(y) \quad (x = x(y))$$

použijeme VOIF

³feo = osklivý (špan.)

predpoklady:

$$(i) F(x, y) = (F_1(x, y), \dots, F_n(x, y))$$

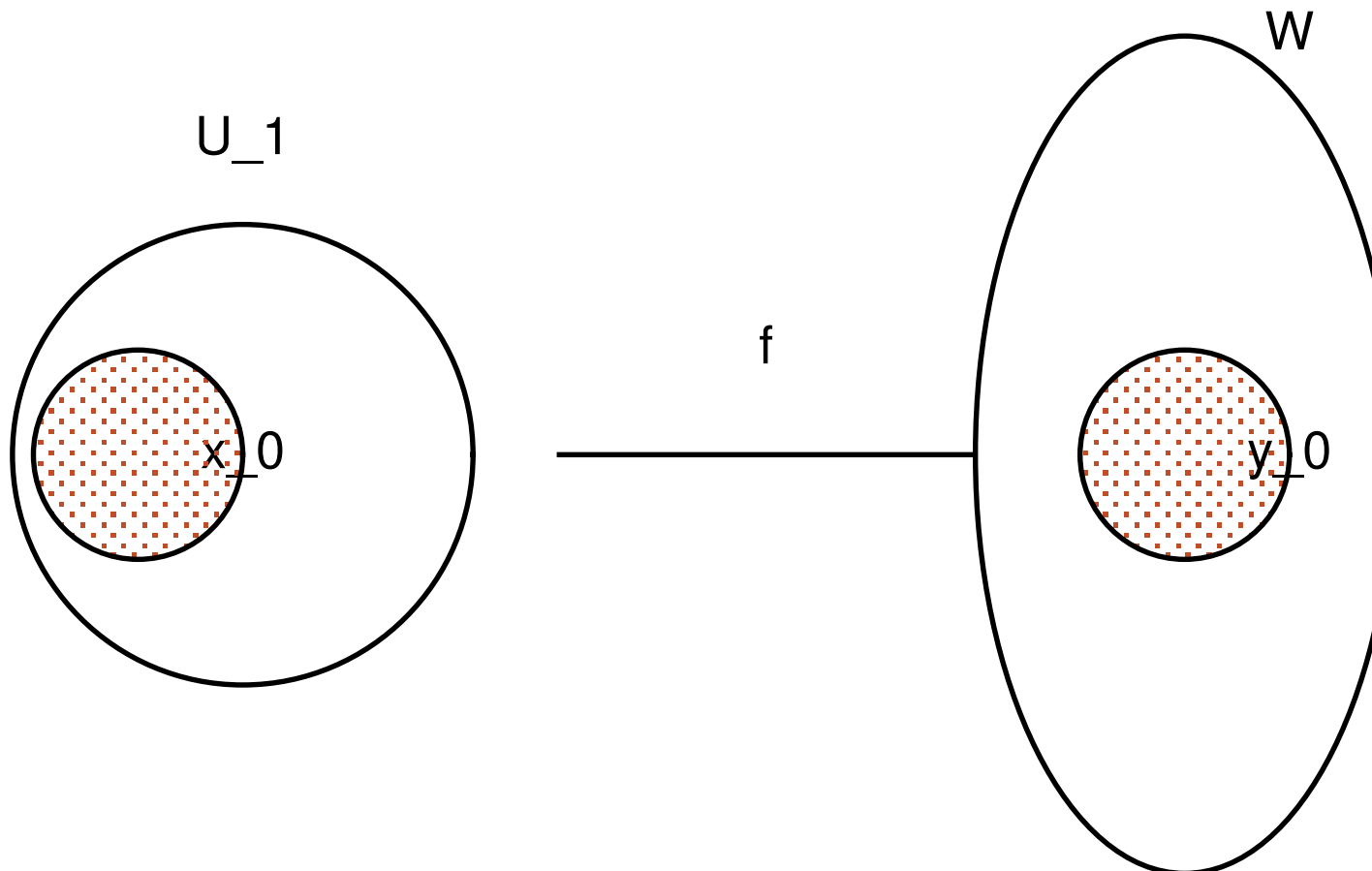
$$F_j(x, y) = f_j(x) - y_j$$

$$F_j \in \mathcal{C}^1(\mathbf{R}^n \times V)$$

$$(ii) F(y_0, x_0) = 0$$

$$(iii) \frac{\delta(F_1, \dots, F_n)}{\delta(x_1, \dots, x_n)} \Big|_{(y_0, x_0)} = \begin{pmatrix} \frac{\delta f_1}{\delta x_1} & \frac{\delta f_n}{\delta x_1} \\ \frac{\delta f_1}{\delta x_n} & \frac{\delta f_n}{\delta x_n} \end{pmatrix} \Big|_{(y_0, x_0)} = Df(x_0) - \text{regularni} \Rightarrow \left| \frac{\delta(F_1, \dots, F_n)}{\delta(x_1, \dots, x_n)} \right| \neq 0$$

pouzijeme vetu.

$\exists U_1, W : \forall y \in W \exists! x \in U_1 : f(x) = y (F(x, y) = 0)$ (U_1 okoli x_0 , W okoli y_0)

$/*x = \varphi(y), \varphi \in \mathcal{C}^1(W), f(x) = y \Rightarrow \varphi = f^{-1}$, a tedy $x = f^{-1}(y), f^{-1} \in \mathcal{C}^1(W)*/$

Polozime: $U = U_1 \cap f^{-1}(W)$

$x_0 \in U_1$ (VOIF)

$x_0 \in f^{-1}(W)$ nebot $f(x_0) \in W$

$\Rightarrow x_0 \in U$

je U otevrena? U_1 je ot (VOIF)

$f^{-1}(W)$ je ot. (spojity vzor otevrene mnoziny) - f spoj.

$f(U_1 \cap f^{-1}(W))$ je ot. protoze je to vzor (ve smyslu zobr. f^{-1}) otevrene mnoziny W

je spojite, protoze $f^{-1} \in \mathcal{C}^1(U_1)$ (impl. funkce) □

THEOREM. 16. (o regularnim zobrazeni)

Necht f je regularni zobrazeni na mnozine $G \neq \emptyset \subset \mathbf{R}^n$. Potom f^{-1} je regularni zobrazeni na $f(G)$.

PROOF. Kombinujeme V15 s V o diff. sl. zobr.

$$x \in G \Rightarrow f(x) \in f(G)$$

$$y \in f(G) \Rightarrow \exists x \in G : f(x) = y$$

Vime: f je regularni. $Df(x)$ je regularni $\forall x \in G$ (a $f \in \mathcal{C}^1(G)$)

V15 $\Rightarrow f$ je lokalnim difeomorfismem ve vseh bodech mnoziny G

Musime dokazat:

(i) $f(G)$ je otevrena

(ii) f^{-1} je proste na $f(G)$

(iii) $f^{-1} \in \mathcal{C}^1(f(G))$

(iv) $|D(f^{-1})(x)| \neq 0 \forall x \in f(G)$

(i)-(iii) plynou okamzite z V15 (iii-i-ii)

(iv): $f \bullet f^{-1} = id$

$$f, f^{-1}, id \in \mathcal{C}^1 \text{VODSZ} \Rightarrow Df(x) * D(f^{-1})(x) = I$$

Konvergence posloupnosti a rad funkci

9.1. bodova a stejnomerna konvergence posloupnosti funkci

DEFINITION 9.1.1. Necht M je podmnozina metrickeho prostoru (P, ρ) . Necht $\{f_n\}_{n=1}^{\infty}$ je posloupnost funkci definovanych na M s hodnotami v $\mathbf{R}$

(klicovy pojem) Rekname, ze f_n **konverguji bodove** k funkci $f : M \rightarrow \mathbf{R}$, jestlize $\forall x \in M \forall \varepsilon \exists n_0 : \forall n \geq n_0 : |f_n(x) - f(x)| < \varepsilon$

- NOTE 9.1.2. 1) Bodovou konvergenci znameme $f_n \rightarrow f$ (nebo $f_n(x) \rightarrow f(x)$ (nebo $\lim_{n \rightarrow \infty} f_n(x) = f(x)$))
 2) Jestlize $\exists \lim f_n = f$, pak tato limitni funkce je urcena jednoznacne.
 3) Zajima nas, ktere vlastnosti funkci jsou zachovany bodovou konvergenci (SKORO NIC)

EXAMPLE 9.1.3. (i) $f_n(x) = x^n, x \in [0, 1]$

Fixujeme x , $\lim_{n \rightarrow \infty} f_n(x) = ?$

jestlize $x \in [0, 1) \Rightarrow \lim_{n \rightarrow \infty} f_n(x) = \lim_{n \rightarrow \infty} x^n = 0$

jestlize $x = 1 \Rightarrow \lim_{n \rightarrow \infty} f_n(x) = 1$

$\Rightarrow f_n \rightarrow f, f = \begin{cases} 0 & \text{na } [0, 1) \\ 1 & \text{v bode } 1 \end{cases}$

$\Rightarrow$ nezachovava se spojitosť

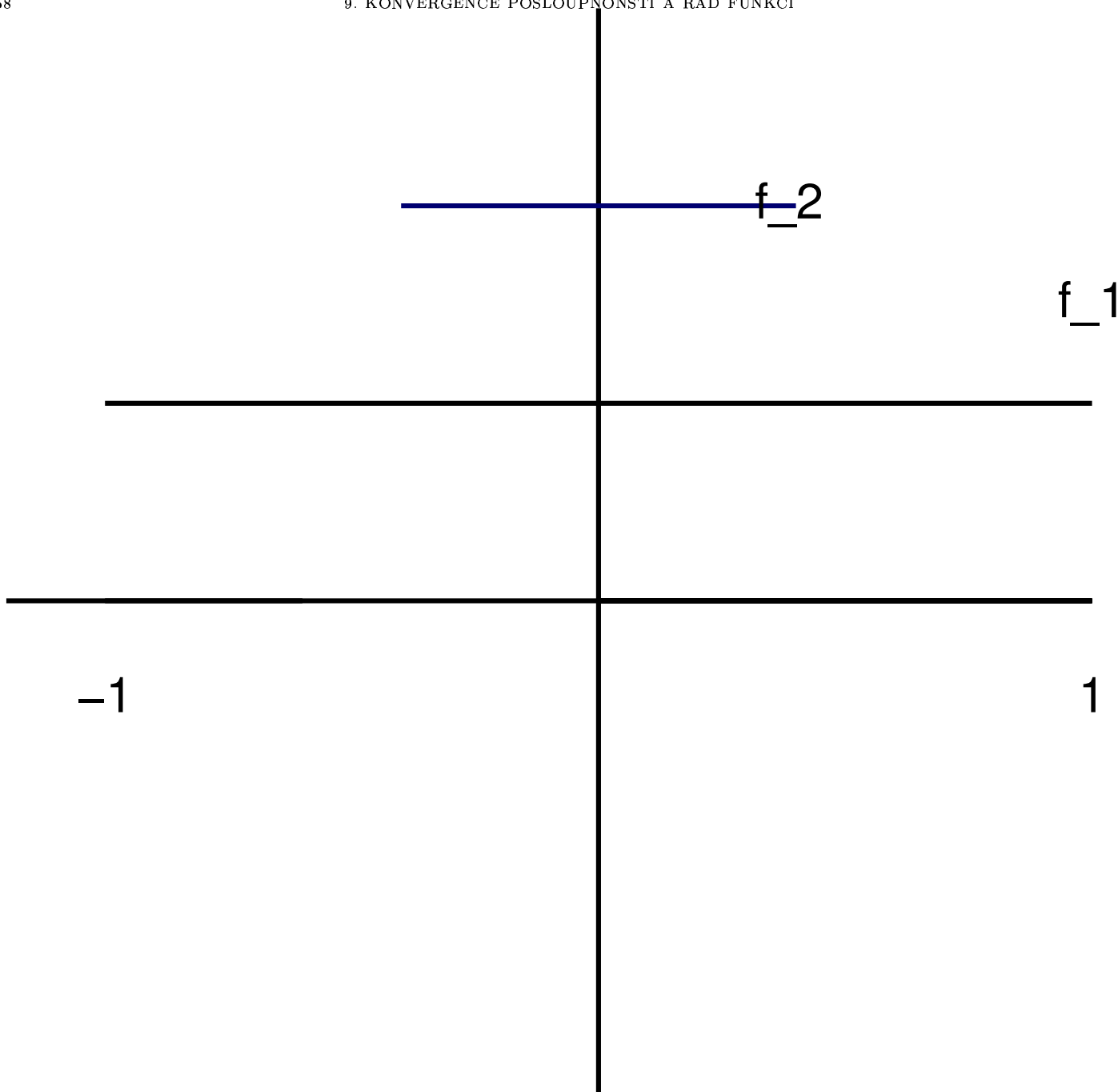
zachovava se vzdy omezenost?

(ii) $f_n(x) = \begin{cases} n & \text{na } (0, \frac{1}{n}) \\ \frac{1}{x} & \text{na } [\frac{1}{n}, \infty) \end{cases}$

MA40

$\forall n$ je f_n omezena, ale f omezena neni.

(iii) def $f_n(x) = \begin{cases} \frac{n}{2} & \text{na } (-\frac{1}{n}, \frac{1}{n}) \\ 0 & \text{na } [-1, -\frac{1}{n}] \cup [\frac{1}{n}, 1] \end{cases}$

EXAMPLE 9.1.4. $(R) \int f_n(x) dx = 1$

(iv) def $f_n(x) = \begin{cases} \frac{n}{2} & \text{na } (-\frac{1}{n}, \frac{1}{n}) \setminus \{0\} \\ 0 & \text{na } [-1, -\frac{1}{n}] \cup [\frac{1}{n}, 1] \cup \{0\} \end{cases}$

$f_n \rightarrow f$, kde $f(x) = 0$ na $[1, 1]$

$\int f_n = 1 \forall n$, ale $\int f = 0$

$\Rightarrow$ bodova konvergence je nanic.

DEFINITION 9.1.5. (**klicovy pojem**) Rekneme, ze posloupnost funkci $f_n : M \rightarrow \mathbf{R}$ **konverguje stejnomerne** k funkci f na M , jestlize

$\forall \varepsilon \exists n_0 \forall n \geq n_0 \forall x \in M : |f_n(x) - f(x)| < \varepsilon$

Rekneme, ze posloupnost funkci $f_n : M \rightarrow \mathbf{R}$ **konverguje lokalne stejnomerne** k funkci f na M , jestlize

$\forall x \exists r > 0$ tak, ze f_n konverguji stejnomerne na mnozine $M \cap B(x, r)$

Znaceni: $f_n \xrightarrow{loc.} f, f_n \xrightarrow{\rightarrow} f$

THEOREM. 1. (*stejnomerna limita spojitych funkci*) TV

/*easy, deprecated, z pouzitim V2 je lehci*/

Necht f_n konverguji stejnomerne k funkci f na $M \subset (P, \rho)$ a necht f_n jsou spojite $\forall n \in \mathbf{N}$

Pak f je spojita na M .

PROOF. Vime: $\forall \varepsilon \exists n_0 \forall x \in M : |f_{n_0}(x) - f(x)| < \varepsilon$

Dale vime, ze f_{n_0} je spojita. Tedy $\forall x \in M \forall \varepsilon \exists \delta : \forall y : |x - y| < \delta \Rightarrow |f(x) - f(y)| < \varepsilon$

Zvolim $\varepsilon \Rightarrow \exists n_0, \delta$

pro $|x - y| < \delta$ máme:

$$|f(x) - f(y)| \geq |f(x) - f_{n_0}(x)| + |f_{n_0}(x) - f_{n_0}(y)| + |f_{n_0}(y) - f(y)| < \varepsilon + \varepsilon + \varepsilon$$

□

EXAMPLE 9.1.6. -“prehazovani limit”

$$f_n = x^n, x \in [0, 1]$$

$$\lim_{n \rightarrow \infty} \lim_{x \rightarrow 1^-} x^n = \lim_{n \rightarrow \infty} 1 = 1$$

$$\lim_{x \rightarrow 1^-} \lim_{n \rightarrow \infty} x^n = \lim_{x \rightarrow 1^-} 0 = 0$$

-obecne nelze prehazovat limity

THEOREM. (ekvivalentni charakterizace stejnomerne konvergence) LV

$$f_n \xrightarrow{\rightarrow} f \text{ na } M \Leftrightarrow \lim_{n \rightarrow \infty} \sup_{x \in M} |f_n(x) - f(x)| = 0$$

PROOF. $f_n \xrightarrow{\rightarrow} f \Leftrightarrow \forall \varepsilon \exists n_0 \forall n \geq n_0 \forall x \in M : |f_n(x) - f(x)| \leq \varepsilon$ (ekvivalentni)

$$\Leftrightarrow \forall \varepsilon \exists n_0 \forall n \geq n_0 : \sup_{x \in M} |f_n(x) - f(x)| \leq \varepsilon$$

$$(\text{def. limity posloupnosti}) \Leftrightarrow \lim_{n \rightarrow \infty} \sup_{x \in M} |f_n(x) - f(x)| = 0$$

□

THEOREM. 2. (Moore-Osgood) TV

Necht (P, ρ) je metricky prostor. Necht $x_0 \in P$, necht $f_n, f : (P, \rho) \rightarrow \mathbf{R}$

Necht

$$(i) f_n \xrightarrow{\rightarrow} f \text{ na } P$$

$$(ii) \forall n \in \mathbf{N} : \lim_{x \rightarrow x_0} f_n(x) = a_n \in \mathbf{R}$$

Potom

$\exists$ limity $\lim_{n \rightarrow \infty} a_n$ a $\lim_{x \rightarrow x_0} f(x)$ a rovnaji se.

$$(\text{to jest } \lim_{n \rightarrow \infty} \lim_{x \rightarrow x_0} f_n(x) = \lim_{x \rightarrow x_0} \lim_{n \rightarrow \infty} f_n(x))$$

PROOF. /*hm. once more - vyznat se v tom + BC, zbytek - druha limita by slo (nerovnosti)

Zvolime ε

$$\text{Dle (i) a Lemmatu } \exists n_0 : \sup_{x \in M} |f_{n_0}(x) - f(x)| < \varepsilon$$

Dale k tomuto ε a n_0 existuje (dle (ii) pro $n = n_0$) nejake $r > 0$ takove, ze

$$x \in B(x_0, r) \Rightarrow |f_{n_0}(x) - a_{n_0}| < \varepsilon$$

$$\text{Vime: pro } n, m \geq n_0 \text{ je } \sup_{x \in M} |f_n(x) - f_m(x)| < \varepsilon$$

$$\text{Tedy take } |a_m - a_n| \leq \varepsilon$$

$$\text{Tudiz z B-C podminky: } \exists \lim_{n \rightarrow \infty} a_n = a \in \mathbf{R}$$

$$\text{Musime dokazat, ze } a = \lim_{x \rightarrow x_0} f(x)$$

Pro $x \in B(x_0, r)$ máme:

$$|f(x) - a| \leq |f(x) - f_{n_0}(x)| + |f_{n_0}(x) - a_{n_0}| + |a_{n_0} - a| \leq \varepsilon + \varepsilon + \varepsilon$$

$$\text{Tedy } \forall \varepsilon \exists r : |f(x) - a| \leq 3\varepsilon \Rightarrow \lim_{x \rightarrow x_0} f(x) = a$$

□

NOTE 9.1.7. Z V2 plyne jednoduchy dukaz V1:

$$\lim_{x \rightarrow x_0} f(x) = \lim_{x \rightarrow x_0} \lim_{n \rightarrow \infty} f_n(x) \xrightarrow{\rightarrow} \lim_{n \rightarrow \infty} f_n(x) \lim_{x \rightarrow x_0} f_n(x) \stackrel{\text{spojitost } f_n}{=} \lim_{n \rightarrow \infty} f_n(x_0) \stackrel{(f_n \rightarrow f)}{=} f(x)$$

-

NOTE 9.1.8. (netrivialni)

$$f_n \xrightarrow{\rightarrow} f \text{ na } (a, b) \Leftrightarrow \forall [c, d] \subset (a, b) : f_n \xrightarrow{\rightarrow} f \text{ na } [c, d]$$

$$\text{EXAMPLE 9.1.9. } f_n(x) = x^n \text{ neni } f_n \xrightarrow{\rightarrow} \text{ na } [0, 1]$$

$$\text{ale je } f_n \xrightarrow{\rightarrow} \text{ na } [0, 1), \text{ tedy } x^n \xrightarrow{\rightarrow} 0 \text{ na kazdem } [0, a], a < 1$$

NOTE 9.1.10. Posloupnost f_n je na M stejnomerne konvergentni prave kdyz je na mnozine M stejnomerne Cauchy-ovska, to jest

$$\forall \varepsilon \exists n_0 \in \mathbf{N} : \forall m, n \geq n_0 \forall x \in M |f_n(x) - f_m(x)| < \varepsilon$$

THEOREM. 3. (zamena limity a derivace) TV

Necht f_n maji na (a, b) vlastni derivace f_n' .

Necht

$$(i) f_n' \xrightarrow{\rightarrow} g \text{ na } (a, b)$$

$$(ii) \exists x_0 \in (a, b) : \{f_n(x_0)\} \text{ je konvergentni posloupnost}$$

Potom $\exists f$ takova, ze $f_n \rightarrow f$, a navíc $f' = g$ na (a, b)
 $\rightarrow$

loc

PROOF. /* $f_n \rightarrow f$ - 3uhelnik + velmi pekne pouziti Lagrange na rozdil
 $\rightarrow$

$f' = g$ - prohozeni limit*/

Zvolime $[c, d] \subset (a, b)$ tak, aby $x_0 \in [c, d]$

Chceme: $f_n \rightarrow f$ na $[c, d]$

Zvolime ε . Potom $\exists n_0 \forall m, n \geq n_0$

$|f_n(x_0) - f_m(x_0)| < \varepsilon$ (z predp. (ii))

&

$|f_n'(x) - f_m'(x)| < \varepsilon \forall x \in [c, d]$

Mame pro $x \in [c, d]$

$|f_n(x) - f_m(x)| \leq |(f_n(x) - f_m(x)) - (f_n(x_0) - f_m(x_0))| + |f_n(x_0) - f_m(x_0)|$

nebo (x, x_0)

f_n, f_m jsou spojite

$\exists \xi \in (x_0, x)$

$|(f_n(x) - f_m(x)) - (f_n(x_0) - f_m(x_0))| \stackrel{(\text{podle V Lagrange pro } f_n - f_m)}{=} |(f_n'(\xi) - f_m'(\xi))(x - x_0)|$

$\Rightarrow |f_n(x) - f_m(x)| \leq (f_n'(\xi) - f_m'(\xi))(d - c) + \varepsilon \leq \varepsilon(d - c) + \varepsilon$

Tedy $f_n \rightarrow f$ na intervalu $[c, d]$

To znamena, ze $\exists f$ na $[c, d]$ takova, ze $f_n \rightarrow f$

Musime dokazat, ze $f' = g$

Necht $z \in [c, d]$. Potom

$f'(z) = \lim_{h \rightarrow 0} \frac{f(z+h) - f(z)}{h} = \lim_{h \rightarrow 0} \lim_{n \rightarrow \infty} \frac{f_n(z+h) - f_n(z)}{h}$

stejnomena na int. $\lim_{n \rightarrow \infty} \lim_{h \rightarrow 0} \frac{f_n(z+h) - f_n(z)}{h} = \lim_{n \rightarrow \infty} f_n'(z) = g(z)$

Tedy $f' = g$

□

EXAMPLE 9.1.11. k V3:

bez predpokladu (ii) veta neplati: f_n konstantni, $f_n = c_n$, $\{c_n\}$ diverguje.

Pak $f_n' = 0$, $f_n' \rightarrow 0$, ale f_n nekonverguje

THEOREM. 4. (stejnomena limita newtonovsky integrovatelných funkcí) TV

Necht $f_n \rightarrow f$ na (a, b)

Necht $f_n \in \mathcal{N}(a, b) \forall n$

Potom $f \in \mathcal{N}(a, b)$ a $(N) \int_a^b f(x) dx = \lim_{n \rightarrow \infty} (N) \int_a^b f_n(x) dx$

(t.j. $\int \lim f_n = \lim \int f_n$)

PROOF. /*fixnout jedním bodem (kontanta f) + V3 + $F(b-)$ - prehozeni limit*/

$f_n \in \mathcal{N}(a, b) \Rightarrow \exists F_n$ prim. fce ($F_n' = f_n$ na (a, b))

Zvolime $x_0 \in (a, b)$. Pak lze volit F_n tak, aby $F_n(x_0) = 0 \forall n \in \mathbf{N}$

Potom F_n mají vlastní derivace na (a, b)

$F_n' = f_n \rightarrow f$ na (a, b)

$F_n(x_0) = 0 \Rightarrow F_n(x_0) \rightarrow 0$

V3 $\exists F$ takova, ze $F_n \rightarrow F$ na (a, b) a $F' = f$

Potom $F(b-) = \lim_{x \rightarrow b-} F(x) = \lim_{x \rightarrow b-} \lim_{n \rightarrow \infty} F_n(x) = \lim_{n \rightarrow \infty} \lim_{x \rightarrow b-} F_n(x) = \lim_{n \rightarrow \infty} F_n(b-)$

& to same v $a+$

a tedy $(N) \int_a^b f(x) dx = F(b-) - F(a+) = \lim_{n \rightarrow \infty} (F_n(b-) - F_n(a+)) = \lim_{n \rightarrow \infty} (N) \int_a^b f_n(x) dx$

□

9.1.1. informativni vety bez dukazu.

THEOREM. 5. (Dini)

Necht $f_n \rightarrow f$ na kompaktni množine, necht konvergence je monotonna, necht f_n i f jsou spojite.

Pak $f_n \rightarrow f$

(BEZ DUKAZU)

THEOREM. 6. (Weierstrass)

Necht $f \in \mathcal{C}([a, b])$. Potom $\exists$ posloupnost polynomu P_n na $[a, b]$ takova, ze $P_n \xrightarrow{\rightarrow} f$ na $[a, b]$

(BEZ DUKAZU)

9.2. rady funkci

DEFINITION 9.2.1. (**klicovy pojem**) Rekneme, ze rada funkci $\sum_{k=1}^{\infty} f_k(x)$ konverguje **bodove** ((lokalne) **stejnomerne**) jestliže posloupnost $\{\sum_{k=1}^n f_k(x)\}_{n=1}^{\infty}$ konverguje bodove ((lokalne) **stejnomerne**)

THEOREM. 7. (Weierstrassovo kritérium konvergence rad) LV
/*nejjednosussi priklad v pisemnce - jedinej zpusob jak resit*/

Necht f_n jsou def. na (a, b) a necht plati:

$$\forall n : \sup_{x \in (a, b)} |f_n(x)| \leq a_n \& \sum a_n < \infty$$

Potom $\sum_{n=1}^{\infty} f_n(x)$ konverguje **stejnomerne** na (a, b)

PROOF. Zvolime ε . Pak $\exists n_0 : \forall m, n \geq n_0 : |\sum_{k=m+1}^n a_k| < \varepsilon$ (predp: $\sum a_n < \infty$)

Zvolime $m, n \geq n_0$, pak (napr. $n > m$)

$$|\sum_{k=1}^n f_k(x) - \sum_{k=1}^m f_k(x)| = |\sum_{k=m+1}^n f_k(x)| \leq \sum_{k=m+1}^n |f_k(x)| < \varepsilon \text{ /*toto bylo blbe zapsany - check it out*/} \quad \square$$

THEOREM. 8 (derivovani rad)

Necht f_n maji vlastni derivace na (a, b) , necht $\sum f_n' \xrightarrow{\xrightarrow{loc}} na (a, b)$. Necht $\exists x_0 \in (a, b) : \sum f_n(x_0)$ konverguje.

Potom $\sum_{n=1}^{\infty} f_n \xrightarrow{\xrightarrow{loc}} na M$ a navic $(\sum_{n=1}^{\infty} f_n(x))' = \sum_{n=1}^{\infty} (f_n'(x))$

PROOF. plyne ihned z V3 □

EXAMPLE 9.2.2. $\sum_{n=1}^{\infty} (-1)^n \frac{x^{n+1}}{2n+1}$ vysetrit konvergenci na $\mathbf{R}$
Kde konverguje bodove?

zrejme konverguje $|x| < 1$

diverguje $|x| > 1$

$$\sup_x |f_n(x)| = \frac{1}{2n+1} \text{ (Ws nejde pouzít)}$$

$\delta \in (0, 1)$

$$\sup_{x \in [-\delta, \delta]} |f_n(x)| = \frac{\delta^{2n+1}}{2n+1} = s_n, \sum s_n < \infty \Rightarrow \sum f_n \xrightarrow{\xrightarrow{Ws}} na [-\delta, \delta]$$

$$\Rightarrow \sum f_n \xrightarrow{\xrightarrow{loc}} na [-1, 1]$$

$$\text{jinak: } f_n(x) = (-1)^n \frac{x^{n+1}}{2n+1}, f_n'(x) = (-1)^n x^{2n}$$

$$\text{chceme: } \sum (-1)^n x^{2n} \xrightarrow{\xrightarrow{loc}} na (-1, 1)$$

$\delta \in (0, 1)$, pak

$$\sup_{x \in [-\delta, \delta]} (-1)^n x^{2n} = \delta^{2n}$$

$$\sum s_n < \infty \Rightarrow \sum f_n' \xrightarrow{\xrightarrow{Ws}} na [-\delta, \delta] \forall \delta$$

$$\Rightarrow \sum f_n' \xrightarrow{\xrightarrow{Ws}} loc na (-1, 1)$$

chceme najít $x_0 : \sum f_n(x_0)$ konverguje

poloz $x_0 = 0$, pak zrejme $\sum f_n(x_0) = 0$

$$\Rightarrow \sum f_n \xrightarrow{\xrightarrow{V8}} loc na (-1, 1) \text{ (to uz vime) } \& (\sum f_n)' = \sum f_n'$$

Vime: $\sum_{n=0}^{\infty} f_n'(x) = \sum_{n=0}^{\infty} (-1)^n x^{2n} = \frac{1}{1+x^2}$ pro $\forall x \in (-1, 1)$

tedy položíme-li $F(x) = \sum f_n$, pak $F'(x) = \frac{1}{1+x^2} \Rightarrow f(x) = \arctan(x) + c$

Vime, ze $f(0) = 0 \Rightarrow c = 0$

$$\sum_{n=0}^{\infty} (-1)^n \frac{x^{n+1}}{2n+1} = \arctan x \text{ pro } x \in (-1, 1)$$

$$\Rightarrow \arctan x = x - \frac{x^3}{3} + \frac{x^5}{5} - \frac{x^7}{7} + \dots$$

$$x = 1 - \frac{\pi}{4} = \dots$$

NOTE 9.2.3. (o konvergencích)

pr. $\sum_{n=0}^{\infty} \frac{x^n}{n!} = e^x \forall x \in \mathbf{R}$ (konverguje bodove)

nekonverguje **stejnomerne** (chyba je radu $\frac{x}{nn!}$)

Ale konverguje **loc. stejnomerne** a **absolutne**. $\sum_{n=0}^{\infty} |\frac{x^n}{n!}| = e^{|x|}$

Absolutni konvergence obecně neimplikuje stejnomernou.

Ani obracene. (cviceni)

Weierstrassovo kritérium lze pouzít **jen** v pripadech absolutni konvergence.

Necht $\sum_{n=1}^{\infty} f_n$ stejnomerne konverguje na množine M

Necht $\{g_n\}$ je stejnomerne omezena na M ($\exists K \forall n \forall x \in M : |g_n(x)| \leq K$). Necht $\forall x \in M$ je $\{g_n(x)\}$ monotoni (bud rostouci nebo klesajici) /*muze v kazdym bode jinak*/

Potom $\sum f_n g_n \xrightarrow{\rightarrow} na M$

PROOF. Pro $N \in \mathbf{N}$ oznacme $s_N = \sum_{n=1}^N f_n(x)$, $t_N = \sum_{n=N+1}^{\infty} f_n(x)$

Pak (vynechavam argument x)

jediny trik: $f_n g_n = -t_n [g_n - g_{n+1}] + t_{n-1} g_n - t_n g_{n+1}$

$$\begin{aligned} & / \sum_{n=M}^N \\ \sum_{n=M}^N f_n g_n &= \sum_{n=M}^N (-t_n [g_n - g_{n+1}]) + t_{M-1} g_M - t_N g_{N+1} \end{aligned}$$

Zvolime ε . Pak $\exists M : \forall x \forall n \geq M - 1 : |t_n(x)| < \varepsilon$ (protoze $\sum f_n \xrightarrow{\rightarrow}$)

a navíc $|g_n(x)| \leq K \forall n, x$

Dale: $\sum_{i=M}^N |g_n(x) - g_{n+1}(x)| = |g_M(x) - g_{N+1}(x)|$ (z monotonie)

$$\text{Celkem: } \left| \sum_{n=M}^N f_n(x) g_n(x) \right| \leq \sum_{n=M}^N |t_n(x)| |g_n(x) - g_{n+1}(x)| + |t_{M-1}(x)| |g_M(x)| + |t_N(x)| |g_{N+1}(x)|$$

$$< \varepsilon \sum_{n=M}^N |g_n(x) - g_{n+1}(x)| + \varepsilon K + \varepsilon K$$

$$= \varepsilon (g_M(x) - g_{N+1}(x)) + \varepsilon K + \varepsilon K \leq \varepsilon (|g_M(x)| + |g_{N+1}(x)|) + 2\varepsilon K \leq 4K\varepsilon$$

Tedy $\sum f_n(x) g_n(x)$ je stejnomerne Cauchyovska a tedy stejnomerne konvergentni. □

THEOREM. 10. (Dirichletovo kriterium)

Necht $\{\sum_{n=1}^{\infty} f_n\}$ je stejnomerne omezena (tj. $\sum f_n$ ma stejnomerne omezeny castecne soucty) na M

Necht $g_n \xrightarrow{\rightarrow} 0$ a je $\{g_n(x)\}$ monotoni (bud rostouci nebo klesajici) /*muze v kazdym bode jinak*/

Potom $\sum f_n g_n \xrightarrow{\rightarrow} na M$

PROOF. Pro $N \in \mathbf{N}$ oznacme $s_N = \sum_{n=1}^N f_n(x)$

Pak $f_n(x) g_n(x) = s_n(x) [g_n(x) - g_{n+1}(x)] - s_{n-1}(x) g_n(x) + s_n(x) g_{n+1}(x)$

$$\begin{aligned} & / \sum_{n=M}^N \\ \sum_{n=M}^N f_n(x) g_n(x) &= \sum_{n=M}^N s_n(x) [g_n(x) - g_{n+1}(x)] - s_{M-1}(x) g_M(x) + s_N(x) g_{N+1}(x) \end{aligned}$$

$$\Rightarrow \left| \sum_{n=M}^N f_n(x) g_n(x) \right| \leq \sum_{n=M}^N |s_n(x)| |g_n(x) - g_{n+1}(x)| + |s_{M-1}(x)| |g_M(x)| + |s_N(x)| |g_{N+1}(x)|$$

Vime: $|s_n(x)| \leq K$ (stejnomena omezenost castecnych souctu)

Dale: $\sum_{n=M}^N [g_n(x) - g_{n+1}(x)] = |g_M(x) - g_{N+1}(x)|$ (monotonie)

ke zvolenemu $\varepsilon > 0 \exists M \forall n \geq M \forall x |g_n(x)| < \varepsilon$

$$\text{Tedy } \left| \sum_{n=M}^N f_n(x) g_n(x) \right| \leq K \sum_{n=M}^N |g_n(x) - g_{n+1}(x)| + K\varepsilon + K\varepsilon$$

$$= K |g_M(x) - g_{N+1}(x)| + 2K\varepsilon \leq 4K\varepsilon$$

□

EXAMPLE 9.2.4. $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{\sin nx}{n}$, $x \in [0, 2\pi]$

$$\text{Elem' geometrie + indukce} = \sum_{n=1}^N \sin(nx) = \frac{\sin(\frac{n\pi}{2}) + \sin(\frac{(n+1)\pi}{2})}{\sin \frac{\pi}{2}}$$

Pro $\delta \in (0, \pi)$, pak na $[\delta, 2\pi - \delta] : \left| \sum_{n=1}^N \sin(nx) \right| \leq \frac{1}{\sin \frac{\delta}{2}}$

Def $f_n(x) = \sin(nx)$, pak $\sum f_n$ ma om. cast. soucty (stejnomena na $[0, 2\pi]$)

Def $g_n(x) = \frac{1}{n}$ ($g_n \xrightarrow{\rightarrow} 0, g_n \downarrow \downarrow 0$)

$$\begin{aligned} \text{Dirichlet} & \sum_{n=1}^{\infty} \frac{\sin(nx)}{n} \xrightarrow{\rightarrow} \text{loc na } [0, 2\pi] \\ \Rightarrow & \end{aligned}$$

$$\text{NOTE 9.2.5. } \sum_{n=1}^{\infty} \frac{\sin(nx)}{n} = \begin{cases} 0 & x \in \{0, 2\pi\} \\ \frac{\pi-x}{2} & x \in (0, 2\pi) \end{cases}$$

EXAMPLE 9.2.6. $\sum_{n=1}^{\infty} (-1)^n g_n(x) \xrightarrow{\rightarrow}$ pokud $g_n \xrightarrow{\rightarrow} 0, g_n(x)$ monotoni

$$\sum_{n=1}^{\infty} (-1)^n \frac{x^{2n+1}}{2n+1}$$

$$g_n(x) = \frac{x^{2n+1}}{2n+1}$$

na $[-\delta, \delta]$, $\delta \in (0, 1) : \sup_{x \in [-\delta, \delta]} |g_n(x)| = \frac{\delta^{2n+1}}{2n+1}$

$$\Rightarrow g_n \xrightarrow{\rightarrow} \text{loc} 0, g_n \downarrow \downarrow 0 \Rightarrow \sum \xrightarrow{\rightarrow} \text{loc.}$$

APPENDIX A

Shrnuté pomůcky k písemce

Pokud to máte dovolené, vezměte si je na písemku.

A.1. pomůcky

A.1.1. vzorce. $\cos^2 \alpha = \frac{1+\cos(2\alpha)}{2}$

$$\left| \sin \frac{\alpha}{2} \right| = \sqrt{\frac{1-\cos \alpha}{2}}$$

$$\left| \cos \frac{\alpha}{2} \right| = \sqrt{\frac{1+\cos \alpha}{2}}$$

$$\cos x = \sqrt{\frac{1}{\tan^2 x}}$$

A.1.2. integrovani.

tabulkove integraly.

$f(x)$	$\int -c$	$x \in$
$n^n, n \in \mathbf{Z} \setminus \{-1\}$	$\frac{x^{n+1}}{n+1}$	$x \in \mathbf{R}$ pokud $n \geq 0, x \in \mathbf{R} \setminus \{0\}$ pokud $n < 0$
x^{-1}	$\log x $	$x \neq 0$
e^x	e^x	$\mathbf{R}$
$\sin x$	$-\cos x$	$\mathbf{R}$
$\cos x$	$\sin x$	$\mathbf{R}$
$\frac{1}{\cos^2 x}$	$\tan x$	$(-\frac{\pi}{2}; \frac{\pi}{2}) + k\pi, k \in \mathbf{Z}$
$\frac{1}{\sin^2 x}$	$-\cot g(x)$	$(0; \pi) + k\pi, k \in \mathbf{Z}$
$\frac{1}{1+x^2}$	$\arctan x$	$\mathbf{R}$
$\frac{1}{\sqrt{1-x^2}}$	$\arcsin x = -\arccos x$	$(-1, 1)$

substituce.

na co	substituce	diferencial	vyjadreni
$R(\sin x, \cos x)$	$t = \tan \frac{x}{2}$	$dx = \frac{2dt}{1+t^2}$	$\cos x = \frac{1-t^2}{1+t^2}$ $\sin x = \frac{2t}{1+t^2}$
$R(\sin x, \cos x) = R(-\sin x, -\cos x)$	$y = \tan x$	$dx = \frac{1}{1+y^2} dy$	$\cos x = \frac{1}{\sqrt{1+y^2}}$ $\sin x = \frac{y}{\sqrt{1+y^2}}$
$R\left(x, \left(\frac{Ax+B}{Cx+D}\right)^{\frac{1}{q}}\right), q \in \mathbf{N}, q > 1$	$y = \left(\frac{Ax+B}{Cx+D}\right)^{\frac{1}{q}}$	$dx = qy^{q-1} \frac{DA-CB}{(A-Cy^q)^2} dy$	$x = \frac{Dy^q - B}{(A-Cy^q)}$
$R(x, \sqrt{ax^2 + bx + c}), a > 0, \text{ ired.}$	$\sqrt{ax^2 + bx + c} = \sqrt{ax} + y \text{ (Eu)}$		

rozklad na parcialni zlomky. $Q(x) = a_n(x-x_1)^{\alpha_1} \dots (x-x_k)^{\alpha_k} (x^2+p_1x+q_1)^{\beta_1} \dots (x^2+p_lx+q_l)^{\beta_l} \forall x \in \mathbf{R}$

$$\text{tak, ze } \frac{P(x)}{Q(x)} = \frac{A_1^1}{x-x_1} + \dots + \frac{A_{\alpha_1}^1}{(x-x_1)^{\alpha_1}} + \dots + \frac{A_1^k}{x-x_k} + \dots + \frac{A_{\alpha_k}^k}{(x-x_k)^{\alpha_k}} + \frac{B_1^1 x + C_1^1}{x^2+p_1x+q_1} + \dots + \frac{B_{\beta_1}^1 + C_{\beta_1}^1}{(x^2+p_1x+q_1)^{\beta_1}} + \dots + \frac{B_1^l x + C_1^l}{x^2+p_lx+q_l} + \dots + \frac{B_{\beta_l}^l + C_{\beta_l}^l}{(x^2+p_lx+q_l)^{\beta_l}}$$

A.1.3. mnohem VICE promennych.

chain rule. $\mathbf{R}^s \xrightarrow{g} \mathbf{R}^n \xrightarrow{f} \mathbf{R}, \exists$ diferencialy

pak:

$$\frac{\delta(f \circ g)}{\delta x_i}(a) = \sum_{j=1}^n \frac{\delta f}{\delta y_j}(g(a)) \frac{\delta g_j}{\delta x_i}(a) \text{ pro } i = 1, \dots, s$$

A.2. kucharky

A.2.1. urcovani definitnosti matice. (A_k - hlavni subdeterminant matice A radu k)

PD $\Leftrightarrow$ vsechny hlavni subdeterminanty > 0 ($|A_k|$)

ND $\Leftrightarrow |A_k| (-1)^k > 0 \forall k = 1, \dots, n$

IN - $k = 2 : A_2 < 0$

$k = 3??$?????????

A.2.2. implicitni funkce. ($F_i(x_1, \dots, x_n, y_1, \dots, y_m)$)

overeni predpokladu:

(1) $F_1, \dots, F_m \in C^1$ na okoli

(2) $\frac{\delta(F_1, \dots, F_m)}{\delta(y_1, \dots, y_m)} \neq 0$

vypocet: $\frac{\delta y_i}{\delta x_j} = -\frac{\frac{\delta(F_1, \dots, F_m)}{\delta(y_1, y_i-1, x_j, y_{i+1}, \dots, y_m)}}{\frac{\delta(F_1, \dots, F_m)}{\delta(y_1, \dots, y_m)}}$ (Kramerovo pravidlo)

$$\text{pozn. } \left| \frac{\delta(F_1, \dots, F_m)}{\delta(y_1, \dots, y_m)} \right| = \begin{vmatrix} \frac{\delta F_1}{\delta y_1} & \dots & \frac{\delta F_1}{\delta y_m} \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ \frac{\delta F_m}{\delta y_1} & \dots & \frac{\delta F_m}{\delta y_m} \end{vmatrix}$$

A.2.3. vazane extremy.

kandidati:

- (1) stacionarni body ($Df(a) = 0, a \in \text{vnitrku } M (M^\bullet)$)
- (2) singularni body ($Df(a)$ neexistuje)
- (3) hranicni body

1. najit; test pomoci $D^2f(a)$
2. porovnat hodnoty funkce v singularnich bodech s ostatnimi
3. bud to jde hlavou (parametrizovat hranici), pak hledam volnej extrem nebo Lagrangeovy multiplikatory
- 4 - postacujici podminka: !!! dulezite to vysvetlit

Veta o nabyvani extremu na kompaktu
(kompakt v $\mathbf{R}^n \Leftrightarrow$ omezena & uzavrena)

pokud to neni kompakt:

rozdelim na kompakt a zbytek a ten zbytek nak odhadnu

napr: najdu r takove, ze na $\{[x, y, z] : x^2 + y^2 + z^2 > r^2\}$ je $f(x, y, z) \geq R$ - odhad treba $|x| \leq \sqrt{x^2 + y^2 + z^2}$

A.2.4. stejnomerna konvergence. $f_n \xrightarrow{\rightarrow} f \Leftrightarrow \sup_{x \in M} |f_n(x) - f(x)| \rightarrow 0$

- (1) najdu bodovou limitu $f(x) = \lim_{n \rightarrow \infty} f_n(x) \forall x \in M$
- (2) polozim $g_n(x) = f_n(x) - f(x)$, najdu $\sup_{x \in M} |g_n(x)| = s_n$
- (3) $f_n \xrightarrow{\rightarrow} f \Leftrightarrow s_n \rightarrow 0$

A.2.5. stejnomerna konvergence rad. spocitam $\sup_{x \in [a, b]} |f_n(x)| = s_n$

(Weierstrass) kdyz $\forall n : s_n \leq a_n$ & $\sum a_n < \infty$, potom i puvodni rada konverguje stejnomerne na danem intervalu
lokalni stejnomernost:

kdyz $\forall \delta \in \max\{a, b\} : \sum f_n \xrightarrow{\rightarrow}$ pro $\forall x \in (-\delta, \delta)$, potom rada konverguje lokalne stejnomerne na $[a, b]$

$\sum f_n g_n$ na G
(Abel)

$\sum f_n \xrightarrow{\rightarrow}$ & g_n je stejnomerne omezena ($\exists K \forall n \forall x : |g_n| < K$) & $\forall x$ je $g_n(x)$ monotonni (pro kazde jinak)

potom $\sum f_n g_n \xrightarrow{\rightarrow}$ na G

(Di)

$\sum f_n$ ma stejnomerne omezeny castecne soucety (tedy $\{\sum_{n=1}^{\infty} f_n\}$ je stejnomerne omezena)

& $g_n \xrightarrow{\rightarrow} 0$ & $\forall x$ je $g_n(x)$ monotonni (pro kazde jinak)

potom $\sum f_n g_n \xrightarrow{\rightarrow}$ na G

Poslední rady před zkouškou :-)

(ponecháno vlastně v původním znění)

B.0.6. integral. /*nechat na konec*/

primitivní funkce (konstanty, interval (kde integral $\exists$), lepení)

určití integral (Newtonuv)

aplikace: délka křivky, objem a povrch tělesa

techniky: per, 2subst

základní substituce na racionální funkci

lepení

integrace racionálních funkcí

B.0.7. konvergence posloupnosti a řad funkcí.

lehci: Weistrass ($\Rightarrow \sum f_n \xrightarrow{\rightarrow} \rightarrow$)

Dirichlet ((Abel)) ($\Rightarrow \sum (-1)^n g_n \xrightarrow{\rightarrow} \rightarrow$)

zakulene: $F(x) = \sum f_n(x)$, zjistit, zda je spojitá
 $F'(0)$

pozor! u obou případů stačí lokální stejnoměrnost

tezsi: (spis tam nebudou)

Moore-Ozgood

$\lim_{x \rightarrow x_0} \lim_{n \rightarrow \infty} f_n(x)$

nebo $\lim_{x \rightarrow x_0} \sum f_n$

u obou $f_n \xrightarrow{\rightarrow} f \Leftrightarrow [\sup_x |f_n - f| \rightarrow 0]$

B.0.8. extremy.

volne. (pozor na globalni)

techniky: stacionarni body, test $D^2 f$

vazane. techniky: param hranici nebo Lagrangeovy multiplikatory

+ postacujici podminka pro existenci extremu (skoro vzdy $\exists$ extremu spojite funkce na intervalu)

uskali. slovni zadani: vzdalenost M od pocatku, nejmensi koule (maximum)

kombinace volnych a vazanych extremu: $M = \{g(x, \dots) \leq 1\}$ - stacionarni body + Langange

2 vazby: $\frac{\delta f}{\delta x} + \lambda \frac{\delta F}{\delta x} + \phi \frac{\delta G}{\delta x}$

B.0.9. implicitni funkce. - zadne uskali nejsou

rozdil - vice vazeb ($\Rightarrow$ vice implicitnich funkcí)

jedna nezavisla promenna $\Rightarrow$ derivace jsou neparcialni

APPENDIX C

Vzorově řešená písemka

$$F1. \int x \log \left(1 - \frac{x^2}{2}\right) dx$$

$$y = 1 - \frac{x^2}{2}$$

$$dy = -x dx$$

$$(1 - x^2 > 0 \Leftrightarrow x \in (-\sqrt{2}, \sqrt{2}))$$

$$= \int \log(y) dy = -y(\log(y) + 1) + c = -\left(1 - \frac{x^2}{2}\right) \left(\log\left(1 - \frac{x^2}{2}\right) + 1\right) + c$$

?

$$F2. \sum_{n=2}^{\infty} (-1)^n \frac{1+n^2}{n^2-x} \rightarrow \text{na } (0, 2)?$$

→

Dirichletovo:

(i) $\left\{ \left| \sum_{n=1}^N f_n \right| \right\}$ stejnomerne omezena(ii) $g_n \rightarrow 0$ (iii) $\{g_n(x)\}$ mon. pro $\forall x \in (0, 2)$

$$f_n = (-1)^n$$

$$g_n(x) = \frac{1+n^2}{n^2-x^2}, x \in (0, 2), n = 2, \dots$$

overeni:

$$\left| \sum_{n=1}^N (-1)^n \right| = \frac{1}{0}$$

$$g_n(x) = \frac{1+n^2}{n^2-x^2} \rightarrow 0 \Leftrightarrow \sup_{x \in (0, 2)} |g_n(x)| \rightarrow 0$$

hledam suprema $g_n(x)$

$$g_n(x) \geq 0 \text{ na } (0, 2)$$

$$g_n'(x) = \frac{n(n^2-x^2) - (1+n^2)(-2x)}{(n^2-x^2)^2} = \frac{n^3 - nx^2 + 2x + 2nx^2}{(n^2-x^2)^2} = \frac{n^3 + 2x + nx^2}{(n^2-x^2)^2} > 0$$

$$\Rightarrow g_n \text{ je rostouci na } (0, 2) \Rightarrow \sup_{x \in (0, 2)} g_n(x) = \lim_{x \rightarrow 2^-} g_n(x)$$

$$g_n \text{ spojita na } (0, 2] \Rightarrow \lim_{x \rightarrow 2^-} g_n(x) = g_n(2) = \frac{1+2n}{n^2-4} \rightarrow 0 \Rightarrow g_n \rightarrow 0$$

(iii) monotonie podle n - bud je videt, nebo se odectou/vydelej nasledujici

$$g_n(x) - g_{n+1}(x) = \frac{1+n^2}{n^2-x^2} - \frac{1+(n+1)^2}{(n+1)^2-x^2} = \frac{(1+n^2)((n+1)^2-x^2) - (1+(n+1)^2)(n^2-x^2)}{(n^2-x^2)((n+1)^2-x^2)}$$

$$\text{citatel} = (1+n^2)((n+1)^2-x^2) - (1+(n+1)^2)(n^2-x^2)$$

$$= (n+1)^2 - x^2 + n(n+1)^2 x - nx^3 - n^2 + x^2 - n^2(n+1) + x^3(n+1)$$

$$= (n+1)^2 - n^2 + n(n+1)x(n+1-n) + x^3 = (n+1)^2 - n^2 + n(n+1)x + x^3 > 0 \forall x \in (0, 2) \forall n \in \mathbf{N}$$

Dirichlet $\Rightarrow$ rada konverguje stejnomerneF3. /*u volnych extremu v podstate neni prostor pro tvurci mysleni*/ najdete vsechny lokalni extremy f na $\mathbf{R}^2$ a rozhodnete o $\exists$ globalnich

$$f(x, y) = x^3 - 3x + xy^2$$

mohou nastat ve:

- (1) stacionarnich bodech ($\nabla f = 0$)
- (2) singularnich (jedna z parcialnich derivaci neexistuje)
- (3) na hranici dane oblasti (vazany extrem)

polynom 2 promennych $\Rightarrow$ nema singularni body $\mathbf{R}^2$ nema hraniciglobalni extremy neexistuji, nebot pro $y = 0$ je funkce neomezena ($\lim_{[x, y] \rightarrow [\pm\infty, 0]} f(x, y) = \pm\infty$)

lokalni extremy (pokud vubec), jsou ve stacionarnich bodech

$$\frac{\delta f}{\delta x} = 3x^2 - 3 + y^2 = 0$$

$$\frac{\delta f}{\delta y} = 2xy = 0$$

$$x = 0 \Rightarrow |y| = \sqrt{3}$$

$$y = 0 \Rightarrow |x| = 1$$

4 body

postacujici podminka:

$$\frac{\delta^2 f}{\delta^2 x^2} = 6x$$

$$\frac{\delta^2 f}{\delta x \delta y} = 2y$$

$$\frac{\delta^2 f}{\delta^2 y^2} = 2x$$

$$D^2 f(x, y) = \begin{pmatrix} 6x & 2y \\ 2y & 2x \end{pmatrix}$$

$$\det(D^2 f(x, y)) = 12x^2 - 4y^2$$

$$[0, \sqrt{3}] : \begin{pmatrix} 0 & 2\sqrt{3} \\ 2\sqrt{3} & 0 \end{pmatrix} \text{ indefinitni}$$

$[0, -\sqrt{3}] : \begin{pmatrix} 0 & -2\sqrt{3} \\ -2\sqrt{3} & 0 \end{pmatrix}$ indefinitni

$[1, 0] : \begin{pmatrix} 6 & 0 \\ 0 & 2 \end{pmatrix}$ je PD $\Rightarrow$ lokalni minimum -2

$[-1, 0] : \begin{pmatrix} -6 & 0 \\ 0 & -2 \end{pmatrix}$ je ND $\Rightarrow$ lokalni maximum 2

F4. ukazte, ze

$$y = z^3 - x - 8$$

$$z^4 = y^5 - x^3 + 16$$

definuji na okoli bodu 0 hladke funkce $y(x), z(x)$, pro ktere plati $y(0) = 0, z(0) = 2$ a vypoctete jejich derivaci v 0

$$F(x, y, z) = +z^3 - x - 8 - y = 0$$

$$G(x, y, z) = y^5 - x^3 - z^4 + 16 = 0$$

predpoklady: (i) $F, G \in \mathcal{C}^1$

(ii) $[x_0, y_0, z_0] \in M = \{[x, y, z], F(x, y, z) = G(x, y, z) = 0\}$ - jenom dosadim:

$$F(0, 0, 2) =$$

$$(iii) \frac{\delta(F, G)}{\delta(y, z)}(x_0, y_0, z_0) \neq 0$$

$$\frac{\delta(F, G)}{\delta(y, z)} = \begin{vmatrix} \frac{\delta F}{\delta y} & \frac{\delta F}{\delta z} \\ \frac{\delta G}{\delta y} & \frac{\delta G}{\delta z} \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} -1 & 3z^2 \\ 5y^4 & -4z^3 \end{vmatrix} \neq 0$$

$$\text{pouziti.} \Rightarrow \exists y, z \in \mathcal{C}^1 : y'(x_0) = -\frac{\frac{\delta(F, G)}{\delta(x, z)}}{\frac{\delta(F, G)}{\delta(y, z)}}$$

$$y'(x_0) = -\frac{\begin{vmatrix} \frac{\delta F}{\delta x} & \frac{\delta F}{\delta z} \\ \frac{\delta G}{\delta x} & \frac{\delta G}{\delta z} \end{vmatrix}}{\begin{vmatrix} -1 & 3z^2 \\ 5y^4 & -4z^3 \end{vmatrix}} = -\frac{\begin{vmatrix} -1 & 3z^2 \\ -3x^2 & -4z^3 \end{vmatrix}}{\begin{vmatrix} -1 & 3z^2 \\ 5y^4 & -4z^3 \end{vmatrix}} [0, 0, 2] = -\frac{\begin{vmatrix} -1 & 3 * 2^2 \\ 0 & -4 * 2^3 \end{vmatrix}}{\begin{vmatrix} -1 & 3 * 2^2 \\ 0 & -4 * 2^3 \end{vmatrix}} = -1$$

analogicky $z'(0) = 0$